

Horváth Katalin –
Imrehné Sebestyén Margit

A képzelet világa

vizuális kultúra tankönyv

Lovócs
Lótvai

KEDVES NEGYEDIK OSZTÁLYOS!

„Van nekem egy íróasztalom, annak van egy fiókja, a fiókban van egy nagyobbacska doboz, abban pedig különféle kacat. De nem akármilyen kacatot tartogatok ám én a dobozban, nem bizony!

Minden, ami benne található, titkokat és emlékeket őriz, úgy is mondhatnám, varázserejű tárgyakkal van tele az én közönségesnek látszó kartondobozom. Így aztán elneveztem varázsdoboznak, s a benne levő tárgyakat sem tartom kacatnak. Nagyon érdekes valamennyi!

Íme a leltár: van benne három kiszáradt csigaház. Kilenck tarkabarka madártoll, egy csónak formájú kavics, egy fenyőtoboz, öt szem összeszáradt, de még mindig szép piros galagonyabogyó, tizennégy lepréselt virág és falevél, no és egy gyönyörű, barna gesztenyemag.

Ezek hát az én féltve őrzött kincseim. Tavaly találtam, illetve gyűjtöttem őket, ugyanis az a szokásom, hogy minden kirándulásról valamilyen emléket viszek haza magammal. Aztán a hosszú téli estéken elég csak kézbe venni őket: máris feléled a szunyókáló emlék, a képzelet újra bejárja a felejthetetlen tájakat, gondolatban folytatódik a vidám kirándulás.

Sokan talán el sem hiszik, hogy lombusogást, madáracsicsergést, vízcsobogást őrzök a dobozban. Azt pedig egyszerűen elképzelni sem tudják – pedig így van –, hogy ebben a dobozban laknak az évszakok. Tavasz, nyár, ősz, tél bújjik meg az én szeretettel összegyűjtött tárgyaimban. Kihúzom a fiókot, felnyitom a doboz fedelét, kezembe veszek egy madártollat vagy egy lepréselt virágot, behúnyom a szemem – és elkezdődnek a mesék.”

(Ténagy Sándor: *Leltár a varázsdobozban*, részlet)

Ugye Te is szereted a rejtélyes, érdekes dolgokat? Valószínűleg neked is van egy kincses dobozod, amelyben sokféle tárgyat őrizhetsz. Talán élmények is kötődnek hozzájuk, de lehet, hogy csak a szép formájuk miatt tetted el őket magadnak. Lehet, hogy egyik-másik forma nemcsak az emlékképeket hozza elő, hanem a képzeletedet is megmozgatja. A tankönyvben is találkozhatasz környezetünk valós formáinak tanulmányozásával, de többször utazunk a mesék varázslatos világába és képzeletünk más területeire is. Ilyenkor felejtsd el a valóságban tapasztaltakat, és ne mondd azt, hogy ilyen nincs! Töprengj el inkább azon, hogy vajon milyen lehetne! Reméljük, hogy ez a kíváncsiság mindig ébren fogja tartani alkotási vágyadat és képzeletedet! Bátran kísérletezz! Teremts egyéni formákat és stílust, ám ha nem tetszik a végeredmény, akkor próbáld újra!

Sok sikert kívánnak a feladatok megvalósításához a Szerzők

Jelzések a tankönyvben

A legfontosabb fogalmakat vastag betűvel kiemelten olvashatod.

Ha * szerepel egy szó mellett, akkor annak magyarázatát a könyv végén lévő *Kislexikonban* találod meg.

Technikai leírás

Eloolvasásával megismerheted egy adott alkotás elkészítésének módját.

Ilyen színnel kiemelve jelennek meg a szövegben a kérdések és a feladatok.

LESSÜK MEG AZ ŐSZT!

Tudod mit, fiam? Lessük meg az őszt! Lessük meg, hogy hogyan közeledik, hatalmas köpenyét hogyan teríti ránk. Hogyan teríti rá a természetre...

A játszótérre elég gyakran jössz ki. Nem csak a hinták, mászórudak miatt. Azért is, mert mások is vannak itt. Ugyanolyan gyerekek, mint te.

És a játszóteret bokrok szegélyezik. Orgonabokrok. Se nagyok, se kicsik.

A játszótéren elég sok fa is van. Ez a hatalmas itt vadgesztenyefa.

Abból is láthatod, hogy ez vadgesztenye, hogy vadgesztenye csak ez alatt van. Hullatja már, azért, mert beérett. Vége a nyárnak, hamarosan ősz lesz.

Emlékszel? Tavaly sok gesztenyét szedtünk. Hazavittük, játszottál velük. Egyik dobozból a másikba rakosgattad. Néha meg is ráztad, zörögtetted.

Idén is biztosan gyűjteni fogod, de most a fa lombját is figyeld! Ne csak a földet nézd a gesztenyékért, hanem nézzél föl a fára is!

Figyeld meg a fa leveleit!

Azt, hogy a színük mikor változik meg.

Mert a színük egyszer csak megváltozik. Előbb csak néhányé, azután egyre többé. És egyre jobban hullatja is majd. Mind kevesebb levél lesz az ágon, egyre ritkább a lombja a nagy fának. Ahogy színesedik, ahogy ritkul a lomb, úgy jön egyre közelebb az ősz. Amikor szinte minden levél színes, minden levél itt lesz lenn a földön, akkor már az ősz köpönyege betakarta az egész játszóteret.

És ha betakarta, akkor lesz igazi ősz!

(Tarbay Ede meséje, részlet)

1. **Beszélgessetek** a *Lessük meg az őszt* című meséről! Jellemezzétek a szövegből megismert hatalmas fa termését és levelét!
2. **Soroljátok fel** közösen, hogy milyen termések érnek be őszzel? **Gyűjtsetek össze** ezek közül néhányat, mert a következő órai feladatokhoz szükségetek lesz rájuk! Hozzatok magatokkal különböző alakú faleveleket is!

Az ősz portréja

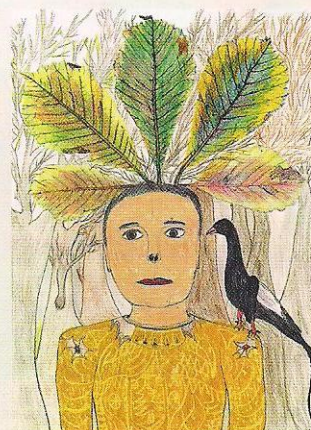
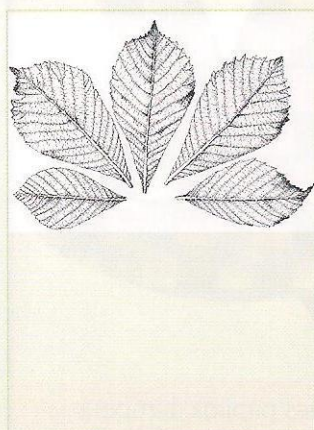
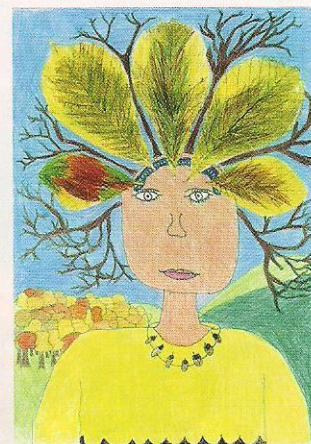
Már készülődik a természet a nagy változásra. Hamarosan beköszönt az ősz, és színesre festi a tájat. Az őszi természet szépségeit megcsodálhatjuk közvetlen környezetünkben, de láthatunk szép tájakat fényképeken, festményeken és filmekben is. Az őszi évszak hangulatát megörökíthetik a művészek a formák és a színek valóságghú bemutatásával, vagy más különleges módon is. Például egy több száz évvel ezelőtt élt festőművész, Arcimboldo (árcsimboldó) olyan szokatlan portrét alkotott, melyen az arcrészeit az őszi évszakra jellemző formákkal helyettesítette. Úgy festette meg a tárgyakat, a terméseket és a leveleket, hogy azok végül egy arcképpé álltak össze.

1. **Sorold fel**, milyen formákból áll az Ősz című festmény szereplője! Rajzolj vagy fess te is különböző természeti formákból összeállított arcképet!

2. **Gyűjts** szép formájú faleveleket! Ragassz fel néhányat az itt látható elrendezéshez hasonlóan a rajzlapodra! (A valódi leveleket fénymásolt, rajzolt vagy színes papírból kivágott levélformákkal is helyettesítheted.) Rajzold tovább a képet! Kinek a fejdíszét alkothatnák ezek a levelek? Talán az erdő tündére, az erdei manó vagy más különös lény tűzhetne ilyen levélbokrétát a fejére? Rajzold hátteret is, ahol bemutatathatod, milyennek képzeled el a figurád lakóhelyét!

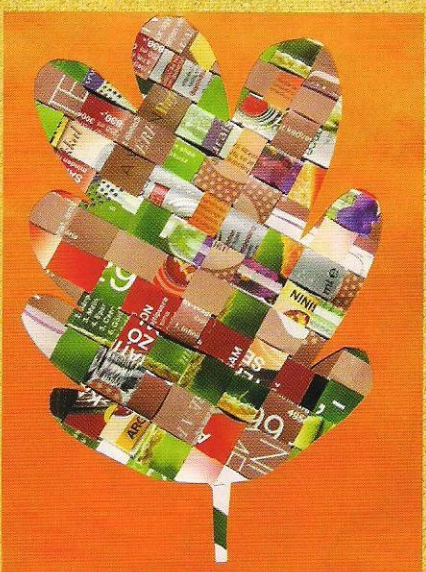
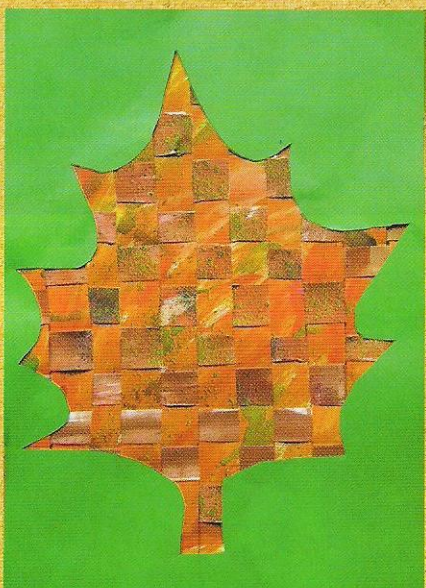
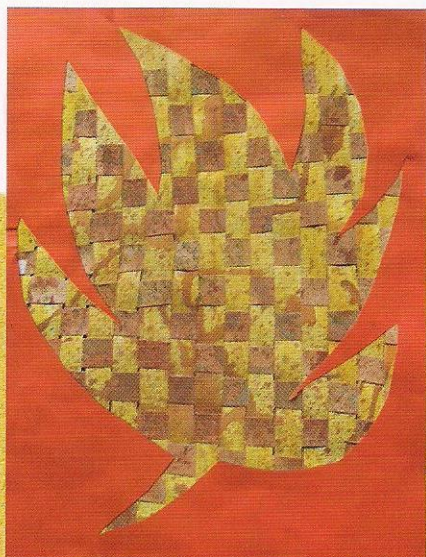

Giuseppe Arcimboldo (dzsuzeppe árcsimboldó):
Az ősz (1573), olaj, vászon, 76 x 63,5 cm

Vitáris Iván, Kristóf Lili, Hímer Árpád, Dömök Bálint, Marton Szandra: Az erdő királya és királynője. Filctoll, színes ceruza

Varázsszőnyeg

Tervezz levélmintával díszített varázsszőnyeget a papírszövés technikájával! Díszítsétek ki az osztálytermet a papírból készült színes szöttesekkel!

Papírszövés

Anyagok és eszközök: A/4-es méretű színes papírok az őszi levelek színeiben; őszi levelek színárnyalataira festett lapok, vagy prospektusok és újságok színes képei; olló, sniccer, ragasztó.

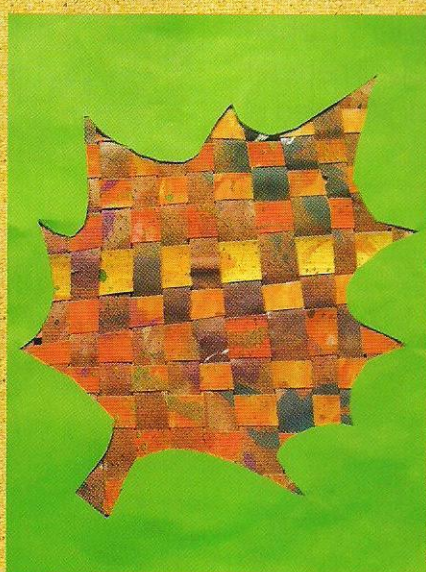
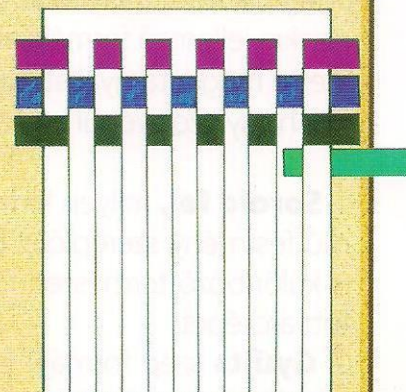
a) Vágd fel az A/4-es méretű színárnyalatosra festett papírt kb. 1-2 cm széles sávokra! Vigyázz, hogy felül ne vágd a lap széléig! Felül hagyj legalább 1 cm széles vágatlan sávot!

b) Vágj egy másik színárnyalatosra festett papírból kb. 1-2 cm széles sávokat!

c) Fűzd át a papírcsíkokat a sávokra felvágott papír rései között! Szabályos ritmusban váltakoztasd a sorokat: egy sáv felül, egy sáv alul legyen! A következő papírcsíkot mindig úgy bújtasd a sorok közé, hogy ahol az előző felül volt, az a sáv most alul legyen!

d) Rajzolj egy újabb A/4-es színes papírra egy szép falevélfarmát! Vágd ki a körvonala mentén úgy, hogy a háttérbe ne vágj bele, ugyanis a továbbiakban erre lesz szükséged!

e) Ragaszd a negatív formát (a háttér) a szövött felületre!

Pócza Sára, Bodor Levente, Papp Sára, Kovács Gábor, Lantai Boróka: Szövött levelek. Színes papírok, tempera (tanár: Mosonyi Emese)

Őszi avar

Készíts Őszi avar címmel kompozíciót vegyes technikával! A színes levélnyomatokat egészítsd ki az őszi avarra jellemző színfoltokkal vagy valóságos természeti formákkal! Például rajzolj kavicsokat, gombákat, csigákat, rovarokat vagy a levelek mellé árnyékfoltokat!

Őszi avar – vegyes technika

Anyagok és eszközök: A/4-es rajzlapok, falevelek, tempera, akvarell, színes ceruzák, filctoll, fekete és színes zselés toll.

- Festékezd be a falevelek fonákját, és készíts néhány levélnyomatot! Elkészítheted a levélnyomatokat frottázs* technikával is!
- Fesd be a háttérret az őszi természetben látott színárnyalatokkal! Több elkülönülő színfoltra is tagolhatod a felületet.
- A festék száradása után rajzolj dekoratív részleteket a levelekre és a háttérre!

Kis Hanna, Vas Nóra, Rusznyák Nelli: Őszi avar. Vegyes technika (tanár: Pádár Miklósné)

Természeti formák ábrázolása

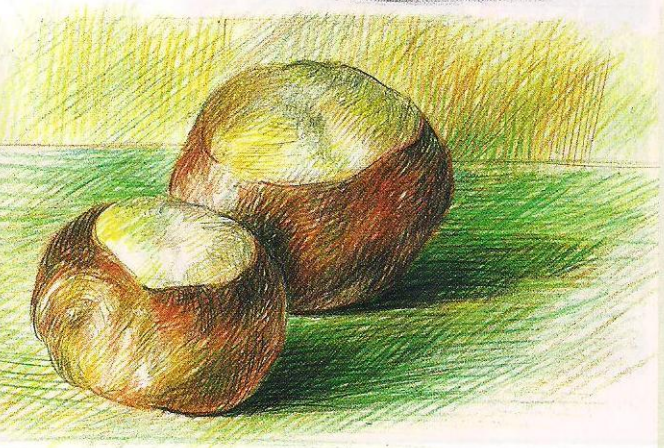
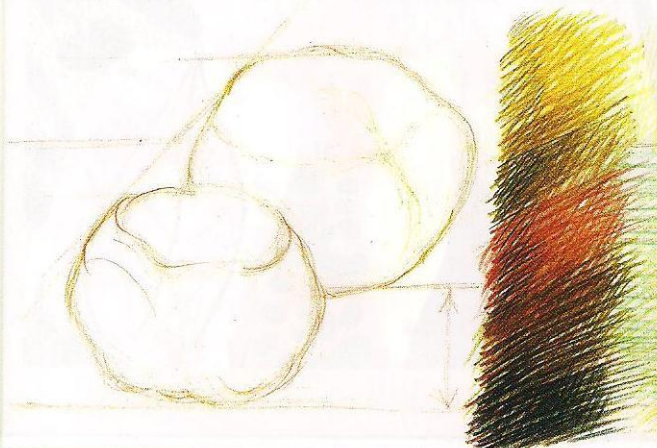
100% ISZÓ

1. Tegyél magad elé néhány őszi termést és magot! **Készíts** az egyikről a látvány alapján egy valóságot utánozó **tanulmányrajzot** grafit- vagy színes ceruzával! A vázolás megkezdése előtt olvasd el a tanulmányrajz készítésének menetét!
2. **Tervezz** a megismert forma jellegzetességeiből kiinduló dekoratív mintát!

Tanulmányrajz

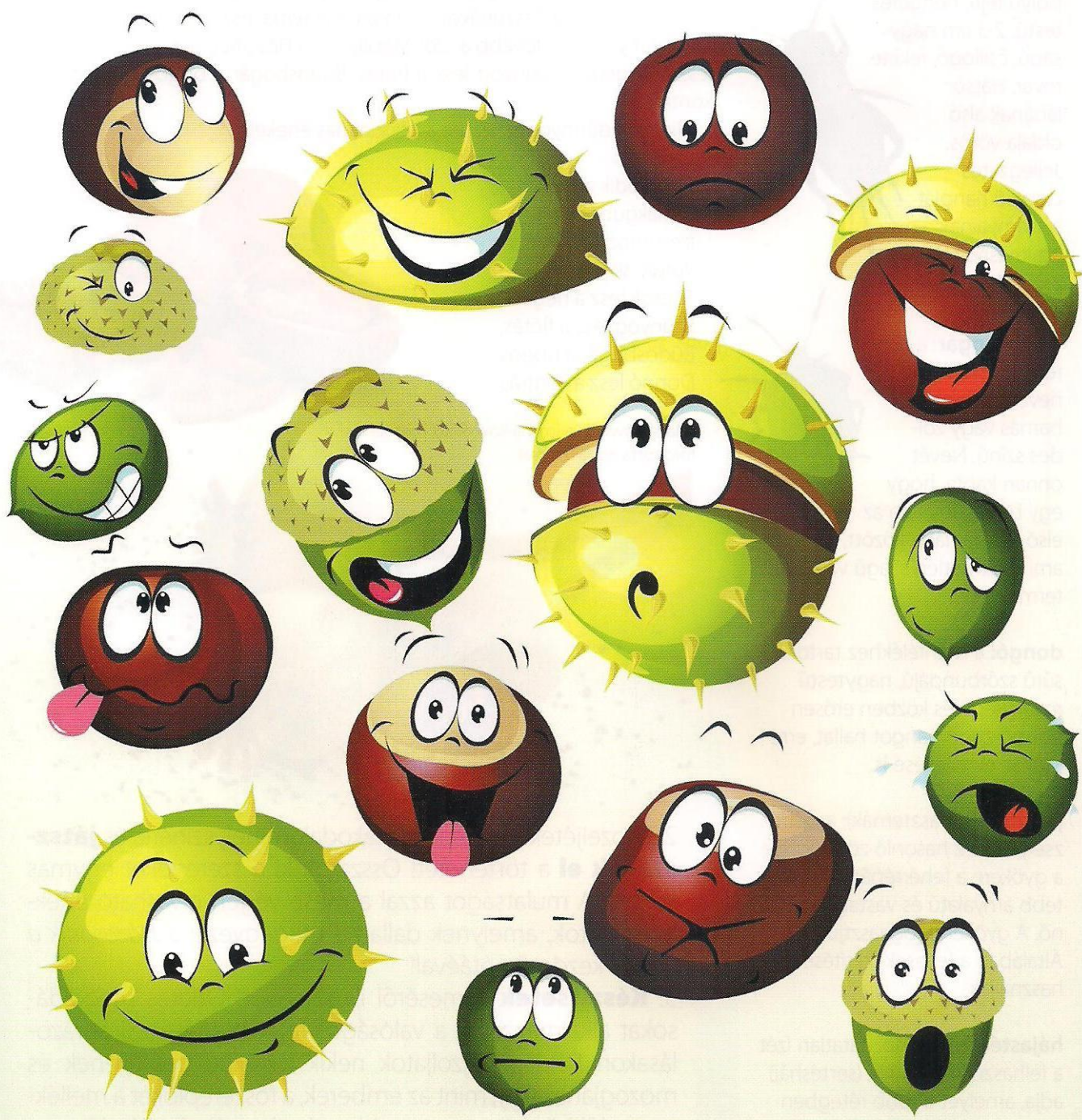
- a) Figyeld meg, milyen a forma körvonala, a magasság és a szélesség aránya, a részletek helye az egész formában!
- b) Vázold fel halványan a befoglaló formát, majd csak ezután dolgozd ki a részleteket!
- c) Mire figyelj, ha több formát rajzolsz, és az egyik részben takarja a másikat? Ekkor a hozzád közelebbi (előtérben lévő) formát lejjebb helyezd a lapon, a távolabbi (háttérben lévő), kissé eltakart formát pedig feljebb!
- d) Fejezd ki a formák gömbölyűségét tónusozással* (sátírozással*)! A fény felé néző oldalát világosabbra, az árnyékos oldalt sötétebb árnyalatúra tónusozd! A megcsillanó felületeket hagyd fehéren! Sötétebb tónusfolttal dolgozd ki a forma alapsíkra vetett árnyékát is! Kísérletezz különböző tónusozási technikákkal, például alkoss különböző sűrűségű pontokból, íves, egyenes, szabályos vagy szabálytalan vonalakkal különböző árnyalatú felületeket!

Karikatúra

Valószínűleg gyakran találkoztál már az újságokban, a könyvekben vagy a filmekben valóságtól eltérő, furcsa figurákkal. Olyat is láthattál, hogy az állatokat és a tárgyakat emberi tulajdonságokkal ruházták fel, és érzelmeket kifejező arcot rajzoltak nekik. Ezek a humoros ábrázolások, a szándékosan eltorzított formák és az aránytalanul felnagyított részletek általában megnevettetik az embereket.

1. **Jellemezd** az itt látható humoros gesztenye- és a makkfigurákat! Milyen tulajdonságokat és érzelmeket olvasol le róluk?
2. **Rajzold le** az egyik figurát, majd egészítsd ki az érzelmeket hangsúlyozó mozdulatokkal!
3. Képzeld magadat egy mesebeli gesztenyevárosba! **Mutasd be** rajzban, milyennek képzeled el a város lakóit és a gesztenyekirályt!

Humoros gesztenyék és makkok

Valóságos és képzelt figurák

1. **Olvasátok el** a mesét! Gyűjtsétek ki a szövegből a mese szereplőit! Beszéljétek meg, hogyan néznek ki a valóságban, és milyen tulajdonságokkal rendelkeznek a mesében!

mezei tücsök: gömbölyű fejű, hengeres testű, 2-3 cm nagyságú, csillogó, fekete rovar. Hátsó lábának alsó oldala vörös. Jellegzetes ciripelő hangját a szárnyainak egymáshoz dörzslésével képezi.

büdösbogár: a címeres poloska népi neve. Általában barnás vagy zöldes színű. Nevét onnan kapta, hogy egy bűzmirigy van az első két pár lába között, ami kellemetlen szagú váladékot termel.

dongó: a méhfélékhez tartozó, sűrű szőrbundájú, nagytestű rovar. Repülés közben erősen döngő-zúgó hangot hallat, erre utal az elnevezése is.

pasztinák (paszternák): a petrezselyemhez hasonló zöldség, de a gyökere a fehérrépánál sötétebb árnyalatú és vastagabbra is nő. A gyökerét fogyasztjuk. Általában a levesek ízesítésére használják.

hájastészta: utánozhatatlan ízét a felhasznált zsiradék (sertésháj) adja, amelyet a több rétegben hajtogatott tésztába gyúrnak.

Mákkirálynő

– Nagy újságot mondok – rontott be a házba Mütyür. – Királykisasszony érkezett a kertünkbe.

– Hol van? Mutasd! – pattant fel Macilla.

– A kerítés mentén. A koronás mákgubó. S a tavaszi fehér mákvirágok most fekete mákszemként zizegnek benne.

– És nem tudod, van-e már királyfi? Mákszemet vetett-e már valaki rá?

– Igen, de nem mákszemet. Dióbél királyfi kérte meg a kezét. Már ki is tűzték a lagzi napját. A Hajas tészta fogja az ifjú párt összeadni, s a Baracklek vár meg a Mazsola lesz a két tanú. Násznépnek meghívták a Póréhagymát, a Petrezselymet s a Pasztinákat, és a Vöröshagyma lesz az ajtónálló...

– Bizony – fűzte tovább a szót Macilla –, s a Hőscincér lesz a pincér. Tücsök lesz a hegedűs, Szúnyog lesz a flótás, Büdösbogár a bögös, Dongó lesz a kontrás.

Mindjárt dűnnyögni kezdte a lakodalmas éneket:

Házasodik a Dió,
A Mákgubót kéri,
Izeg-mozog a kis Bors,
Vőfély akar lenni.

Tücsök lesz a hegedűs,
Szúnyog lesz a flótás,
Büdösbogár a bögös,
Dongó lesz a kontrás...

(Maria Kownacka [máriá kovnácká] meséje fordította Bojtár Endre)

2. Képzeljétek magatokat a lakodalom helyszínére, és **játszátok el** a történetet! Osszátok ki a szerepeket egymás között! A mulatságot azzal a mese végén olvasható énekkel zárjátok, amelynek dallama megegyezik a *Házasodik a tücsök* kezdetű nótáéval!

3. **Készítsetek** a meséről illusztrációt! Ötletes megoldásokat alkalmazzatok a valóságos formák mesebeli ábrázolásakor! Például rajzoljatok nekik ruhákat, beszéljenek és mozogjanak úgy, mint az emberek, a főszereplőket a mellék-szereplőkhöz képest nagyobb méretben ábrázoljátok!

Tudósítás és riport

Régen a fontos törvényeket, híreket vagy eseményeket hangos dobszó kíséretében, „Közhírré tétetik...” kezdetű mondatokkal olvasták fel (kidobolták) a város vagy falu főterén. Személyesen, közvetlenül juttatták el a hirdetésményeket az emberekhez, de csak azok hallhatták, akik éppen jelen voltak. Napjainkban már teljesen megváltozott az információk átadása. A **médiában*** (vagyis az újságokban, a rádióban, a televízióban és az interneten) megjelenő hírek akár néhány perc alatt ismertté válhatnak az egész világon.

A különböző hírekkel, tudósításokkal, riportokkal vagy érdekes interjúkkal nap mint nap találkozhatasz, ezért fontos, hogy megismerd a pontos jelentésüket.

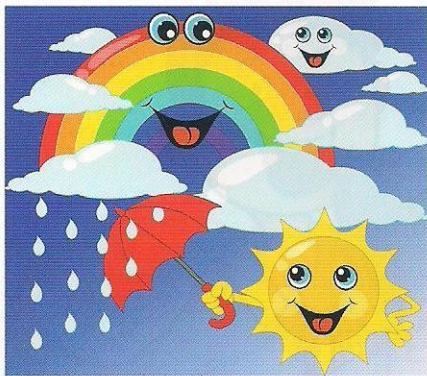
- A **hír*** egy olyan figyelemfelkeltő üzenet, amely tömören megfogalmazott, közérdekű, új információkat tartalmaz. Olykor a híreket meg is magyarázzák, kommentálják. Elmondják azt is, hogy miért és hogyan történtek az események. A hír közlése előtt lényeges, hogy meggyőződjenek a hitelességéről, igaz voltáról, nehogy véletlenül **álhírt** közöljenek.
- A **tudósítás**, azaz a helyszínen készített beszámoló is fontos, közérdekű eseményekről szól: a tudósító a valóságnak mindenben megfelelően tájékoztat a történetekről.
- A **riport** is a helyszíni tényeken alapul, de készítésénél már a riporter színes, személyes véleménye is előtérbe kerül. Hosszabb, mint a hír vagy a tudósítás. A riporter érdeklődik arról, hogy a megkérdezett hogyan látja az adott eseményt, mi az egyéni véleménye. Így a riport párbeszédese formában történik.
- Az **interjú** egy olyan beszélgetés két (vagy több) ember között, amelynek témájával kapcsolatban a riporter azt az embert szólaltatja meg, aki a téma szakértője, akinek a személye fontos vagy híres, és számít a véleménye.

1. Képzeld magad a híradó tudósítója helyébe! **Készíts** egy rövid beszámolót az előző oldalon olvasott mese alapján a Mátkirálynő lagzijáról! Adj pontos leírást a környezetről, az eseményekről! **Mutasd be** részletesen az odaérkező vendégeket is! Például hogyan néznek ki, milyen az alakjuk, mit viselnek, milyen színű és anyagú a ruhájuk?
2. **Készíts riportot** a vőlegénnyel és a menyasszonnyal! Tudakozódj, hogyan érzik magukat, mit várnak a közös jövőjüktől! Kérdezd meg a vendégeket is! Mi a véleményük az esküvőről, a felszolgált ételekről, a zenéről és az ifjú párról? **Találj ki** más kérdéseket is!

VARÁZSLATOS SZÍNEK

A szivárvány színei

Színkeveréssel keletkezett árnyalatok

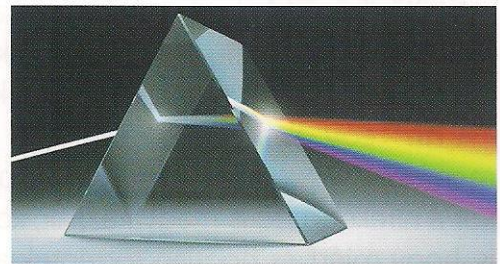

A színek 12 árnyalata: sárga, sárgásnarancs, narancs, vörösnarancs, vörös, vöröslila, lila, kékeslila, kék, kékeszöld, zöld, sárgászöld.

A színek egymással szemben elhelyezkedő színpárok (például vörös-zöld, narancssárga-kék, sárgalila) **kiegészítő színek**nek nevezük. A kiegészítő színpárokban mind a három főszín megtalálható. Ha ezeket összekeverjük, akkor szürke árnyalatokat kapunk.

Elgondolkodtál-e már azon, hogy milyen lenne a világ, ha nem lennének benne színek? Tudod-e, miért látunk ilyen sokféle színárnyalatot? Néhány száz évvel ezelőtt még a tudósok sem ismerték a helyes választ. Azt gondolták, hogy a szín a tárgyak és az élőlények tulajdonsága. Ezt a téves elgondolást Newton (nyúton, angol természettudós, matematikus és fizikus) cáfolta meg. Egyik kísérletében a napsugarat üvegprizmán bocsátotta keresztül, és ekkor láthatóvá váltak a fehér fényt alkotó színek: a piros, a narancs, a sárga, a zöld, a türkizkék, a sötétkék és az ibolya.

Ezt **spektrumnak** (színképnek) nevezte el. Ez a hét szín jelenik meg a szivárvány keletkezésekor is. A formák színét pedig az határozza meg, hogy milyen színű fénysugarakat vernek vissza a felületükről.

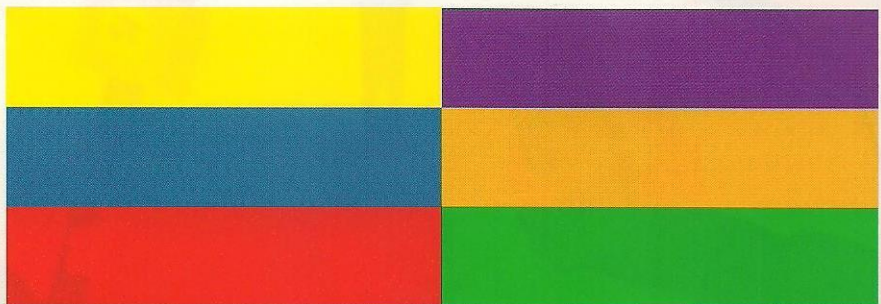
A prizmán áthaladó fehér fény

A spektrum színei

A képzőművészek is sokat kísérleteznek a **festékszínekkel**. Azt már ti is tudjátok, hogy a festéshez használt színek alapját **három főszín – a sárga, a vörös és a kék** – alkotja. Ezeket azért nevezük főszíneknek, mert semmilyen más színből nem tudjuk előállítani őket. Két-két főszín különböző arányú összekeverésével új színárnyalatok (mellékszínek) jönnek létre.

Olvassátok le a színek ábrájáról, hogy milyen színek keletkeznek 2-2 főszín összekeverésével! Mondjatok más színkeverési példákat is! **Folytassátok** a felsorolást! A sárga és a narancssárga összekeverésével sárgásnarancs szín keletkezik...

Kiegészítő színpárok

A kék meg a sárga

Egyszer két festékpötty – egy kék meg egy sárga – egymás mellé esett a papírra. Egészen közel, a szélük összeért.

– Nem menne kicsit távolabb? – mondta ingerülten a Kék.

– Menjen maga – válaszolta a Sárga –, s különben is, talán köszönné!

Ezzel hátat is fordított volna, mert a Kéket parasztos színnek tartotta – csak hát ez a festékpöttyöknél nehéz ügy, mert sem odébb menni, sem hátat fordítani nemigen tudnak.

– Még hogy én köszönjek?! Egy Sárgának! – morgott fitymálóan a Kék, és bizonyára lebiggyesztette volna a szája szélét, ha lett volna neki.

– Talán csak nem azt akarja mondani, hogy nekem kellene előre köszönnöm?

– De azt. Ha nem látná, én a Kék vagyok!

– Engedje meg, hogy fölkacagjak – mondta gúnyosan a Sárga –, hiszen maga a legközönségesebb szín a világon, nem is lehet egy napon említeni velem... és legyen szíves, ne könyököljön az oldalamba.

– Először is maga könyököl az én oldalamba, másodsor pedig én színezem az eget, a tengert, a vizeket, a legszebb virágok kékek, és az emberi szemek közül is a kékek a legszebbek. Képzelsen el egy sárga szemű embert... brr... vagy sárga vizet! Egyáltalán, hogy mer megszólalni mellettem!

– Mindig tudtam, hogy nagyon közönséges, de hogy ennyire! Mégiscsak túlzás! Még hogy a kék virágok a legszebbek! Látott már maga kankalint? Meg őszi erdőt? Maga túl mohó. Beszínezi az egész eget meg a tengert, csupa kék mindenütt. Unalmas. Én mértéktartó vagyok, sohasem válok unalmassá... Kérem, ez mégiscsak disznóság, most már egészen belém mászik... Árnyalatokban rejtőzöm, kis foltokban jelenek meg. S egyébként is, ha nem tudná, én az Okker családból származom.

– Okker?! Erre vág fel! Az is egy család? Az én őseim sokkal előkelőbbek, például sohasem lenne közülük senki olyan tolakodó, mint maga! Tudja meg, hogy én Ultramarin vagyok.

– Hah! – kezdte a replikát egy színészi felkiáltással a Sárga, akkor különben már rég összefolyt a két festékpötty, de nem volt ideje befejezni a mondatot, mert a kisfiú, akinek az ecsetjéről lehullottak, meglátta őket, és így szólt:

– Nicsak, milyen szép zöld pötty!

(Lázár Ervin meséje, részlet a *Hétfejű Tündér* című mesekönyvből)

- 1. Olvassátok el** közösen a mesét! Beszélgetsetek a mese főszereplőiről – a kék és a sárga festékpöttyről – a következő kérdések alapján! Miért veszekedett a két szín egymással? Mit tudtatok meg a szövegből a két szín tulajdonságairól? Milyen kék és sárga színárnyalatokat ismertek a mesében olvasott ultramarin- és okkerszíneken kívül? (Például égszínkék, kobaltkék, tengerkék, napsárga, kadmiumsárga, citromsárga stb.)
- 2. Játsszátok el** párban a két szín szerepét! Mutakozzatok be (mondjatok sárga vagy kék színneveket)! Mondjátok el, hogy milyen tárgyak és élőlények színét adjátok!
- 3. Írjátok** egy új mesét a színekről! Válasszatok a következő címek közül! *A piros és a kék. A sárga és a piros. A fekete és a fehér.* Átalakíthatjátok Lázár Ervin meséjét is az új színeknek megfelelően, de kitalálhattok teljesen más történetet is.

Színek, színellentétek – a színek hőhatása

színek tompítása

↑
tiszta színek

színek derítése

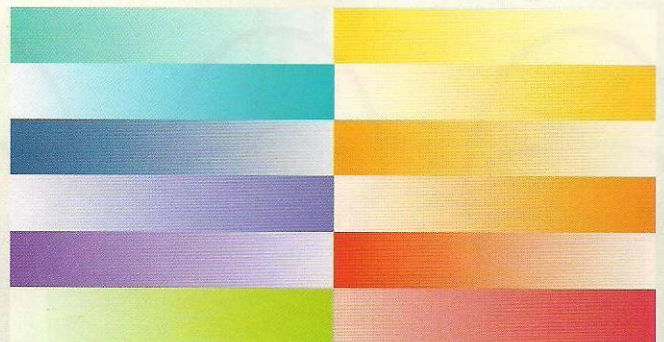
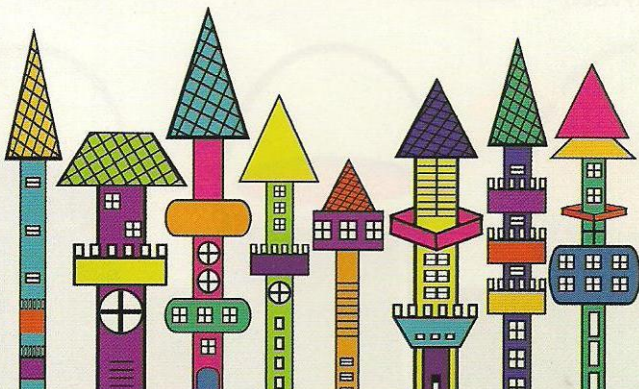

Robert Delaunay (rober dölöné): *Ritmus* (1938), olaj, vászon, 52 x 59 cm

1. **Határozd meg**, hogyan hozhatsz létre derített színeket! Milyen festékszintet kell használnod a színek tompításához?
2. **Mondjátok el** véleményeteket a *Ritmus* című festményről! A felsoroltak közül mely meghatározások illenek a legjobban a kép tartalmához? Például nyugalmas, lágy, mozgalmos, harsány, feltűnő, zajos, nyugtalan, tarka, ritmikus, forgás stb. Fogalmazzd meg saját észrevételeidet is!
3. **Keress** az interneten valóságos és mesebeli tornyokat ábrázoló fényképeket, rajzokat és festményeket! Készíts egy mesebeli színtornyot a gyűjtött formák és a saját ötleteid alapján! A kidolgozáshoz használj tiszta színeket és azok árnyalatait! Nem kell ragaszkodnod az itt látható tornyok alakjához és színéhez. Dolgozz a saját ötleted szerint!

A színek világa végtelenül gazdag. Harsányak, feltűnőek, szinte kiabálnak a **telt, tiszta színek**. Ezek sem feketét, sem fehéret nem tartalmaznak. Csendesen háttérbe húzódnak a **tört színek**. Tört színeket kapunk, ha a tiszta színekhez fekete vagy fehér színt keverünk. Egyre több fekete hozzáadásával sötétednek, egyre több fehér hozzáadásával pedig kivilágosodnak a színek.

Egyes színek a hőérzetünkre is hatással vannak. Megfigyelhetted, hogy bizonyos árnyalatokat melegebbnek, másokat pedig hidegebbnek érzünk. A **meleg színek** (vörös, vörösésliila, narancs, sárga és árnyalataik) felélénkítenek, a **hideg színek** (kék, kékesliila, zöld és árnyalataik) nyugtató hatásúak. Bizonyára tapasztaltad már, hogy a napsütésben mindent színesebbnek látsz, és még a kedved is jobb, mint a borongós, hideg időben.

Hideg-meleg színellentétek

Sötét – világos kontraszt

A következő feladatban egy japán papírkivágási technikával ismerkedhetsz meg, amely a sötét és világos foltok egyensúlyára és kontrasztjára épül.

Pozitív és negatív formák

Anyagok és eszközök: fekete, fehér és színes lapok, színes ceruza, olló ragasztó.

- Rajzold fel a mintákat a mindkét oldalán fekete lapra! Vigyázz, ne érintsék egymást a vonalak!
- Vágd ki a mintákat pontosan a vonalak mentén! Tartsd meg a kivágott részeket is, mert szükséged lesz rájuk!
- Helyezd magad elé a kompozíció alkotórészeit! Ragaszd fel a fehér lapra először azt a formát, amelyből a mintákat kivágtad, majd tükörképszerűen a kivágott részeket is!
- Végül vágd körbe úgy, hogy körülbelül fél centiméteres sáv maradjon a szélén, majd ragaszd fel egy színes lapra!

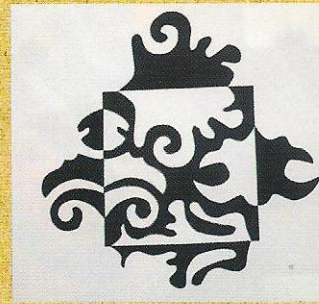
a)

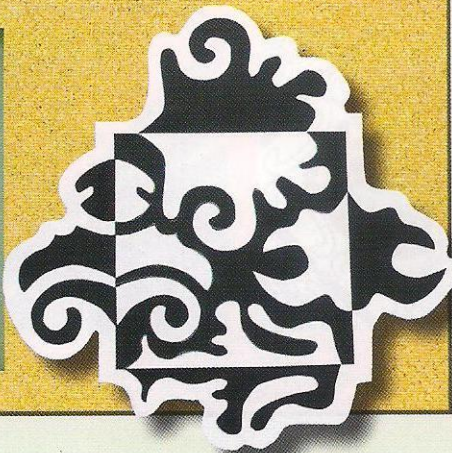
b)

c)

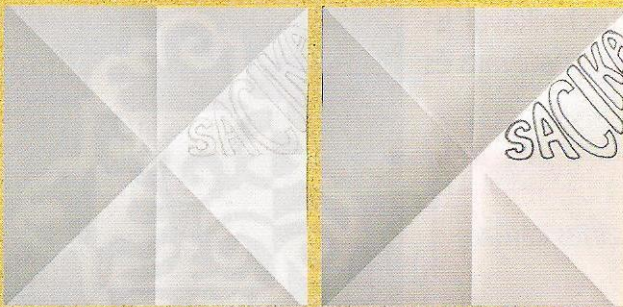

d)

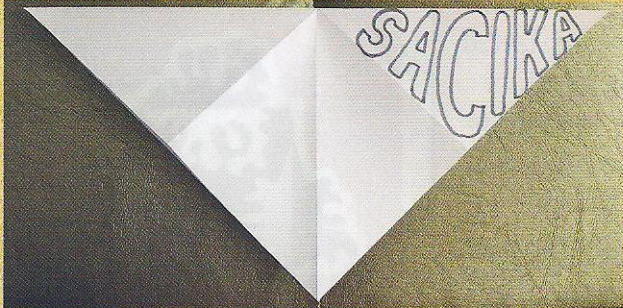
Játék a betűkkel

1657001 angol ny - 15162

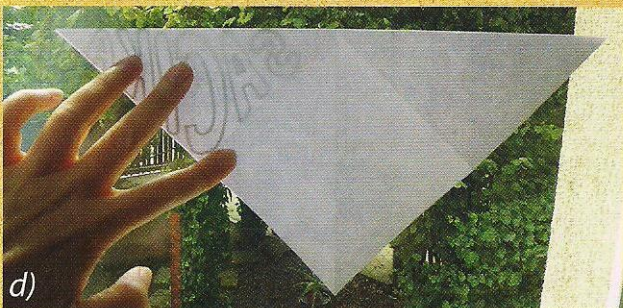

a)

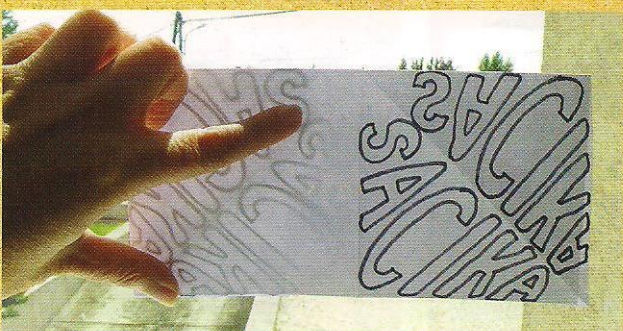
b)

c)

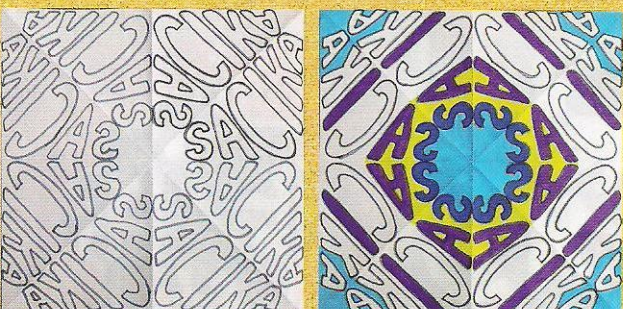

d)

e)

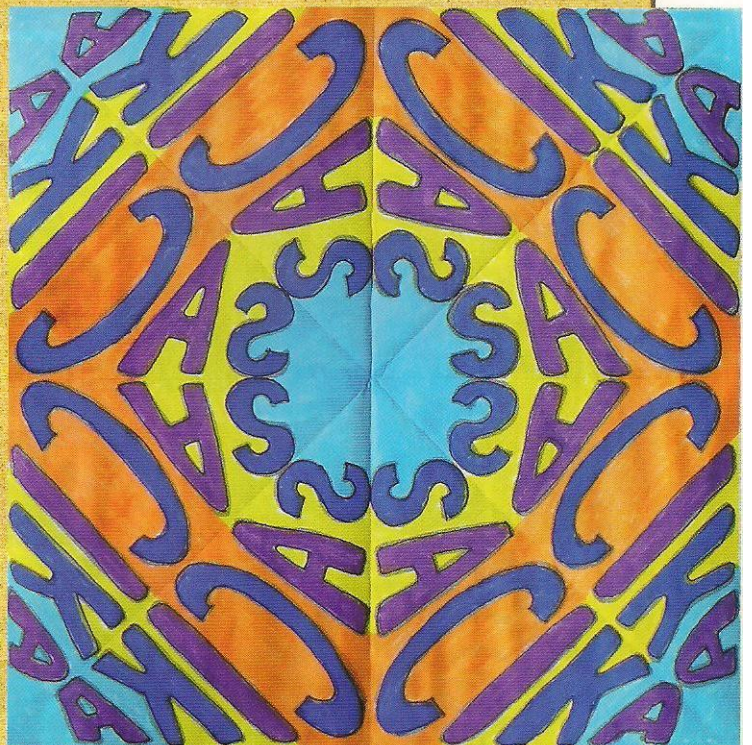
f)

Keresztnév-kompozíciók

Anyagok és eszközök: négyzet alakúra vágott fénymásolólap, grafitceruza, filctoll.

- a) Hajtsd meg és élezd le a hajtásvonalakat függőlegesen, vízszintesen és átlósan is!
- b) Rajzold bele a keresztnévedet az egyik háromszögbe! A betűk a lehető legjobban töltsék ki a háromszögformát!
- c) Húzd át fekete vastag filctollal a neved kontúráját!
- d) Hajtsd össze az átló mentén a lapot, majd fordítsd arra az oldalára a papírt, amin még nem rajzoltál! Szorítsd a tanterem ablakára a lapot! Az előzőekben megrajzolt neved tükörképe át fog látszódni.
- e) Másold át a nevedet filctollal a következő háromszögbe! Ismételd meg ezt a módszert a többi háromszögben is, mindig a megfelelően hajtva össze a lapot!
- f) Színezd kedved szerinti színekkel az elkészült névkompozíciót! Váltogathatod a színeket szimmetrikus elrendezésben is.

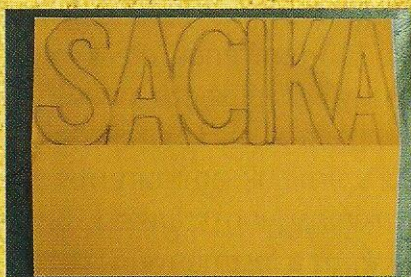
Szimmetria a művészetben

Dél-Amerikában (Kolumbiában) élt az az ősi nép, amely az itt látható madárember melldíszét készítette. Négyzetes fejet ábrázol, amelyhez kiterjesztett szárnyú madártest csatlakozik, oldalt tollakkal. A tárgy geometrikus, egyszerűsített, sík formákból épül fel. Nemes anyagokból, aranyból és ezüsből készült. Valószínűleg a sámán (varázsló) használta a szertartásokon. A következő feladatban az amerikai bennszülöttek tárgyaira emlékeztető min-tájú és formájú papírkivágást ismerhetsz meg.

Figurák keresztnevekből – papírkivágás

Anyagok és eszközök: A/4-es méretű színes papírok, grafitceruza, filctoll, olló, kisolló, ragasztó.

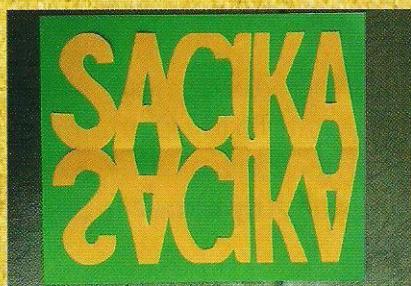
- Hajtsd össze középen a lapot!
- Rajzold fel vastag betűkkel a keresztnevedet az összehajtott lap felére! A rajzolásnál a betűk érjenek össze! A neved körvonala a lehető legjobban töltsd ki a felületet!
- Vágd ki a felrajzolt kontúr mentén a lapot! A belső, kisebb részeknél kisollót használj! Óvatosan nyisd szét a papírt!
- Ragaszd fel a kivágott formát egy ellentétes színű lapra!
- Egészítsd ki a szimmetrikus formát filctollal! Hasonlíthat egy emberi arcra vagy egy állatra is!

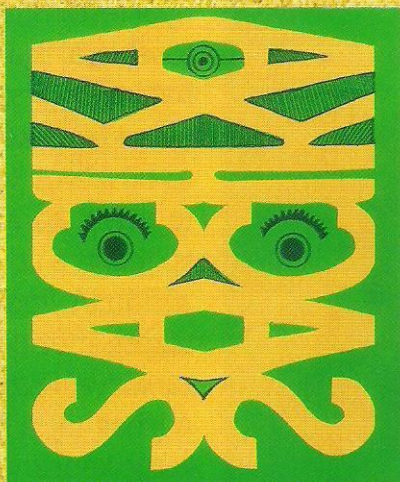
a)–b)

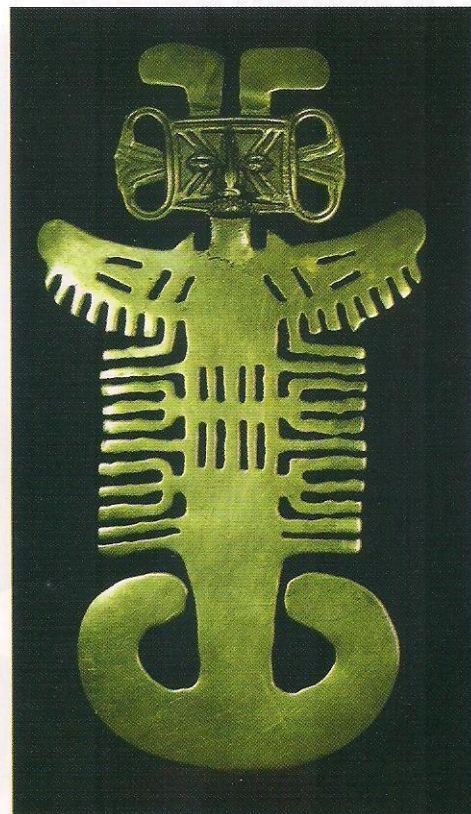
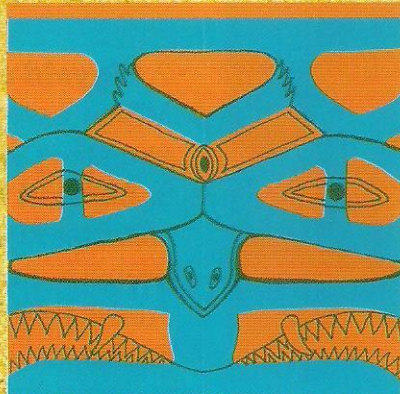
c)

d)

e)

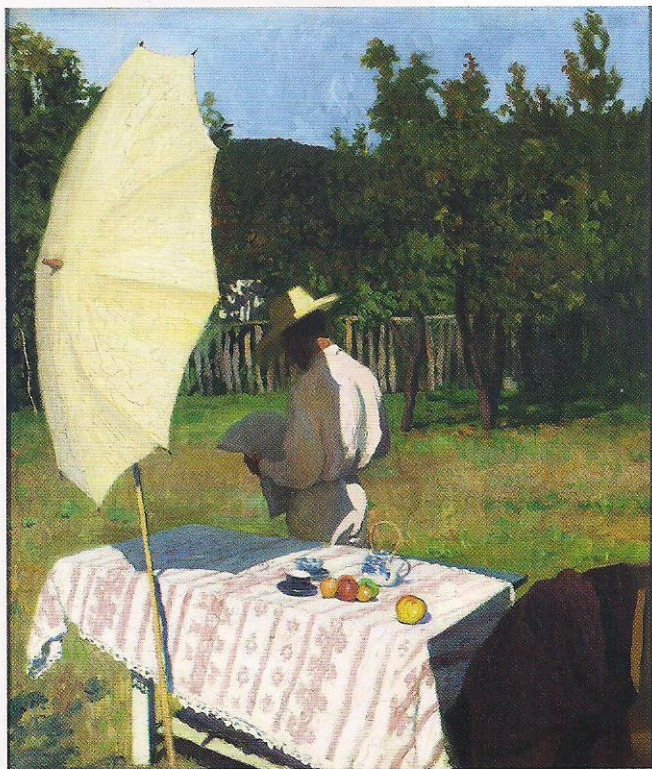

Madárember, melldísz, 750 körül, 18 cm, Kolumbia

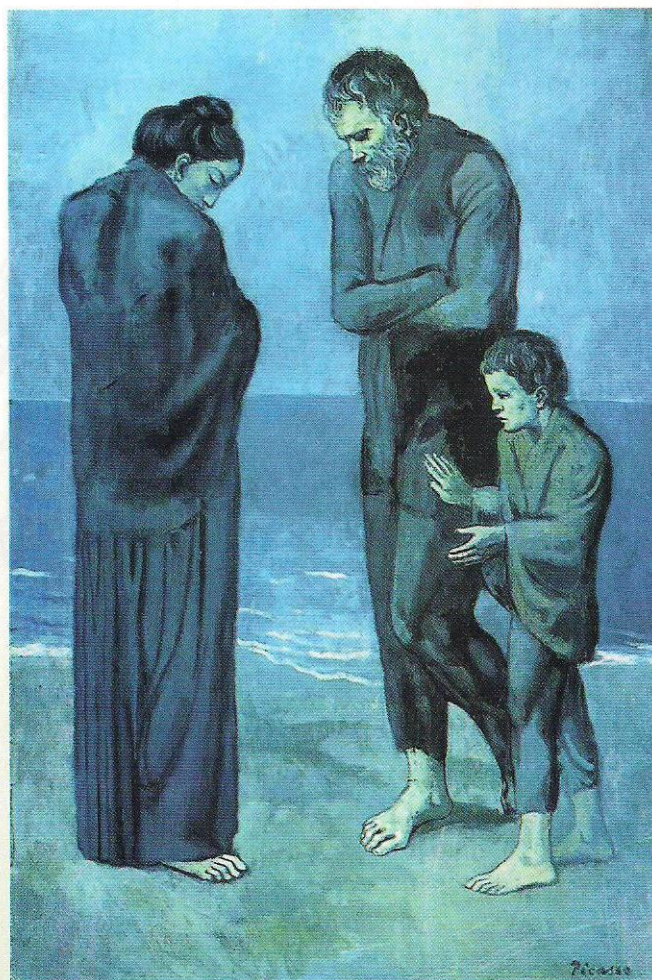

Fafaragvány Peruból (1200 körül), 42 cm magas, rekonstrukciós rajz

A színek hatása

Ferenczy Károly: *Október* (1903), olaj, vászon, 125 x 107 cm, Magyar Nemzeti Galéria, Budapest

A festményeken nemcsak a formáknak, hanem a színeknek is nagy szerepe van. A jól megválasztott színekkel érzelmeket és hangulatokat fejezhetünk ki.

Ferenczy Károly (1862–1917) *Október* című képe egy hétköznapi, egyszerű jelenetet ábrázol. Nincs más a festményen, csak az előtérbe állított napernyő, egy asztal, rajta gyümölcsök és a reggelizőkészlet. A jobb alsó sarokban pedig egy székre terített lila kabát. Az asztal mögött egy férfi áll, aki békésen olvasgatja az újságot. Élvezi a késő őszi napsütést, és a kert békés nyugalalmát. Nem történik semmi különös, de a fények és az árnyékok váltakozásától, a színek játékatól, az átlós kompozíciótól mégis mozgalmasnak hat a jelenet.

1. **Sorold fel**, mely színek érzékeltetik a nap melegét az *Október* című festményen!

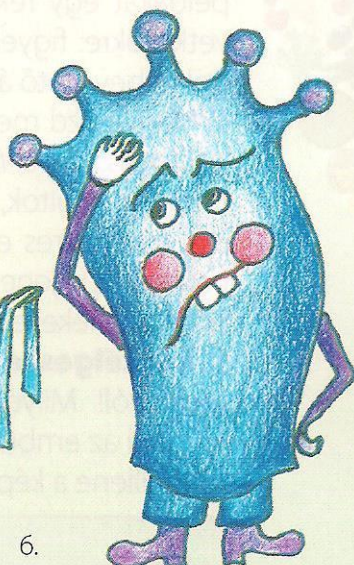
Pablo Picasso (pabló pikásszó; 1881–1973) spanyol festőművész a modern művészet legjelentősebb alakja volt. Művészetének egyik meghatározó korszaka egy színről kapta a nevét, ez volt a híres **kék korszak**. A kék korszakot a festő húszéves korától számítjuk, amikor elvesztette egyik barátját, akit nagyon szeretett. Bánat költözött a szívébe, és ez a festményein is tükröződött. A *Tragédia* című képén ócska ruhába öltözött, mezitlábú embereket látunk. Magukba zárkózva, leszegett fejjel állnak a tengerparton. A kihalt táj, a kopár környezet kilátástalan életüket jelképezheti. Egyetlen reményük a kisfiú lehet, aki gyengéd simogatással vigasztalja apját.

2. **Figyeld meg** a *Tragédia* című festményt! Milyen összefüggést fedezel fel a kép címe és a színei között?

3. **Rajzold le** a festményt úgy, hogy megváltoztatod a hangulatát! Tedd vidámabbá a jelenetet a szereplők mozdulatainak és a kép színeinek átalakításával! **Adj címet** is az alkotásodnak!

Pablo Picasso: *Tragédia* (1903), olaj, fatábla, 105 x 69 cm

Színek és érzelmek

1. **Olvassátok el** a verset! **Játsszátok el** a jelenetet úgy, mintha egy filmforgatáson lennétek! Egy közületek választott rendező adjon utasításokat a szereplőknek!

2. **Készíts** olyan illusztrációt, amely a történet tanulságát fejezi ki! **Rajzold le**, milyennek képzeled a zsémbes urat és az esernyős bácsit! A kidolgozás során gondolj arra, hogy a különböző színek más és más érzelmeket fejeznek ki!

A zsémbes úr meg az esernyő

Sétál egy bácsi hanyagul,
nyitott esernyővel, a téren.

– Ezt az izét csukja be, kérem! –
kiáltott rá egy zsémbes úr –,
hisz az égből egy csöpp se hull!

A nap se tűz vadul, nem is dühöng az orkán,
maga meg ernyővel botorkál?

A bácsi így felelt: – Lám, igaza vagyom,
jobb tettem volna tán, ha ma otthon hagyom.
Pár perc se telt belé, máris villám cikázott,
és az eső vadul szakadt.

A zsémbes úr bizony alaposan elázott,
a bácsi meg száraz maradt.

S mintha dézsából, ömlött egyre, bőven,
csak úgy tombolt a fürgeteg!

Mi hát a jobb: köpeny a szép időben,
vagy eső után köpönyeg?

(Pierre Gamarra [pier gámárá] verse,
fordította: Tótfalusi István)

3. Az itt látható figurák különböző érzelmeket, tulajdonságokat testesítenek meg. **Figyeld meg** a színeiket, a formájukat, a karakterüket! Párosítsd a rajzokat a hozzájuk tartozó tulajdonságokkal! Válogass a következő felsorolásból: segítőkész, gondterhelt, bánatos, elégedett, mozgékony, vidám, szomorú, mérges!

4. **Rajzolj vagy fess** olyan humoros figurákat, amelyek formájukkal és a színeikkel is kifejezik érzelmeiket, tulajdonságaikat!

A REKLÁM

Reklámokkal szinte minden nap találkozunk. Gondoljatok az utcai óriásplakátok és fényreklámok sokaságára, a postaládánkba dobott szórólapokra, a reklámújságokra, a televízióban vagy a rádióban sugárzott reklámokra. A napilapok és a képes újságok (magazinok) egy részét is a hirdetések, reklámok töltik ki. A számítógépen, az interneten is gyakran jelennek meg reklámok.

A reklámok célja, hogy a figyelmünket, érdeklődésünket felkeltsék, a vágyainkat felébresszék, és végül vásárlásra ösztönözzenek. Ezen célok elérése érdekében számos reklámszakember dolgozik együtt. Például vannak, akik megtervezik és megrajzolják a reklámgrafikát, lefényképezik a terméket, vagy kigondolják,

hogyan legyen a reklám **szlogenje**¹ (jelmondata).

A leggyakrabban alkalmazott reklámfogás az **ismétlés módszere**: például a televízióban, a rádióban ugyanazt a reklámot többször is lejátszák a műsorok előtt vagy után, de gyakran közben is. Ugyanaz a hirdetés ugyanolyan formában és színben több újságban is megjelenik, vagy azonos plakátokat a város különböző utcáin és terein is elhelyeznek.

1. Figyeljétek meg a reklámképet! Az illusztráción szereplő gyerekek egy ételpiramis előtt állnak. **Soroljátok fel**, hogy egy nap melyik ételből kell többet, és melyikből kevesebbet fogyasztanunk ahhoz, hogy egészségesek legyünk!

2. Milyen hatással vannak életünkre a reklámok? **Soroljátok fel**, melyek a reklámok előnyei, és melyek a hátrányai!

3. Milyen reklámfogásokat ismersz? **Keress** példákat egy reklámújság képei között a következőkre: figyelemfelkeltő, tetszetős csomagolás; bevezető ár; akciós ár; kuponok...

4. Magyarázd meg, mit jelent a következő reklámfogás: „Egyet fizet, kettőt kap”!

5. Mit gondoltok, vajon miért kérnek fel ismert, népszerű, híres embereket, hogy a reklámokban szerepeljenek, vagy reklámozzanak különböző termékeket?

6. Beszélgetsetek a szívet formázó reklámgrafikáról! Milyen termékeket ábrázol? Mire hívja fel az emberek figyelmét? Milyen reklámfelirat illene a kép tartalmához?

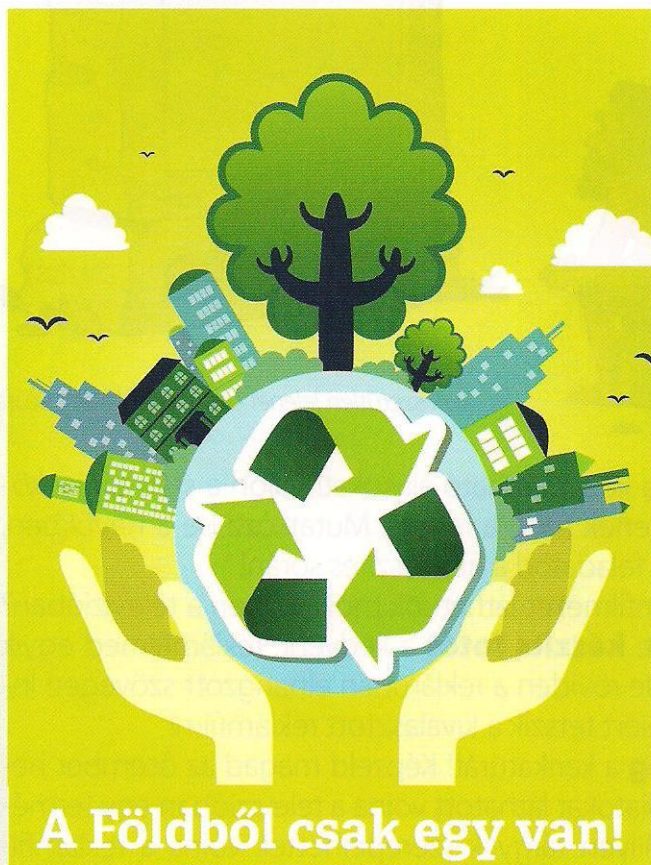
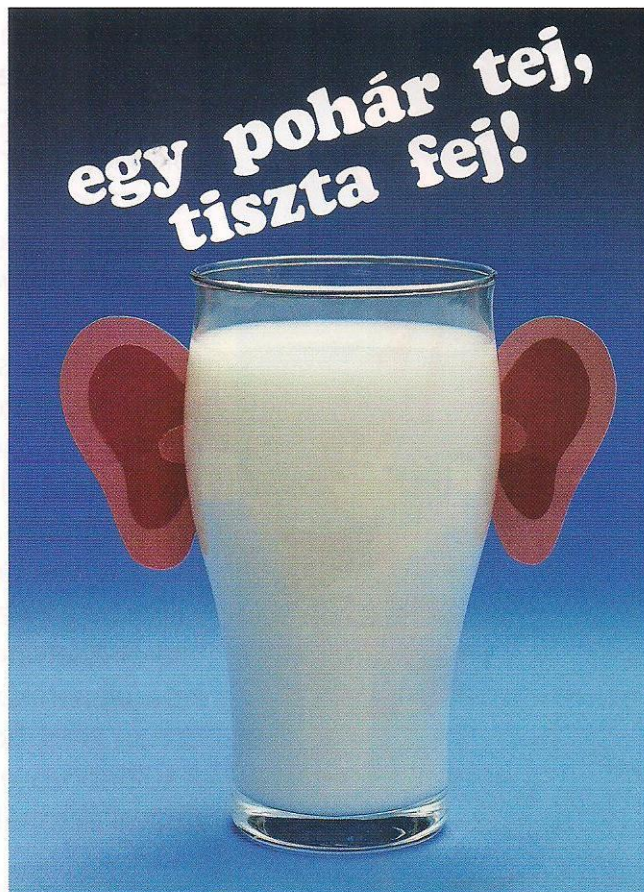
A zöldségek és gyümölcsök fogyasztását népszerűsítő reklámgrafika

¹ szlogen: egy könnyen megjegyezhető jelmondat, amelyet változtatás nélkül, sokszor ismételve használnak. Főleg reklámokban találkozunk vele.

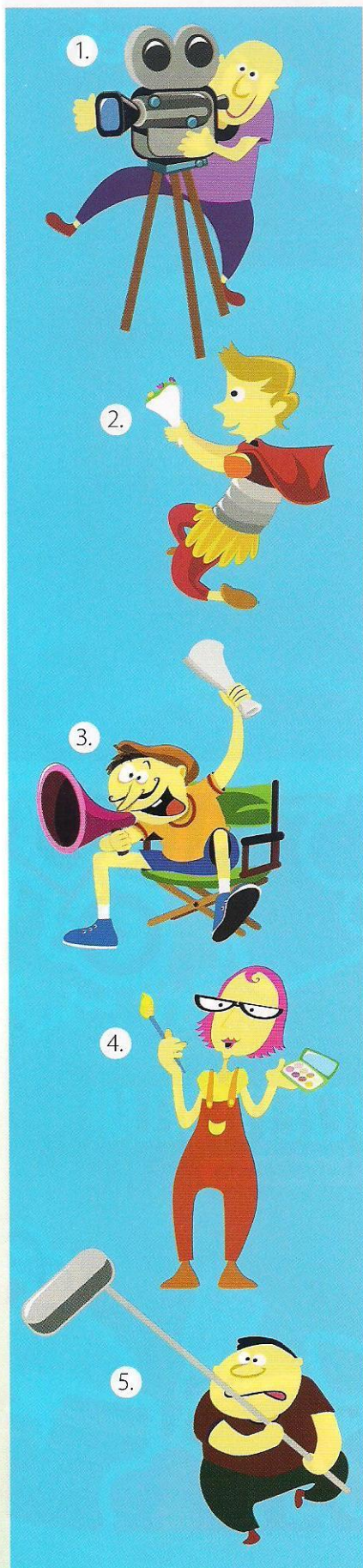
Reklámlakátok

A reklámok megjelenési formáit **reklámhordozóknak** nevezzük. A reklámok többféle formában is megjelenhetnek: például újságban, rádióban, televízióban, moziban, interneten, vagy a járművek oldalán. A tartalmat közölhetik kép, hang vagy szöveg formájában. A kép és a felirat együttes megjelenésének egyik példája a **plakát**. A plakát akkor jó, ha ötletes a tartalma, színei és formái magára vonják a néző figyelmét.

1. **Gyűjtsetek** példákat, milyen reklámhordozókkal találkozhattok a közterületeken!
2. **Beszélgétek meg**, mit reklámoznak az itt látható plakátok! Milyen módszereket alkalmaztak a tervezők a reklám eredményessége érdekében?
3. **Tervezz** az egészséges táplálkozást népszerűsítő plakátot! Egyszerű, áttekinthető legyen az elrendezés! Élénk színekkel, jól látható, dekoratív* formákkal dolgozz! A tartalmat hangsúlyozó jelmondat rövid, messziről nézve is jól olvasható legyen!

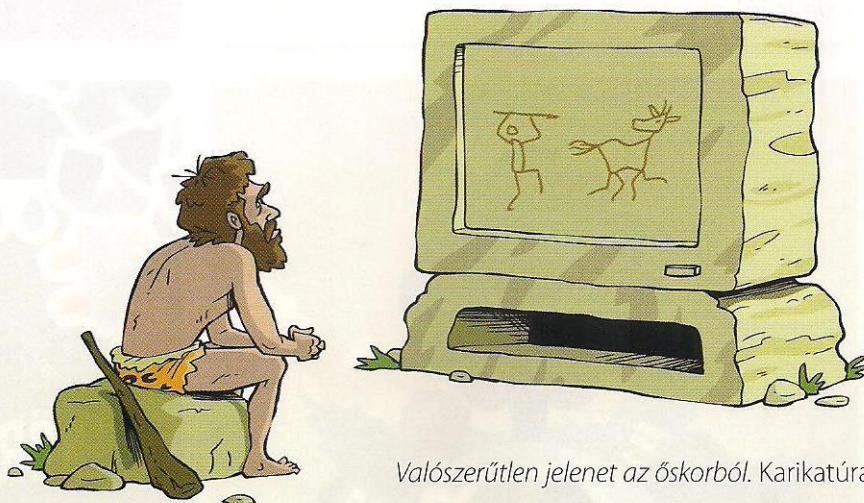
Televíziós reklámok, reklámfilmek

Egy reklámfilm elkészítéséhez a technikai **berendezések** mellett **szakemberek** (például forgatókönyvíró, rendező, operatőr, zeneszerző, vágó, hangmérnök, színészek, kellékesek, sminkesek) sokaságára van szükség. A filmen együtt dolgozókat **stábnak** nevezzük.

Tudtad-e, hogy mielőtt elkészítenek egy reklámfilmet, először **forgatókönyvet** készítenek hozzá? A forgatókönyvben részletes leírás található a film tartalmáról, cselekményéről, jelmondatáról (szlogenéről), szövegéről. A **rajzos forgatókönyv** képregényszerűen, egyszerű rajzokkal ábrázolja a történet fontosabb jeleneteit, a film cselekményét.

A rendező feladata a filmkészítés összes tevékenységének összehangolása. A film forgatása előtt kiválasztja a szereplőket, a forgatás alatt pedig az operatőrrel együttműködve eldönti a jelenetek beállításait, gondoskodik a nézőpontok változatos használatáról. A felvételek elkészülése után a vágóval és a hangmérnökkel a jelenetekből összeállítják (vágják) a filmet. A **vágás** elnevezés onnan ered, hogy régen filmszalagra rögzítették a felvételeket. A különböző jeleneteket a filmszalag elvágásával és összeragasztásával állították a történetnek megfelelő időrendi sorrendbe.

Valószínűleg jelenet az őskorból. Karikatúra

1. **Nézd meg** a képen látható alakokat! Vajon a stáb tagjai közül kiket jelenítenek meg a rajzok? Mutatkozz be a nevükben, mondd el, mi a feladatod a filmkészítés során!

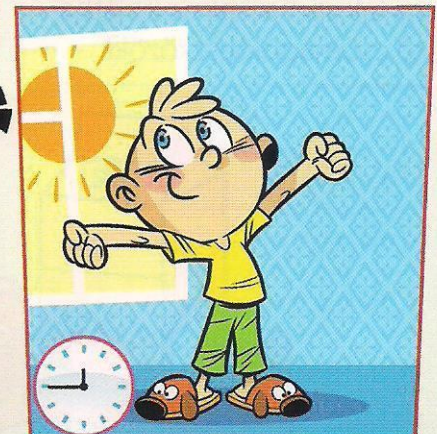
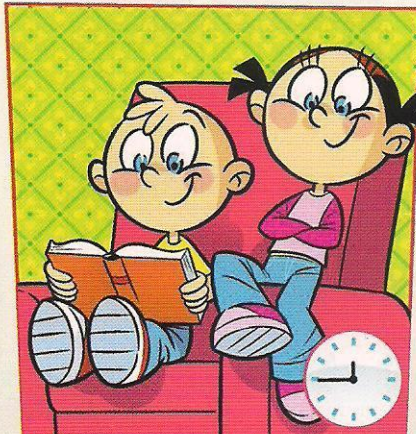
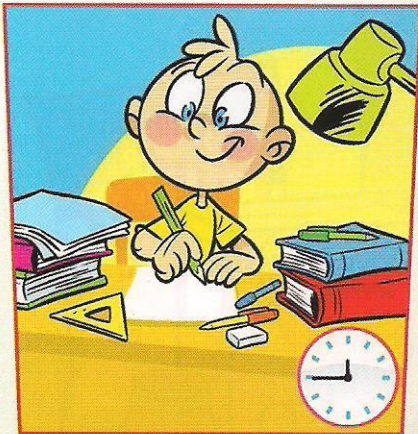
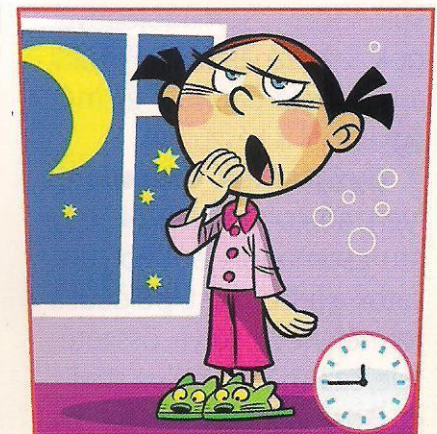
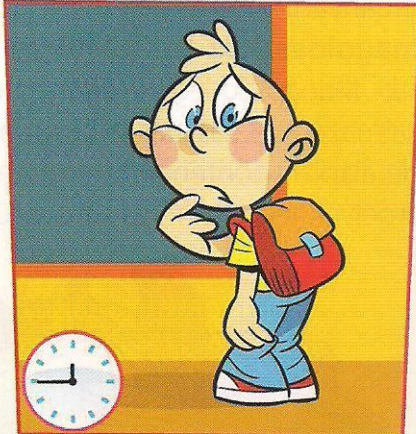
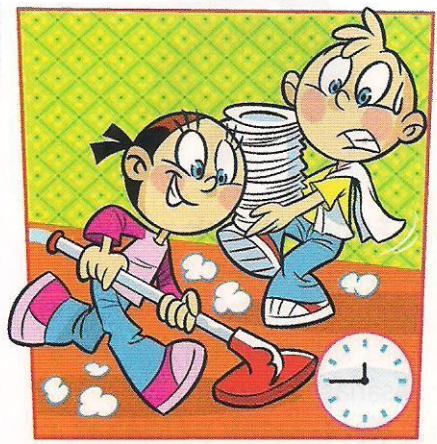
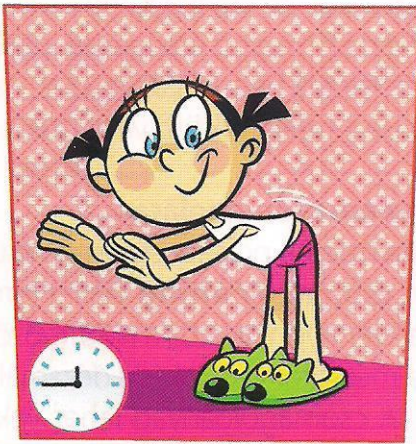
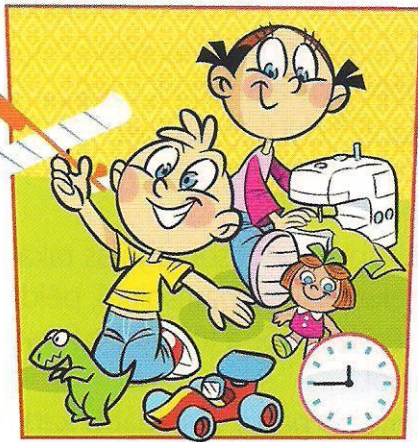
2. Milyen reklámfilmeket láthatunk mostanában a televízióban? Előzetes feladat: **készíts fotót** a kedvenc reklámfilmed egyik jelenetéről! Írd le röviden a reklámban elhangzott szöveget! Indokold meg, miért tetszik a kiválasztott reklámfilm!

3. **Figyeld meg** a karikatúrát! Képzeld magad az ősember helyébe! Milyen állatokat láthatott volna a televízióban egy természetfilmben? Milyen tárgyak szerepelhettek volna a reklámfilmekben?

Rajzos forgatókönyv – egy napom története

Az itt látható **rajzos forgatókönyv** egy kisfiú és egy kislány napi tevékenységeit szemlélteti. A jelenetek összekeveredtek, ezért nem a történet sorrendjében láthatjuk az eseményeket. Hasonló helyzet áll elő egy filmforgatás végén is, amikor a különböző helyszínen és különböző időpontban felvett részletek nem időrendben követik egymást. A vágó feladata a jelenetek helyes sorrendbe állítása, vágása. Ezzel minden a helyére kerül térben és időben.

1. **Tedd** időrendi sorrendbe a képes forgatókönyv jeleneteit! Állapítsd meg, hogy az egyes jelenetek idején hány óra lehetett! Meséld'él, mi történt ezen a napon reggeltől estig! Mit fejeznek ki a mozdulatok és az arcok? Játsszátok el párban, hogy miről beszélgethettek egymással a gyerekek!
2. **Készíts** kilenc részből álló szöveges forgatókönyvet egy napodról! Az egyik jelenetet dolgozd ki részletesen rajzban is!

Tudatos vásárló – tudatos vásárlás

Beszéltünk már róla, hogy a **reklámok célja** a figyelmünk, érdeklődésünk felkeltése, a vágyaink felébresztése és végül a vásárlásra való ösztönzés. Mindenkiel előfordult már, hogy olyan dolgok után vágyakozott, amelyre igazából nem volt semmi szüksége, de az áru mégis a bevásárlókosarában kötött ki.

Néhány jó tanács, hogyan legyünk tudatos vásárlók. Mindig készítsünk egy listát arról, mit szeretnénk megvenni! Mielőtt elindulnánk, vigyünk magunkkal bevásárlótáskát, -kosarat vagy -szatyrot! Ne csábuljunk el a szép csomagolásoktól, a különféle akciós áruktól! Mindig csak azt vegyük meg, amire éppen szükségünk van! A tartós élelmiszerek helyett a friss élelmiszereket (például az idénygyümölcsöt, -zöldséget) részesítsük előnyben! Nézzük meg az áru lejáratási idejét! Az otthonunkhoz közeli helyen szerezzük be a vásárolnivalót, ha lehet, ne autózzunk sokat! Lehetőség szerint inkább válasszuk a hazai, helyi termékeket!

1. **Folytassátok** a fent elkezdett tudatos vásárlás szempontjainak felsorolását! Mire kell még ügyelnünk a vásárlásaink során?

2. **Keressetek példákat** a különböző csomagolóanyagok felhasználására! Például a tojástartó papírból és műanyagból is készülhet...

3. **Gyűjtsétek össze**, milyen adatok találhatóak egy áru csomagolásán! Folytassátok a felsorolást, például a termék neve, súlya, összetétele, származási helye stb.!

4. **Beszéljétek meg**, mit tartalmazhatnak az itt látható csomagolóeszközök!

Az áru csomagolása

Az üzletek polcain sorakozó áruk többségét csomagolás takarja. A **csomagolóanyag** óvja a terméket a külső hatásoktól, például a szennyeződéstől, a különböző sérülésektől, a töréstől, a fénytől, a melegtől vagy akár a dezmálástól.

A csomagolóanyag lehet vékonyabb papír, vastagabb karton, műanyag, fa, fém vagy üveg. Ezekből az anyagokból sokféle **csomagolóeszköz** készíthető, például doboz, láda, zacskó, flakon stb. Manapság egyre elterjedtebb az újrahasznosított papír alkalmazása. A vásárlás pillanatában sokszor a csomagolás minősége alapján döntenek az emberek. Szívesebben választják azokat, amelyeknek feltűnő és szép a külseje.

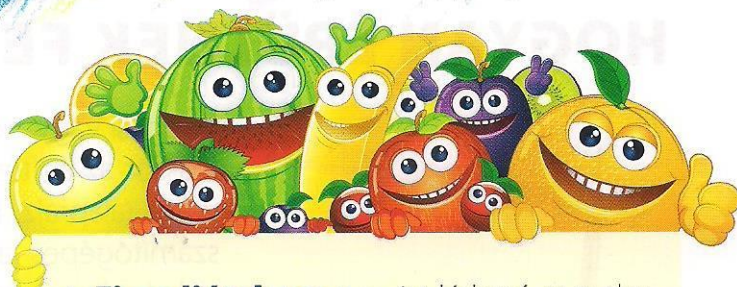

Csomagolás tervezése

Egy áru csomagolásának megtervezésekor számos szempontot kell figyelembe vennie a tervezőnek. A **csomagolás** akkor jó, ha a díszítése **felkelti a vásárlók figyelmét**. Ha **tetszetős** a kidolgozása, a tekintetet is hamarabb magára vonja, és talán meg is vásárolják. Jó, ha ugyanakkor **vevőbarát** is.

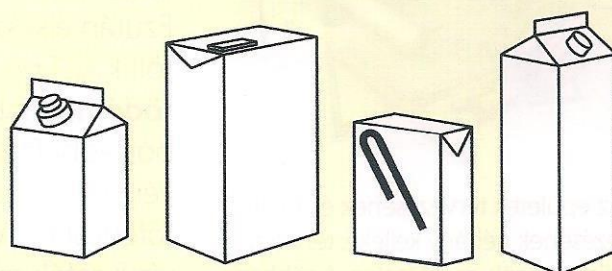
Vevőbarátnak tekintjük, ha a csomagolás tiszta, jól megfogható, könnyen vihető és szállítható. Feliratai, rajzai könnyen olvashatók és értelmezhetők.

Természetesen a szállítás, a tárolás, a raktározás megkönnyítése is kiemelkedően fontos a csomagolás megtervezésénél. Akárcsak a környezetvédelmi és újrahasznosítási szempontok.

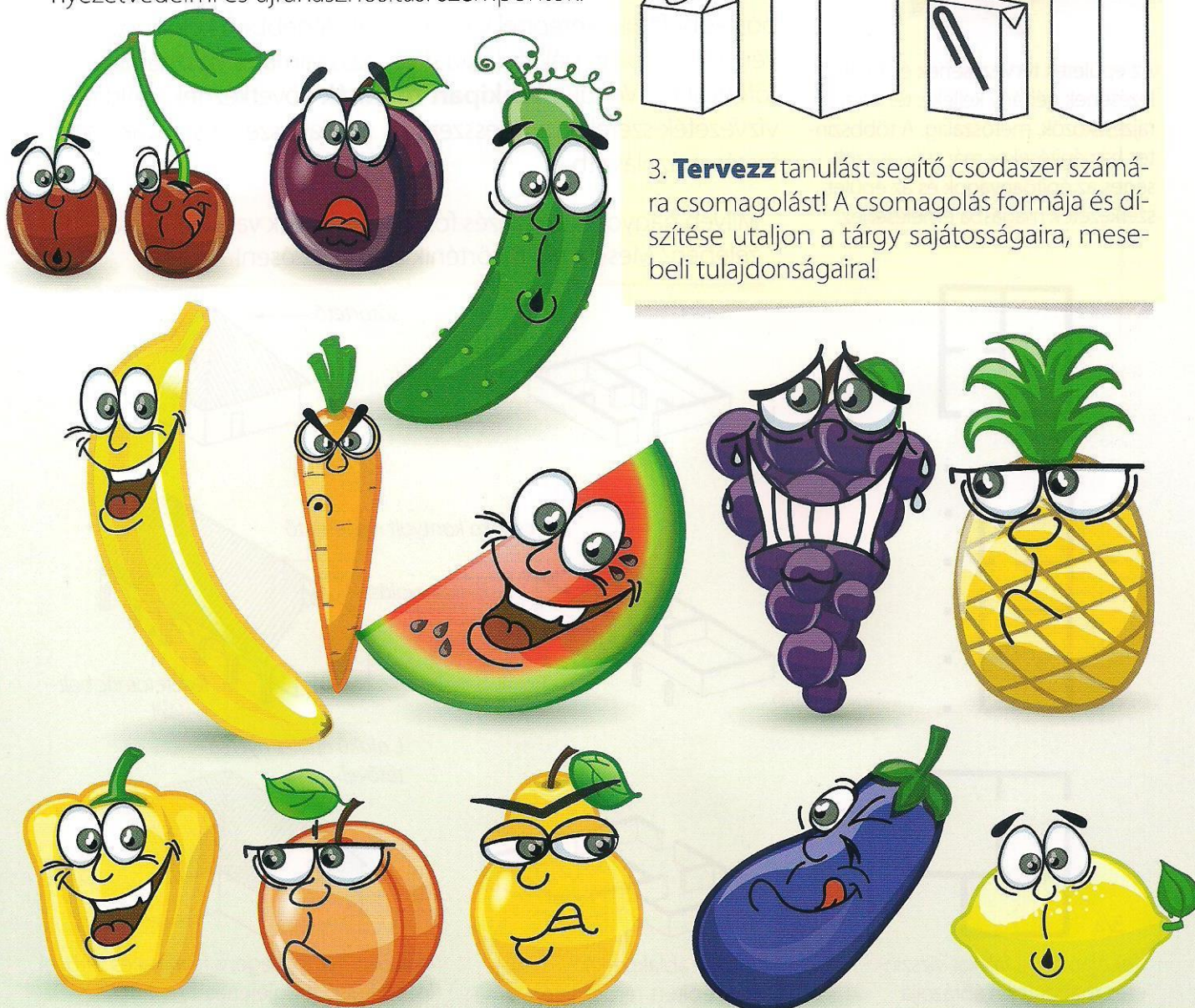

1. **Figyeljétek meg** az itt látható mesebeli gyümölcsök és zöldségek arckifejezését! Jellemezzétek a portrékat! Válogassátok ki a barátságos kinézetűeket!

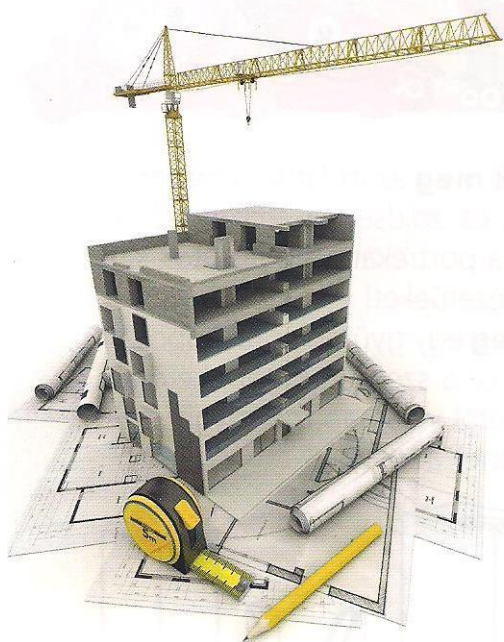
2. **Tervezd meg** egy gyümölcsital dobozát! A doboz mintája a szokványostól eltérő legyen, a felületéről vidáman mosolygó gyümölcsök nézzenek a vevőkre!

3. **Tervezz** tanulást segítő csodaszer számára csomagolást! A csomagolás formája és díszítése utaljon a tárgy sajátosságaira, mesebeli tulajdonságaira!

HOGYAN ÉPÜLNEK FEL A HÁZAK?

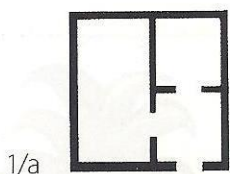
Az épületek tervezésének és kivitelezésének néhány kelléke: tervrajzok, rajzeszközök, mérőszalag. A többszintes ház építésekor már daru is szükséges az építőanyagok és az épület-szerkezetek magasba emeléséhez.

Kíváncsi vagy, hogyan épül fel egy lakóház vagy egy középület? Először az építész mérnök elkészíti az igényeknek megfelelő terveket (alaprajz, homlokzati rajzok, tömegvázlat, térbeli makett, számítógépes látványtervek). Az alaprajzon elrendezi a helyiségeket, a homlokzatokon megtervezi a tetőt, az ablakok, az ajtók és egyéb dekorációs elemek helyét, alakját és méretét. A tervek kicsinyített méretben ábrázolják a valóságot.

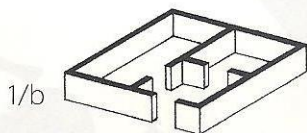
Mi az alaprajz? Az épületek vízszintes síkban ábrázolt rajza. A falakat általában az ablakpárkány magasságában, egy képzeletbeli vízszintes metszetben ábrázolja

Az építkezés az **alapozással** kezdődik. Az alaprajznak megfelelően kimérik és kitűzik az épület helyét, majd kiássák az alapot. Ezután elkészítik az alapfalat, vagyis a kiásott alapárkot betonnal töltik ki. Erre a beton alapra felhúzzák a **falakat**, majd ráépítik a **födém**et (fából vagy betonból), az ácsok **tetővázat** ácsolnak fából, és befedik cseréppel vagy palával. Régebben különböző növényi anyagokat, például nádat és rozsszalmát is használtak a tetőfedéshez. Végül a **szakipari munkák** következnek, például a vízvezeték-szerelés, a fűtészerezés, a villanszerelés, a vakolás, a festés-mázolás stb.

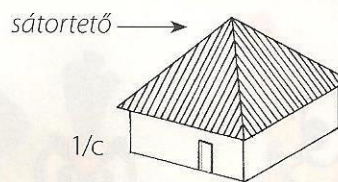
Milyen nagyobb építkezés folyik a lakások vagy az iskola közelében? Meséld el, mi történik az építkezésen!

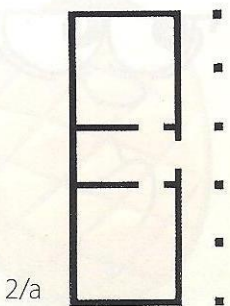
1/a

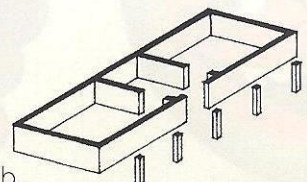
1/b

1/c

2/a

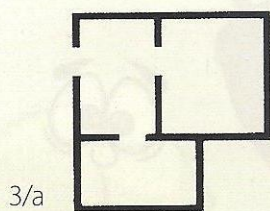
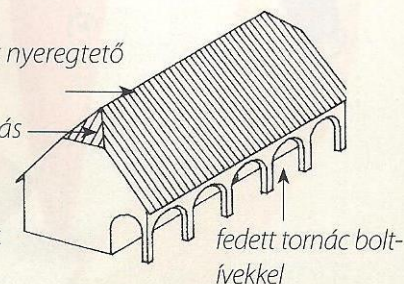

2/b

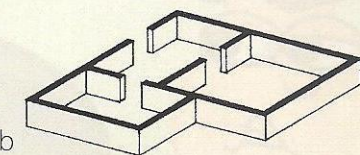
csonka kontyolt nyeregtető

kontyolás

2/c

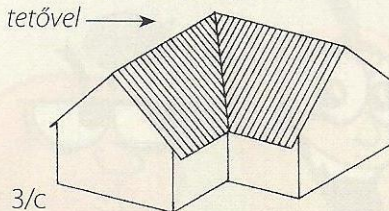

3/a

3/b

L alakú épület nyeregtetővel

3/c

a) Alaprajz: a falakat vízszintes metszetben ábrázolja

b) A falak ablakpárkány magasságáig épített térbeli képe

c) Az épület tömege: a falakkal és tetővel lezárt külső megjelenés

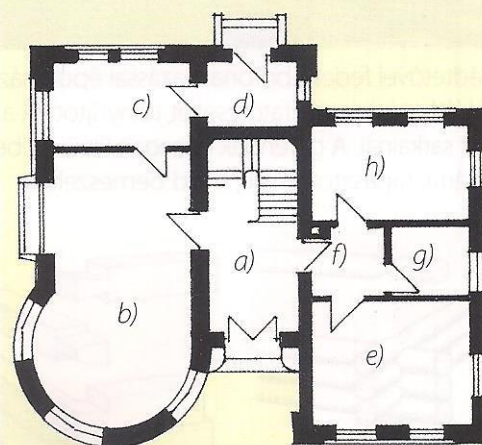
Alaprajz, homlokzat, tömeg

1. **Válaszoljatok** közösen az itt látható kép és az épületrajzok segítségével a következő kérdésekre! Mit tudhatunk meg egy épületről az alaprajz alapján? Mit nevezünk az épületek homlokzatának, és milyen részletekből állhat? Mi határolja az épületek tömegét, és milyen formájú épülettömegeket ismertek? Milyen méretben ábrázolja az 1 : 50 léptékű tervrajz a felépítendő épületet?

2. **Tanulmányozzatok** a rajzokon látott házak utcai homlokzatát! Válasszátok ki, hogy melyik épülethez tartozik az alaprajz! A helyes döntés előtt figyeljétek meg alaposan az ablakok és ajtók elhelyezését a homlokzatokon és az alaprajzon is!

A ház makettje, alaprajza és homlokzati rajzai

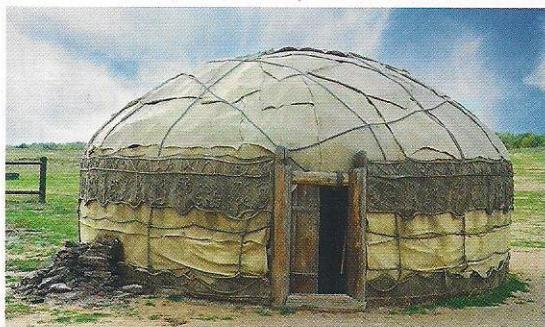
3. Tájékozódj az alaprajzon!

Hogyan rendeznéd be a kétszintes lakás itt bemutatott földszintjét: hol lenne az előszoba, a konyha, az étkező, a fürdőszoba, a nappali szoba, a hálószoba? A ház két bejárata közül melyik lehet a főbejárat, és hova vezethet a másik? Hol juthatsz fel az emeletre?

4. **Rajzold meg** annak a háznak a homlokzatát és a lakás alaprajzát, amelyikben most laksz!

1 lépték: méretarány, azt mutatja meg, hogy a tervrajzon egységnyi hosszúság (például 1 cm) a valóságban hány centiméternek felel meg.

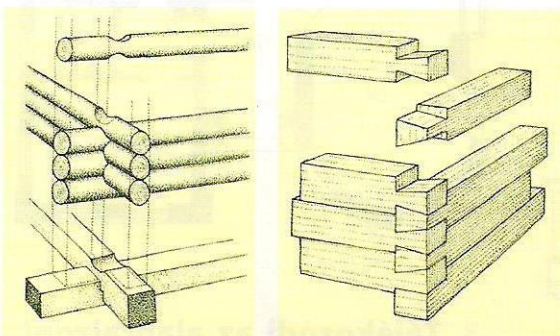
A magyar népi építészet

Jurta: a fából ácsolt vázszerkezetet nemezzel borították

Nádtetővel fedett, boronafalazással épült ház. Jól látható, hogy a fatörzseket túlnyújtották a ház sarkainál. A gerendák hézagait kívül és belül is sárral tapasztották be, majd bemeszelték.

A boronafal építésének típusai

Zsuppal fedett, csonkakontyos, nyitott oromzatos, faoszlopos tornácós falusi lakóház és gazdasági épület, Őrség (Szalafő-Pityerszer).

A lakásépítés elsődleges célja mindig az otthonteremtés volt. A családot így tudták megóvni az időjárás viszontagságaival szemben.

A régi magyarok a honfoglalás idején még **nemezből** (tömörített gyapjúból) készült, **kör alaprajzú sátrakban** (jurtákban) laktak.

Később földbe vájt kunyhókat (vermeket), majd földből kiemelkedő egyszerű házakat alakítottak ki. Kezdetben ezeknek is kör volt az alaprajza, és a jurtához hasonlóan a közepére helyezték a tűzhelyet.

A tanyasi és a falusi épületek eleinte földből rakott **sárfalból** épültek. A fal agyag, összetört szalma és víz keverékéből készült. Ezt a technikát őseink már a honfoglalás előtt megismerték, és sokáig alkalmazták.

Fejlődést jelentett a **vert fal**. Ez úgy készült, hogy a deszkakeret közé taposott sarat döngöltek, majd kívülről sárral betapasztották. Amikor kiszáradt, többször átmeszelték. A fehér mész védte a falakat az esőtől és a kiszáradástól. Később a **vályogból** falazott házak terjedtek el. A **sövényfalú házak** pedig úgy készültek, hogy a tetőt tartó oszlopok közé karókat vertek, a közőket vesszővel befonták, és szalmás, törekes sárral betapasztották. A **boronafalú házak** fala fából készült. Napjainkban fából, **kőből**, kiegészített **téglából**, esetleg **betonból** is épülhetnek házak.

A falak felhúzása után a **mennyezet** megépítése következik. A régi népi építészetben a sík mennyezet volt a leggyakoribb, boltozatot ritkábban alkalmaztak.

A **tető** vázát fából ácsolták. A tetőfedő anyag lehetett szalma, nád, faszindely, zsúp (rozsszalma), cserép vagy pala. A leggyakoribb tetőformák: a nyeregtető, a kontyolt tető, a csonka kontyolt tető és a sátortető.

A legősibb háztípus egyetlen helyiségből állt. A sarokban építették fel a szabad tűzhelyet. Kéménye nem volt, ezért a füst az ajtón vagy a felette vágott nyíláson szivárgott fel a padlásra. A berendezést együtt építették a házzal. A falak mentén sárból padkát tapasztottak, amelyet szőttesekkel és szőrmével borítottak be. Ezen ültek napközben, és itt aludtak éjszaka.

Mivel az állandó füst kellemetlen volt a ház lakóinak, ezért a konyha mellé egy fedett, de oldalt nyitott előteret (**pitvart**) építettek. Később a pitvar mellé kamra is épült, majd a tisztaszobával egészült ki az épület.

A szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum

A **szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeumot** (skanzen) 1967-ben alapították. A kiállításon magyar tájegységekről származó középületek, lakóépületek és gazdasági épületek (istálló, pajta, kukoricagóré, disznóól, tyúkól) találhatóak. Az épületeket úgy telepítették ide, hogy az eredeti helyszínen darabjaira szedték, majd az új környezetében, Szentendrén újra felépítették.

Az itt látható ősi parasztházak berendezési tárgyaiból, a lakóhelyiségekben kiállított használati tárgyakkól a régi, hagyományos falusi életmódra is következtethetünk. Megismerhetjük az ország csaknem összes néprajzi tájegységének népi kultúráját és hagyományait. A házakban kézműves mesterek dolgoznak, ezért a helyszínen is tanulmányozhatjuk a különböző népi mesterségeket.

Balaton-felvidéki ház a szentendrei skanzenben

Milotai ház a szentendrei skanzenben

1. **Nézz utána** az interneten, hogy mely magyar tájegységek néprajzi emlékei láthatók a szentendrei skanzenben!
2. **Gyűjtsétek össze** közösen, hogy melyek a legjellegzetesebb magyar népi mesterségek! Fogalmazzátok meg röviden a mesterségek jellegzetességeit és legfontosabb munkaeszközeit!

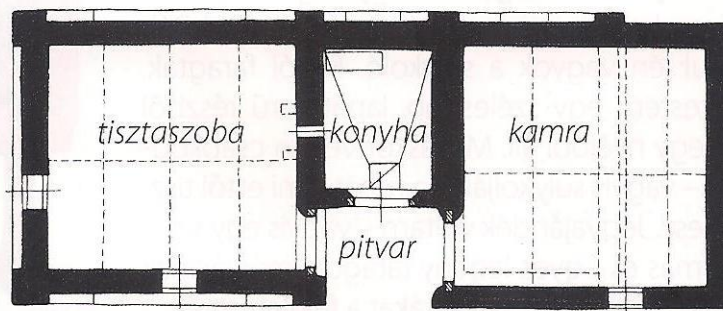
Milotai lakóház (a 19. század első feléből)

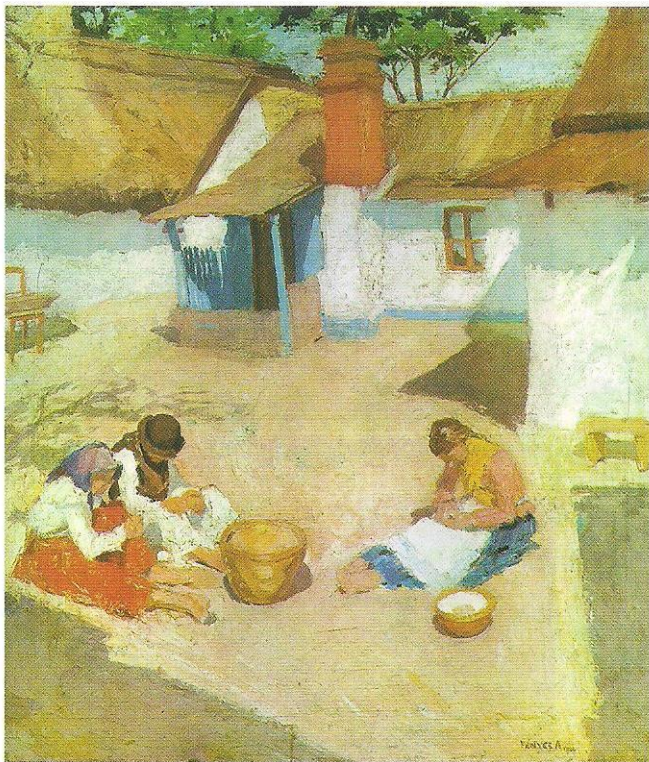
Zsúppal rakott kontyos tető
A kontyos háztetőnek nincsen falazott oromfala

Az utca felőli szoba idővel **vendégszobává (tisztaszobává)** vált. Itt tartották a szebb bútorokat, az értékebb dísz tárgyakat. A tisztaszobát a konyhából fűthető búbos kemence melegítette.

A **pitvarról** (kutyafekvőről) nyílt az ajtó a konyhába. Balra az utcai szobába, jobbra pedig a kamrába lehetett bejutni.

A **kamrában** tartották az élelmet. A tartósított húsféléket felfüggesztve, a lisztet a magtárban (hombárban), a kenyeret a polcon tárolták. Itt voltak még a teknők és a használaton kívüli ruhák. Itt aludtak a fiatal házaspár is. A család növekedésével együtt a kamra fokozatosan második szobává alakult, és a tárolókamra kikerült a ház mögé.

Fényes Adolf: *Babfejtők* (1904), olaj, vászon, 86 x 78,5 cm Magyar Nemzeti Galéria, Budapest

1. **Jellemezd** röviden a *Babfejtők* című festményt! Milyen a szereplők és a formák elrendezése (a kompozíció)? Mit fejeznek ki a színek és a gesztusok?

2. **Végezz kutatást** az interneten vagy nézz utána a Magyar Értelmező Kéziszótárban, hogy mire használták régen a háztartásokban a képen bemutatott tárgyakat! Ismertesd a tárgyak anyagát, a formáját és a díszítés jellemzőit! Keress további, régen használt tárgyakat is, például milyen a bödön, a butella, a szakajtó, a mozsár stb. Beszéljétek meg, hogy melyek a felsorolt tárgyak mai megfelelői!

3. **Képzeld magadat** egy régi használati tárgy helyébe, és mutasd be magadat! Például: én vagyok a sulykoló. Fából faragtak. A testem egy szélesebb, lapátszerű részből és egy nyélből áll. Mosáskor velem csapkodják – vagyis sulykolják – a ruhát, ami ettől tiszta lesz. Jegyajándék voltam – vagyis egy szorgalmas és ügyes legény faragott mátkájának – ezért vésett szép mintákat a felületemre.

A mindennapi életből vett jeleneteket mindig szívesen ábrázolták a festőművészek. **Fényes Adolf** több képet is festett a falusiak életéről. Ezek az **életképek*** olyan szemléletesen mutatják be az egyszerű emberek szorgos munkával töltött napjait, hogy szinte ott érezzük magunkat a festmény helyszínén.

Nézzük meg a *Babfejtők* című életképet!

A teljes háttérrel egy fehérre meszelt, nádtetes parasztház tölti ki. A kép előterében egy fiatal lány, egy fejkendő, idősebb asszony és egy kalapos férfi szorgoskodik. Előttük egy nagy szakajtó és egy kisebb kerámiatál látható. Annyira belefeledkeznek a munkába, hogy még egymásra sem néznek. Szinte érezhető a csend, és az emberek egykedvű beletörődöttsége.

Az egyszerű jelenetet magas nézőpontból, rálátásban örökítette meg a művész.

A világos, élénk színek a napfény ragyogását, a nyár forróságát, és a derűs nyugalmat érzékeltetik. A napsütötte felületeket nagy, színes árnyékfoltok tagolják. A festő lendületes ecsetvonásokkal dolgozta ki a képet. Nem a részletekre, hanem a pillanatnyi hangulat érzékletes kifejezésére törekedett.

Egy színes falu, Bódvalenke

Bódvalenke egy apró falu Borsod-Abaúj-Zemplén megyében. A nagyrészt romák által lakott település csaknem mindegyik házát látványos festmények díszítik. A színpompás alkotások rövid idő alatt ismertté és híressé tették a falut. „Freskófalunak” is nevezik, pedig a képek nem freskótechnikával, vagyis nem nedves vakolatra készültek. A kiválasztott házfalakat újravakolták, és csak a megszáradt felületen kezdték el a kép felvázolását és a festését.

A festmények többségét cigány származású művészek, néhányat pedig az iskola diákjai készítették. A jelenetek bemutatják az itt élők mindennapi életét, a vágyaikat, az ősi legendákat és a cigány népmesék szereplőit.

1. **Keressd meg** a térképen, hogy hol található Bódvalenke! Nézz utána az interneten, hogy az itt látható képeken kívül milyen témákat festettek meg a faluban a festőművészek!

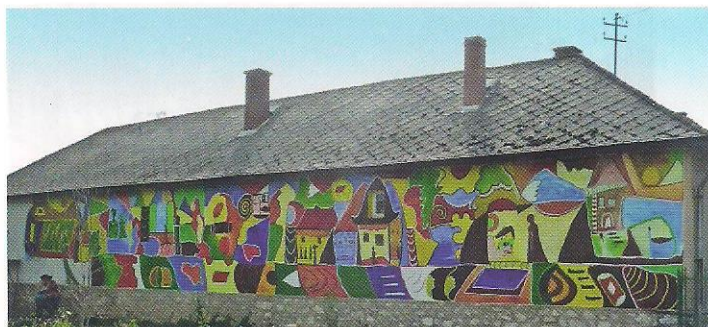
2. **Olvasd el** *A Nap és a Hold* című cigány népmese részletét! Keressd meg a történet szereplőit a festményen! Milyen a kép kompozíciója?

Herman Ottó Iskola diákjai: *Cigány népmesék* (2011, fotó: Fügedi Ubul)

Horváth János: *A Nap és Hold* (2011, fotó: Fügedi Ubul)

Csámpai Rozi: *Bódvalenkei mindennapok* (2011, fotó: Fügedi Ubul)

A Nap és a Hold – cigány népmese

Valamikor régen nem volt Nap és nem volt Hold. Le voltak láncolva a világ túlsó végén, sárkányok között és óriások között. És nem engedték szabadon sem a Napot, sem a Holdat.

Élt akkor két ember. Ebben a két emberben igen nagy erő lakozott, azt tartották róluk, ők a földkerekség legbátrabb és legerősebb emberei, akik nem rettennek meg semmitől. Ők tudták csak, hol van leláncolva a Nap és a Hold, és el is indultak a kiszabadításukra. Mentek, mendegéltek, vándoroltak hat teljes hónapig sárkányok földjén keresztül, óriások földjén keresztül.

És elértek a Naphoz és a Holdhoz. Harcba léptek a fenevad sárkányállatokkal és a rettenetes óriásokkal, akik láncok között tartották a Napot és a Holdat, megverekedtek velük, és győzelmet vettek rajtuk.

Mondta ekkor az egyik ember:

– Én fogom vinni a Napot!

Mondta a másik ember:

– Én pedig viszem a Holdat!

(...) Ahogyan jöttek, jődögéltek, útközben olyan tüzesre felizzott a Nap, hogy aki hozta a hóna alatt, azt az embert teljesen sötétre égette. Azért barna bőrűek a cigányok, mert annak az embernek a leszármazottjai. A másik embernek pedig, aki a Holdat hozta a hóna alatt, minden nemzetsége fehér lett, őtöle a fehér emberek erednek.

(meserészlet Bari Károly gyűjtéséből)

A VÁROS

Jean Béraud (zsán béró): Párizsi utca (1875)

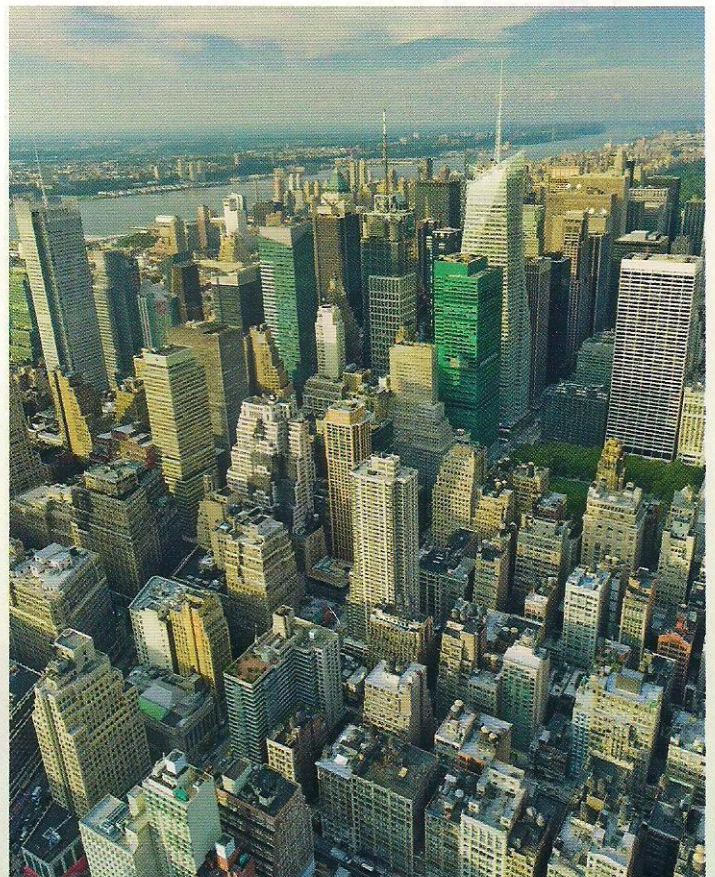
Zsúfolt belváros

1. **Beszélgessetek** a városi életmódról! Folytassátok a felsorolást! Előnyös a városban lakni, mert több a munkalehetőség, változatos szabadidős programok közül lehet választani (színház, mozi, sportprogramok) stb. Sok kellemetlenséggel is jár a városi élet, mert a hatalmas forgalom zajjal és környezetszennyezéssel (pl. füst, kipufogógáz, szemet stb.) jár...
2. **Gyűjtsétek** össze a belváros és a külváros különbségeit: milyen az épületek mérete, rendeltetése, a növényzet aránya az épített térhez képest!
3. **Sorold fel**, milyen lakóházak, középületek és ipari épületek találhatóak lakóhelyed közelében? Tudod-e, hogy melyik a legrégebbi épülete lakóhelyednek? **Mondd el**, mit tudsz erről az épületről?

A városi utcakép az utóbbi száz évben nagyon megváltozott. Olyan épületek, építmények, járművek jelentek meg, amelyeket a 19. században még el sem tudtak képzelni az utcán sétálgató emberek. A népszerűbbé váló új **építőanyagok** (pl. beton, üveg) alkalmazása új típusú épületeket eredményezett. A házak magassága egyre nőtt, többszintes épületek, sokemeletes **toronyházak (felhőkarcolók)** sokasága épült egymás mellé a nagyvárosok központjában. Ezek egy részébe lakók költöztek, másik részük **középületként** (pl. irodaház, kórház, áruház, iskola stb.) működik. Az **ipari épületeket** (üzemeket, gyárakat, raktárakat) szerencsére általában a városokon kívülre telepítik.

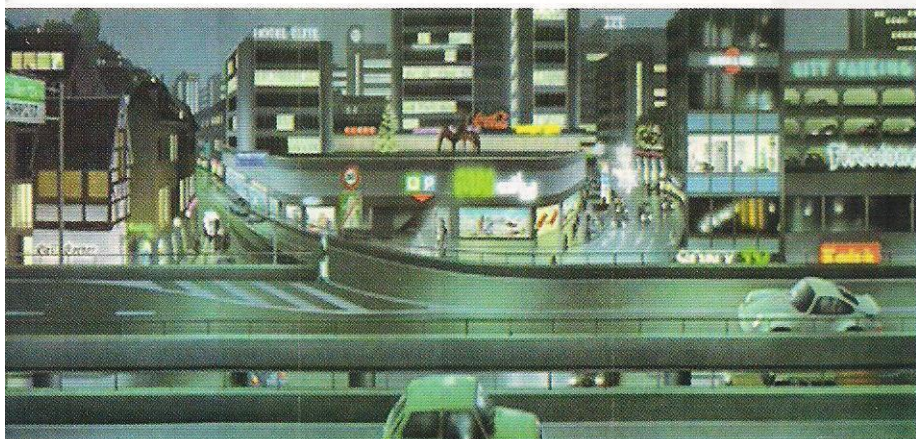
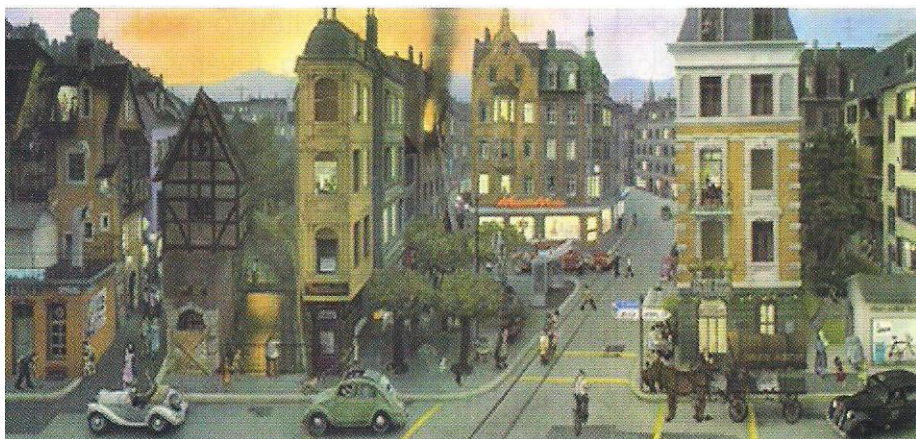
A közlekedés növekedése szükségessé tette az utak, hidak, aluljárók és felüljárók építését.

Jelenleg a Föld lakóinak több mint fele városokban él. Egyre többen vágnak a városok nyújtotta lehetőségekre még akkor is, ha a hátrányait is el kell viselni.

Felhőkarcolók New Yorkban, fénykép

A város átalakulása

Jörg Müller: *A változó város* (1976)

1. **Mondj példákat** arra, hogy milyen változások alakíthatják át a korábban megszokott városképet! Folytasd a felsorolást! Például lecserélik az óriásplakátot, új üzlet nyitnak a közeledben, átrendezik az üzlet kirakatát, új szemetezeket és új padokat helyeznek el az utcátkban stb.

2. **Nézd meg** az itt látható képsorozatát! Mondd el, mi látható az egyes képeken, és milyen változások követték egymást az eltelt évek alatt!

Folytasd a megkezdett történeteket!

1956. Az utcán alig van forgalom. Csak néhány autót láthatunk, és még lovas kocsival is közlekednek. Az egyik lakás kigyulladt, a tűzoltók éppen a tűz eloltásán dolgoznak...

1969. Az utca kép teljesen megváltozott. Több fát is kivágtak, és sok házat lebontottak. Most egy többszintes ház épül ezen a városrészben. Két toronydaru is dolgozik az épületszerkezetek felemelésénél...

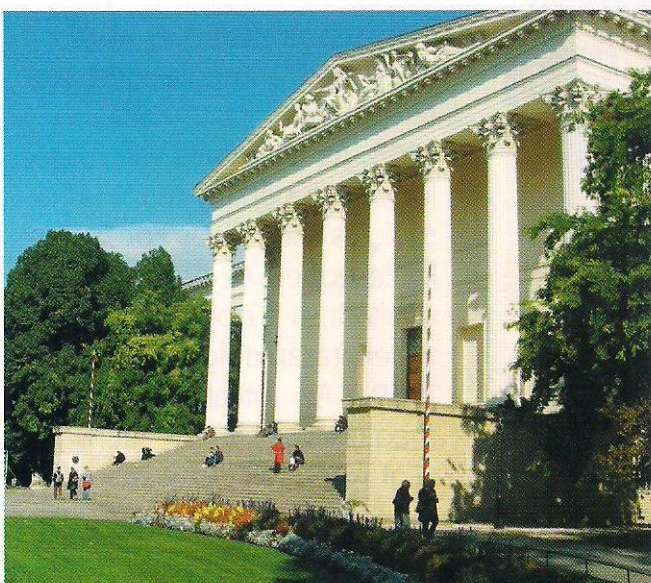
1972. További házakat is lebontottak az évek alatt, és újabb nagyszabású építkezés kezdődött: egy felüljáró épül, valószínűleg több sávú autópálya lesz majd itt. Nem mindenki ért ezzel egyet, ezért tüntetést is szerveztek az építkezés helyszínére. Őket látjuk a bal oldali utcában...

1976. Megindult a forgalom az új autópályán. Már egyetlen fa sincs a városközpontban, az emberek csak a fényreklámokban gyönyörködhetnek...

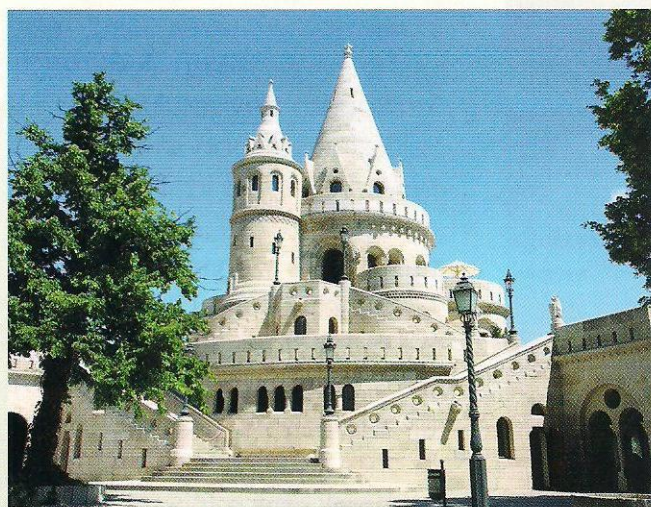
Budapest nevezetességei

Millenniumi emlékmű (1896–1929), Budapest, Hősök tere

Magyar Nemzeti Múzeum (1837–1846), Budapest

Halászbástya (1895–1902)

Budapest a Duna két partján elterülő csodálatos fekvésű város, Magyarország fővárosa. Híres épületei és különleges helyszínei közül több is felkerült a **Világörökség listájára**, például a Duna-part látképe, a budai Várnegyed, az Andrássy út és a Hősök tere. Ezek a városrészek fokozott védelem alatt állnak azért, hogy szépségüket az utókor is megismerhesse.

Végezz kutatást! Gyűjtsd össze, milyen híres épületek láthatók Budapesten a világörökségi listán szereplő helyszíneken!

Hősök tere

A Városliget leglátogatottabb helyszíne a Hősök tere. A tér két szélét a Szépművészeti Múzeum és a Múcsarnok épülete határolja. A tér központi építménye a magyar honfoglalás ezeréves jubileumára tervezett Millenniumi emlékmű. A két negyedkört alkotó oszlopcsarnok kitárt karok hatását kelti. Középen egy mészkőből faragott oszlop magasodik, melynek tetején Gábiel arkangyal bronzszobra áll. Az oszlop talpzata körül a hét honfoglaló vezér lovasszobra sorakozik, középen Árpád vezér alakjával.

Magyar Nemzeti Múzeum

Magyarország első múzeuma. Az előtte lévő téren tartották meg 1848 március 15-én a népgyűlést. A hagyomány szerint a múzeum lépcsőjén szavalta el Petőfi Sándor a *Nemzeti dalt*, majd innen indult el a menet Táncsics Mihály kiszabadítására. A főhomlokzat legdíszesebb része a középső, főbejárati rész. Enyhe lejtésű lépcső vezet a bejárati szinthez, ahol nyolc antik stílusú (korinthuszi*) oszlop sorakozik. Felettük a háromszög alakú orommezőt domborművek töltik ki. Az első és második emeleti kiállítási termekben a nemzeti múltunk emlékeit láthatjuk.

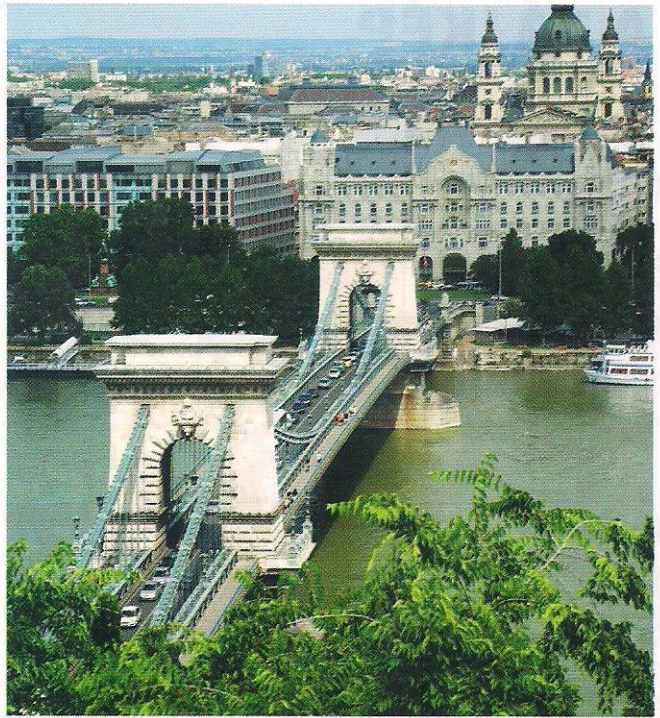
Halászbástya

A várszerű épület csúcsos süvegű tornyai a hét honfoglaló vezért szimbolizálják. A falakat a Várhegyet övező egykori városfalak vonalára építették.

Lánchíd

Budapest legrégebbi hídja, mely állandó összeköttetést biztosított a Duna két partján fekvő Buda és Pest között. Gróf Széchenyi István kezdeményezésére és anyagi támogatásával épült. Fő jellegzetessége a vaskos mederpilléreken álló kapuszerű építmény. A hídpályát vaskos láncokra függesztették. Nevezetesek a híd két végén fekvő, kőből faragott oroszlánszobrok. Álhírként azt terjesztették róluk, hogy nincs nyelvük, de a szobrász bebizonyította, hogy csak az ábrázolt szájtartás miatt nem látják a járókelők a járda szintjéről.

Nézz utána, hogy milyen hidak kötik össze Budapest budai és a pesti oldalát! Melyik a legrégebbi és melyik a legújabb ezek közül?

Lánchíd (1839–1849), Budapest

Országház

A Duna-part pesti oldalán 268 méter hosszan elnyúló épület a főváros leghíresebb nevezetessége és egyben jelképe is. Az országgyűlési képviselők itt ülésznak és itt hozzák meg az ország sorsát befolyásoló fontos döntéseiket is.

Az Országház épületének külsejét faragott toronyok, pillérek, oszlopokon nyugvó boltívek, sok-sok ablak és 88 szobor díszíti. A szobrok között megtalálhatjuk a hét vezér, a magyar királyok, az erdélyi fejedelmek, több hadvezér és vitéz alakját.

A szimmetrikus épület leghangsúlyosabb pontja a 96 méter magasra emelkedő kupola.

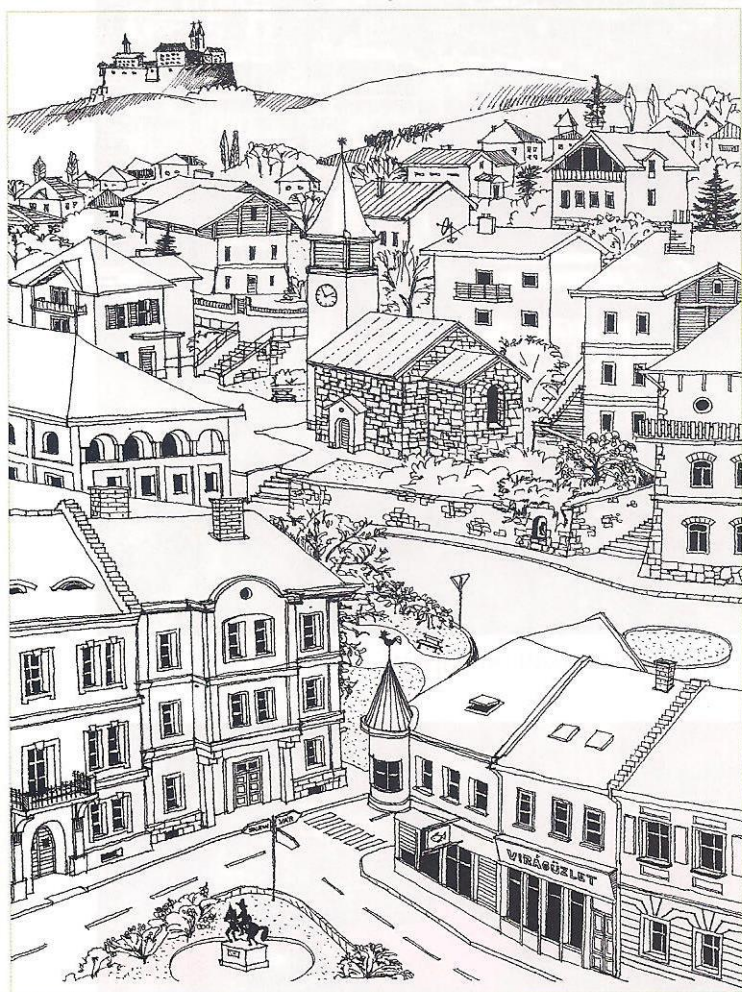

A kupolacsarnokban állították ki a magyar koronázási jelvények közül a Szent Koronát, az országalmát, a jogart és a kardot. A koronázási palástot továbbra is a Magyar Nemzeti Múzeumban őrzik.

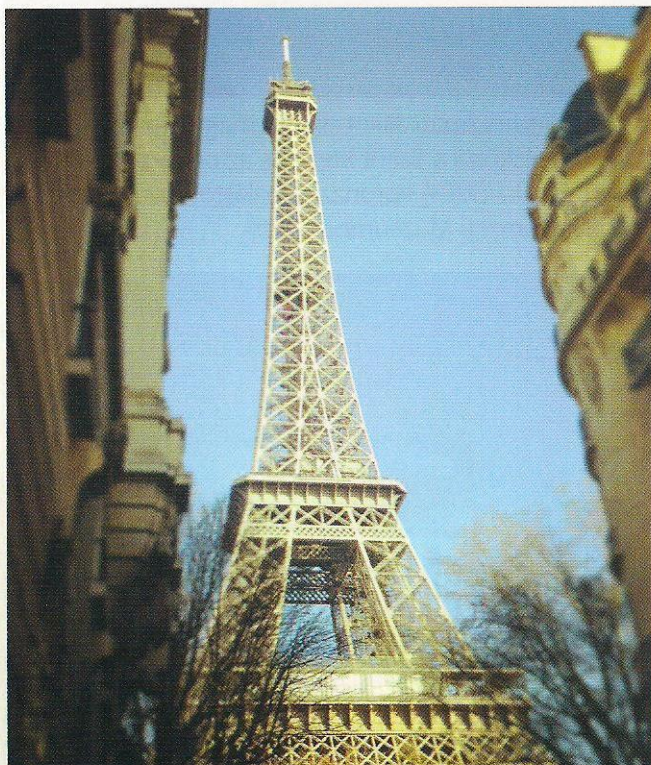
Országház (1885–1904), Budapest

A TÁJKÉP

A festészet nagy múltra visszatekintő műfaja a **tájkép**. Kezdetben a táj minden apró részletét kidolgozták. A későbbi időszakokban inkább a táj hangulatát igyekeztek megragadni. A fényképezés feltalálása, és a **digitális* fotózás** elterjedése óta naponta nagyon sok tájképfelvétel készül a világon. Csaknem minden turista megőrökíti utazásai helyszínét, és nagyon sokan fel is töltik ezeket a fényképeket az internetre. Az **internetre** feltöltött képeket bárki megtekintheti, ha a keresőbe beírja az érdeklődésének megfelelő szót. Például ha beírjuk a „városkép” szót, akkor különböző technikával megőrökített látképek jelennek meg a képernyőn

1. **Hasonlítsd össze** az Eiffel-tornyot ábrázoló képeket! Milyen technikával készültek? Milyen a megfestett látvány a valóságot bemutató fényképhez képest?
2. **Meséld el**, mit látsz a városrészletet bemutató grafikán! Mi található az előtérben, a középtérben és a háttérben? **Nagyítsd ki** a rajz egyik részletét! **Készíts** erről a részletről egy színes grafikát vagy festményt!

Eiffel-torony, Párizs (fotó: Ruttner Kata)

Robert Delaunay: *Eiffel-torony* (1911), olaj, vászon

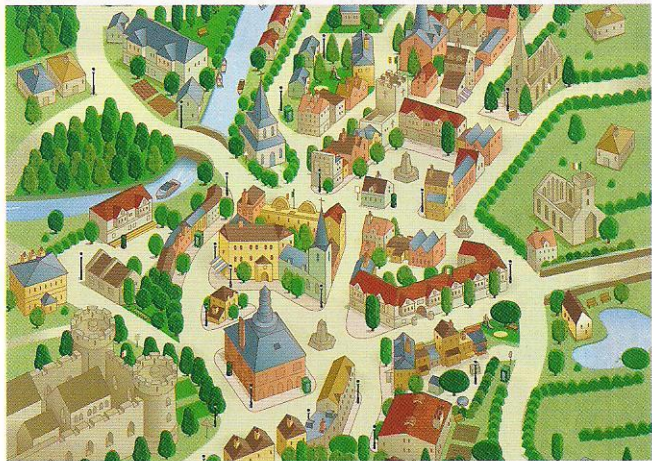
Táj madártávlatból

A táj megismerésének sajátos módja, ha felülről, nagy magasságból nézünk le az alattunk látható vidékre. Így láthatjuk a tájat a repülőgépről, a léghajóról, egy magas ház vagy hegy tetejéről. Ebből a nézetből kirajzolódnak az utak és a folyók, és egészen aprónak látszanak a házak és a fák. Madártávlatból ábrázolták a tájat a régi térképek, és madártávlatból mutatják be a városokat a napjainkban rajzolt látványtérképek is. A hagyományos térképekkel ellentétben a **látványtérképek** aprólékos részletességgel örököltik meg a város lakóházait és nevezetességeit.

1. **Állapítsd meg,** hogy mi a hasonlóság, illetve a különbség a madártávlatból készült városfotó és a látványtérkép között!
2. **Készítsd el** egy képzeletbeli, színes város egyik részletének látványtérképét! Térképszerűen, felülnézetből rajzold meg az utcákat, majd ezután ábrázold a részleteket!

Város madártávlatból, fotó

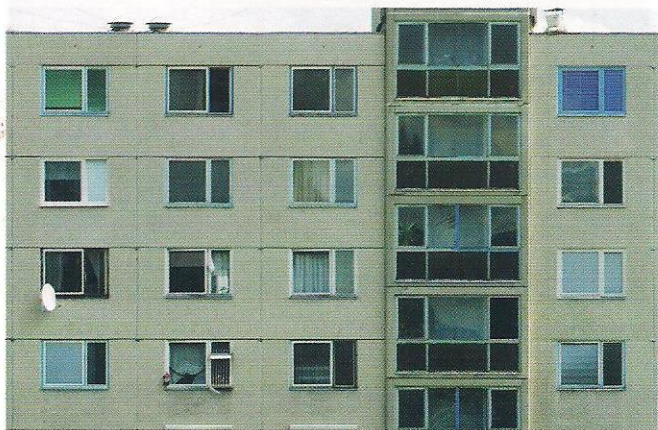

Látványtérkép, grafika

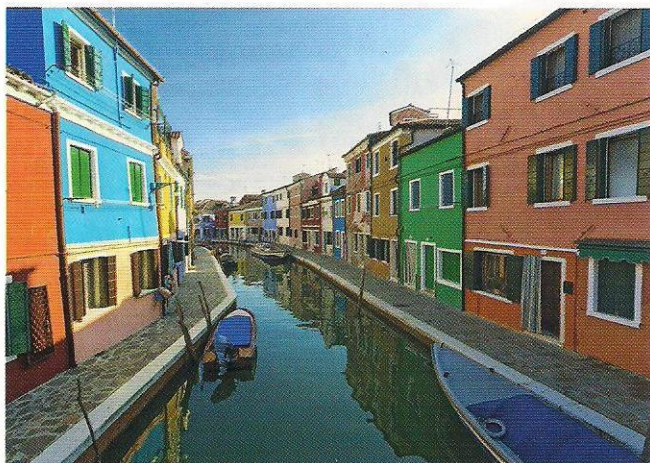

Diákmunka: Mesebeli város látványtérképe. Olajpasztell, Diana Iskola, Budapest (tanár: Reményi Brigitta)

Színek a városban

Lakótelepi ház homlokzata

Színes házak, Burano, Olaszország

Bizonyára te is elgondolkodtál már azon, hogy általában miért festik egyhangúra a házak homlokzatait. Miért ilyen unalmas, és miért ilyen szürke az utcakép? Persze ellenkező példákkal nemcsak a mesekönyvek lapjain, hanem a valóságban is találkozhatunk. Vannak olyan városok, ahol különböző élénk színekre festik be a házak falait. Máshol képekkel vagy mintákat díszítik a homlokzatokat, de még vidáman mosolygó házzal is találkozhatunk utazásaink, vagy az internetes kutatásaink során. Például egyre több városban színes képekkel díszítik az egyhangú **tűzfalak*** felületét. Vagy a németországi Braunschweigben olyan különleges házakat láthatunk, melyek falaira színes mintákat, vidáman nevető arcokat festettek. A házak is olyanok, mintha tarka jelmezbe öltözött személyek lennének, és vidáman integetve hívnák fel magukra a figyelmet.

Gyűjts az interneten szokatlan formájú házakról, színesre festett homlokzatokról, érdekes formájú ablakokról és kapukról képeket!

Tűzfalat díszítő falfestmény

Vidám házak, Braunschweig (braunsvejg), Németország

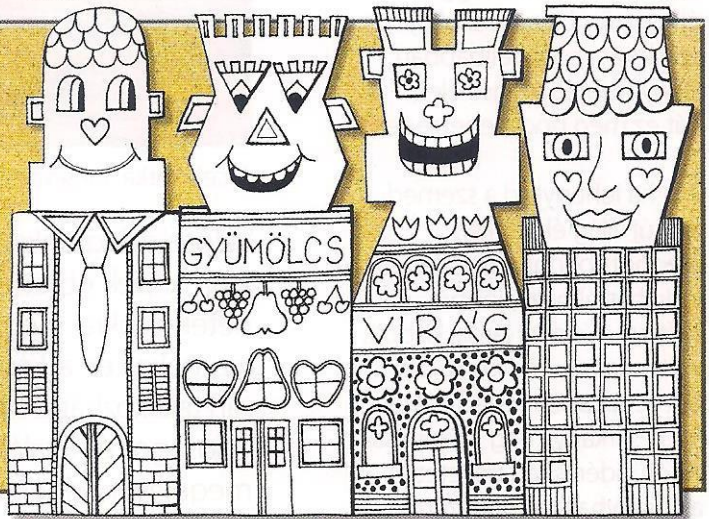
Vidám utca

Nevető házak – csoportmunka

Anyagok és eszközök: A/3-as méretű rajzlap, grafitceruza, filctoll, színes ceruza, olló, ragasztó.

- Rajzold meg egy különleges formájú ház körvonalát a rajzlapra!
- Vázold fel a homlokzatot: legyen a háznak vidám arca, jelenjenek meg rajta a ház használatához szükséges részletek is (ajtó, ablak)! Tervezhetsz kirkatot, feliratot és az üzlet tevékenységéhez kapcsolódó dekorációt is. Színezd ki a rajzot! Emeld ki fekete filctollal a ház körvonalát és a részleteket!
- Vágd körül a kész házformát!
- Ragasszátok fel egymás mellé a színes formákat egy nagy csomagolópapírra vagy színes kartonra! Rajzoljátok meg környezetet is a házak köré!

Készítsétek el közösen a Meseország Vidám utcájában sorakozó nevető házakat! Az egyénilig alkotott házakból állítsátok össze az utca-képet! Az üresen maradt területre rajzoljatok az előtérbe például járműveket és embereket, a háttérbe pedig növényeket, madarakat, repülő, léghajót, felhőket, napot stb.

James Rizzi (dzsémsz rizi): Vidám város

Képzeltbeli táj

Álom-város

Volt egyszer egy kicsi város,
földdel, éggel egyhatáros.
Voltak benne csöppnyi házak,
kis tornyokkal, alig láttad.

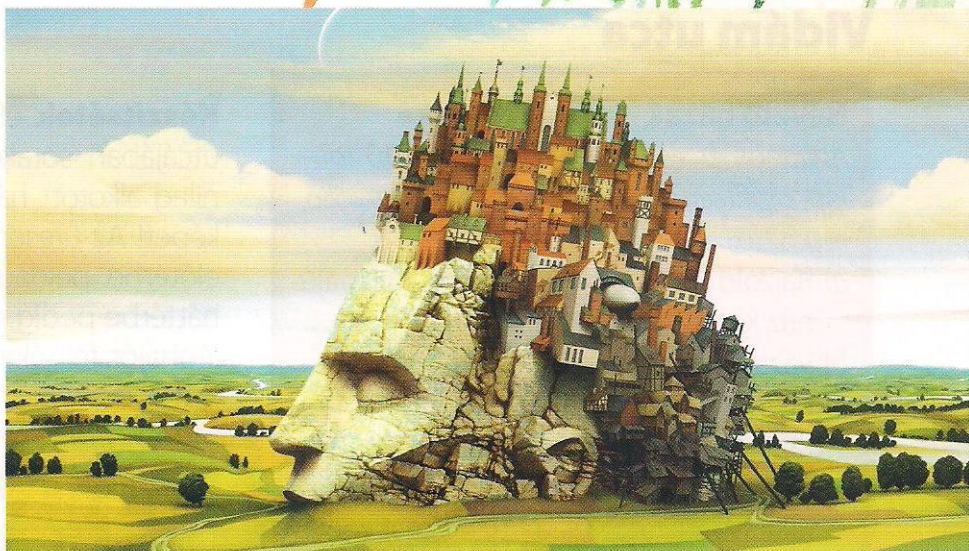
Futkorászott sok kis ember:
sétabottal, szemüveggel,
új kosztümben, kis szoknyában,
szivárványban, délibábban.
Hunyorogtál, mégse éles,
hát ez meg hogy lehetséges?!

Ám ha lehunytad a szemed,
egy új világ életre kelt.
Megnőtt benned minden utca,
indulhattál balra, jobbra.
Volt ott minden: járda, kisbolt,
volt ám az is, ami nem volt.
Ott sétált a szomszéd Jóska,
a tűz-sárkány, meg az anyósa.
A Jótündér is rád nevetett,
az Aranyhalla reggelizett.
Barátkozott kutya, macska,
plusz egy egész kobold-falka.
Néztél csak a háztetőket,
egyszer sárgák, máskor zöldek.
Piroslott a látóhatár,
ezer színben lángolt a táj.

Szemed nyitod, jön egy új nap,
de a képek benned vannak!
Lámpaoltás után újra
visszatérhetsz e városba.
Tiéd minden apró köve,
szép szobája, játszótere!
Terád vár ott mackó, labda,
bicikli és habos torta!
Ezért aztán gyorsan ágyba!
Utazni hív paplan, párna,
varázslatra hív a világ:
álmodd mindig tovább s tovább!

Habár apró, ez is mese.
De most aludj, ne fuss vele!

(Karafiáth Orsolya verse)

Jacek Yerka: Meseváros

Valószínűleg neked is vannak álmaidban átélt élményeid. Ezek az álmképek ébredéskor többnyire eltűnnek, de egyes furcsa jelenetek örökre megmaradnak emlékezetedben. Mesék, versek olvasásakor és a képzőművészeti alkotások nézegetésekor is gyakran találkozhatasz **álomképszerű jelenetekkel**. Például ilyen, ha a valóságos és kitalált formák összekeverednek, az élettelen tárgyak megelevenednek, a szereplőkkel furcsa dolgok történnek stb.

1. **Hasonlítsd össze** a két festményt! Indokold meg, hogy a valóságos részletek ellenére miért érezzük a látványt mégis valószerűtlennek!
2. **Olvassátok el** a verset! **Gyűjtsétek össze**, hogy milyen furcsaságok történtek a versben olvasott városban! **Ábrázoljátok** az Álom-város hangulatát egy közös kompozícióban! Írjatok egy mesét az elkészült Álom-város lakóiról és háziról!

Lukács Szilvia: Mesebeli város (2008), akvarell

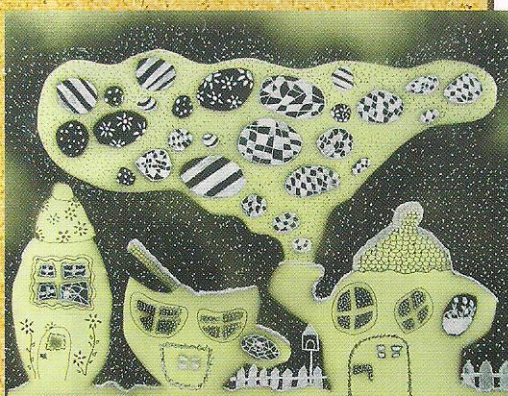
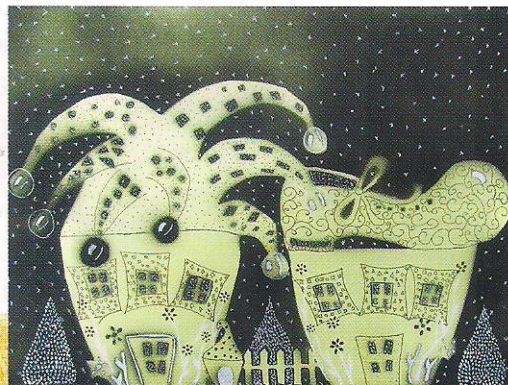
Meseváros

Tervezz olyan mesebeli házakat, melyek alakja valamilyen tárgy formájából – például teáskanna, bögre, cukortartó, fazék, gomba stb. – indul ki! Egészítsd ki a választott formát a házakra jellemző részletekkel, például ablakok, ajtók, tetőcserepek, kémények, erkélyek stb. A kidolgozáshoz válaszd a festékfűjás technikáját!

Meseváros festékfűjással

Anyagok és eszközök: rajzlap a sablonhoz, világos színű karton alaplapnak, sötét színű festékspray, olló, fehér és fekete zselés toll vagy filctoll.

- Készítsd el a sablont! Rajzold fel a megtervezett házak körvonalát a rajzlapra, majd vágd körül! Vágd ki az ajtók és az ablakok helyét is!
- Tedd a sablont a világos színű kartonra! Fújd körbe a sablont és a hátteret is a sötét színű festékkel!
- A festék száradása után emeld le a sablont a lapról! Rajzold meg az elképzelt részleteket! A sötétre festett területekre fehér zselés tollal, a világos részekre fekete színű zselés tollal dolgozz!

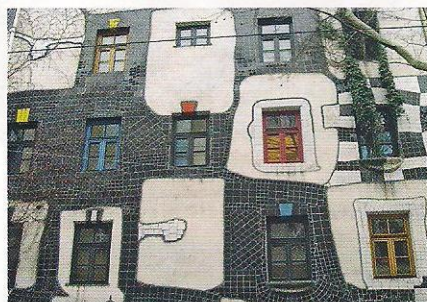
Jósa Adél, Sári Zsófia, Bors Luca:
Meseváros házai (tanár: Szirbek Szilvia)

Különleges házak és ablakok

Friedrich Hundertwasser: Hundertwasser-ház (1983–1985), Bécs

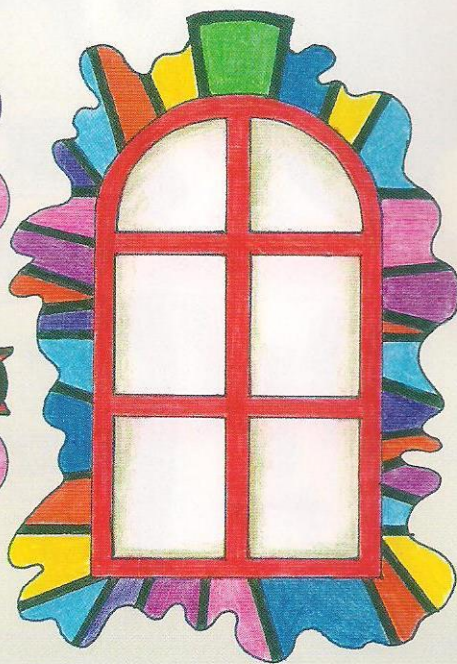
Friedrich Hundertwasser: KunstHausWien (kunszthausvzin; 1989–1991), Bécs

Friedrich Hundertwasser (fridrih hundertvásszer; 1928–2000) osztrák festőművész, építész nagyon fontosnak tartotta a környezetvédelmet. Egyéni megjelenésű épületeit mindig úgy tervezte, hogy a tájjal vagy a környezettel harmonizáljon. A róla elnevezett – Bécsben található – 50 lakásos társasház tervezésénél is ügyelt arra, hogy az emeleten lakók is élvezhessék a természet nyújtotta örömeit. Ezért a teraszokon, a tetőkön fákat, bokrokat, virágokat helyezett el, kerteket alakított ki.

Kedvelte a színes, feltűnő, egyedi díszítéseket, szokatlan megoldásokat. Sokszor keretezte az ablakokat mozaikszerűen felrakott csempedarabokkal, csillogó fémlapokkal. A falakat és néhol az ablakkereteket is más-más színűre festette. Egyik mondása volt: „Néhányan azt állítják, a házak falakból állnak. Szerintem ablakokból!”

1. **Gyűjts** a könyvtárban vagy az interneten további Hundertwasser épületről képeket! Sorold fel, mi jellemzi általában az épületeit! Figyeld meg, az itt látható Hundertwasser-házat! Képzeld el, hogy ebben a házban laksz, de hamarosan el kell költöznöd! Adj fel **apróhirdetést**¹ egy újságban! A hirdetésben emeld ki a ház és a lakás előnyeit, hangsúlyozd különlegességeit!

2. **Tervezz** ablakot keretező, egyedi mintájú és változatos színű díszítést! Készíts több variációt! Készíts olyan ablaktervet is, amelyik kifejezi a lakók természet és állatok iránti szeretetét! A motívumokból jól látszódjon, hogy fontos számukra a környezetvédelem!

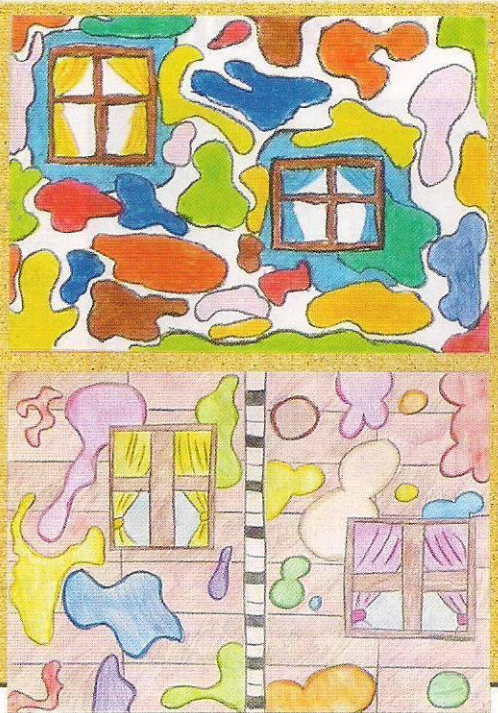

¹ apróhirdetés: a reklám egyik fajtája, főleg újságokban és az interneten találkozhatunk vele. A legelterjedtebb típusai az állás-, a lakás- (ingatlan) és az autóhirdetések.

Színes homlokzatú ház tervezése (csoportmunka)

Anyagok és eszközök: A/3-as és A/4-es műszaki rajzlapok, színes papírok, grafitceruza, színes ceruza, filctoll, tempera, olajpasztell, kréta, olló.

Alkossatok párokat! Rajzoljátok fel a lapra az ablakokat! Tervezzetek az ablakok köré és a falra egyedi díszítésű, színes mintákat! Nem szükséges azonos technikával dolgoznotok. Néhányan a lakások közötti oszlopokat és a házat megkoronázó kupolát is készítsék el! Amikor befejeztétek a munkát, tegyétek a terem padlójára egymás feletti sorokban a rajzokat, festményeket! Helyezzétek el közéjük az oszlopokat is! Egészítsétek ki színes lapokkal a homlokzatot! Próbáljátok ki többféle elrendezést és a legszebb kompozíciót állítsátok ki az iskola folyosóján!

Színes homlokzatú ház (csoportmunka). Filctoll, színes ceruza, olajpasztell, kréta, tempera. Budapest, Németvölgyi Általános Iskola (tanár: Horváth Katalin)

BEKÖSZÖNTÖTT A TÉL

Sípálya, fénykép

1. **Hasonlítsd össze** a fényképen látott téli tájat és a festményt! Szempontok: milyen nézőpontból látjuk a tájat, milyen a kompozíció (mit látunk az előtérben és a háttérben)?

Ha a télre gondolunk, akkor a havas, jeges táj jelenik meg szemünk előtt. A hideg ellenére sokan szeretik a telet, szívesen kirándulnak, és élvezik a téli táj szépségét. Hogy az élményeiket később is felidézhesék, fényképfelvételeket készítenek a tájról és egymásról. Régi korokban festményeken örökítették meg a téli táj hangulatát.

2. **Folytasd** a *Vadászok a hóban* című kép elemzését! Mondj el mindent, amit felfedezel a festményen! A fogalmazásodba építsd bele a következő fogalmakat: nézőpont, átló, kompozíció, képmező*, tónuskontraszt, hideg színek és csend!

A kép egy behavazott téli tájat ábrázol. A domb tetején – az előtérben a kopár fák között – három vadászt és kutyáikat látunk. Fáradtan – meggörnyedt testtel, lehajtott fejjel, a nézőnek háttal – baktatnak hazafelé. Minden arra utal, hogy a vadászat nem volt sikeres. A szürke, a zöld és a fehér színek a téli hideget érzékeltetik. Úgy érezzük, mintha még a fekete madarak is dideregnének az ágakon. A távoli völgyben, a befagyott patak jegén gyerekek korcsolyáznak...

Id. Pieter Bruegel: *Vadászok a hóban* (1565), olaj, vászon, 117 × 162 cm

Különleges hóemberek

A téli sportok kedvelői nagyon várják már, hogy leessen az első hó, és szánkózhassanak, síelhessenek vagy korcsolyázhassanak. Egyesek csak gyönyörködni szeretnének a téli táj szépségében, mások hógolyóznának vagy hóembert építenének.

1. **Olvasd el** a verset! Gyűjtsd ki a szövegből a hóember külső tulajdonságait! Rajzold le, milyennek jelent meg a képzeletben az olvasottak alapján!

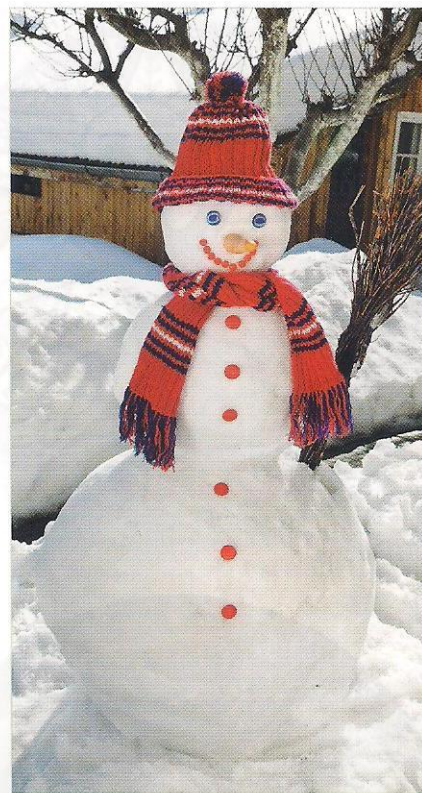
2. **Gyakorold a színkeverést! Készíts** az itt olvasható leírás alapján csak hideg színekkel megfestett, különös hóembert!

Hóember

Udvarunkon, ablak alatt
álldogál egy fura alak;
hóból van a keze-lába,
fehér hóból a ruhája,
hóból annak mindene,
szénből csupán a szeme.
Vesszőseprű hóna alatt,
feje búbján köcsögkalap.

Honnan jött, tán Alaszkából
vagy a déli-sarki tájról,
hol a jegesmedve él,
s télen-nyáron úr a tél?
Uramfia, ki lehet?
Mondjátok meg, gyerekek!
„Sem a Péter, sem a Pál,
egy hóember álldogál.”

(Gazdag Erzsi verse, részlet)

Hóember

Hóember hideg színekkel

Anyagok és eszközök: A/4-es rajzlap, grafitceruza, tempera, pasztellkréta

- Vázold fel ceruzával a hóembert úgy, hogy jól töltsd ki a rajzlap felületét!
- Oszd fel vízszintes és függőleges vonalakkal kisebb-nagyobb részekre az egész rajzlapot!
- Fesd ki a képet! Gyakorold a színek derítését és tompítását! Törekedj minél több kék színárnyalat kikeverésére! A világos színárnyalatokat kék és fehér, a sötétebb színárnyalatokat a kék és fekete különböző arányú összekeverésével érd el! Ügyelj arra, hogy az egymás melletti területek eltérő színárnyalatúak legyenek! A festék száradása után húzd át a kontúrokat fehér vagy fekete pasztellkrétával!

Vançsa Vivien, Hetyei Nóra, Németh Klaudia,
Fejes Máté: *Különleges hóemberek.*
Tempera, zsírkréta (tanár: Kovács Éva)

A tél virágai

Gondoltátok-e, hogy télen is vannak virágok? Bizony vannak, csak nem tudjuk leszedni és csokorba rakni őket, hiszen a tél titokzatos virágai a **jégvirágok** és a hókristályok. A hópelyhek hókristályokból állnak. Nagyon sokféle formájú és felépítésű léteznek. Tudtátok-e, hogy még sohasem sikerült két teljesen azonos szerkezetűt megfigyelni?

1. **Olvassátok el** a mesét! Hasonlítsátok össze a falura, a városra és az erdőre hulló hópelyhek életét! Hol maradtak életben a legtovább a hópelyhek?
2. **Készíts illusztrációt** a mese egyik jelenetéről!

A kíváncsi hópelyhek

A nap éppen lement, mikor az erdő felett elkezdett esni a hó.
– No, anyó – mondta varjú apó a feleségének a nyárfahegyben – azt hiszem, holnap fehér abrosznál esszük az egérpecsenyét.

Nemsokára a búzamezők fölött kezdtek táncolni a hópihéek.

– Gyertek, gyertek – csalogatták őket a szántóföldek – jó ám a vetésnek a jó puha hó. Az tart meleget a búzaszemnek, hogy meg ne fagyjon a földben.

A falu már rég elcsendesedett, mire a hófelhők odaértek föléje.

– No, ezt a falut megtréfáljuk – mondták a hópelyhek. – Reggel maga se ismer magára, olyan fehérre meszeljük, még a háztetőket is.

Voltak kíváncsi hópelyhek is. Messze az ég alján nagy világosság látszott. Ott a város lámpái világítottak. Ezek a hópelyhek a várost akarták látni.

– Majd meglátjátok, hogy megbecsülnek ott minket – mondták a falura, mezőre hulló testvéreiknek. – Még széssel is megkínálnak, talán hintóba is ültetnek.

Azzal elszálltak a város fölé, s ott lehullottak a háztetőkre, az utcákra, a terekre. Alig várták a reggelt, hogy szétnézzenek a városban.

De mire kireggedett, akorra a hópelyheknek beesteledett. Jöttek a hóhányó munkások, megkínálták a havat seprűvel és lapáttal. Aztán rakásra rakták, úgy hordták ki a városból. Mire delet harangoztak, locspocs lett a városi hóból. Az erdők, mezők hava pedig tavaszig megmaradt ragyogó fehérén.

(Móra Ferenc meséje)

3. A körformákban hópehelytündérek mosolyognak rád. **Rajzold vagy fess meg** a testvéreiket! Hideg színekkel (például késsel és lilával) és árnyalataikkal dolgozz!

Téli ablakdíszek

Anyagok és eszközök: fehér papír, ceruza, olló, cellux (ragasztószalag).

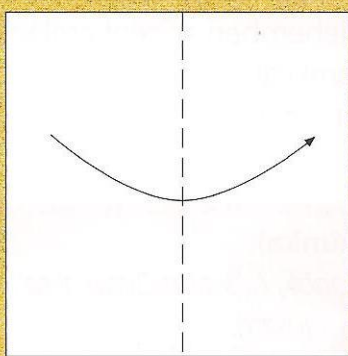
a-d) Hajtogasd meg az előzőleg négyzet alakúra vágott, fehér lapot a rajzok szerint!

e) Rajzold a háromszögformára az ábrán látható hókristálymintát és vágd ki a vonalak mentén!

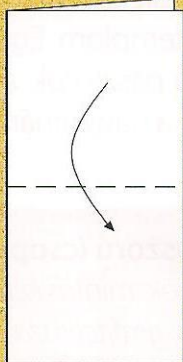
f) Óvatosan hajtsd szét a lapot!

g) Készíts más formájú hókristályokat is! A nagyságukat és mintájukat megváltoztatva további változatokat hozhatsz létre.

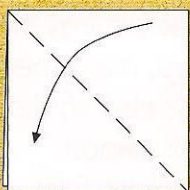
h) Rögzítsd celluxszal a tanterem ablakára a kivágott hókristályokat karácsonyfa, harang vagy más elrendezésben!

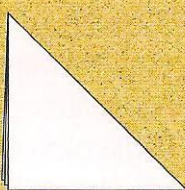
a)

b)

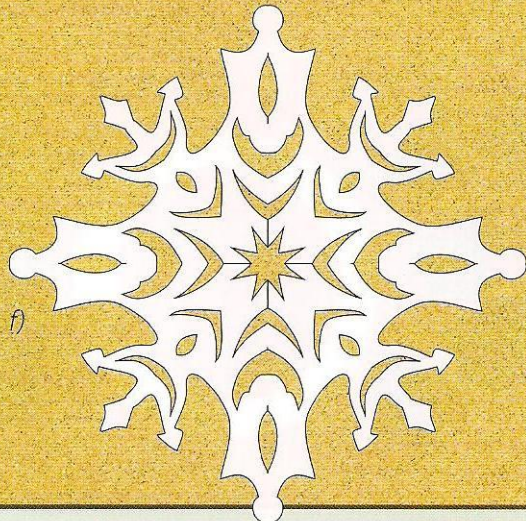
c)

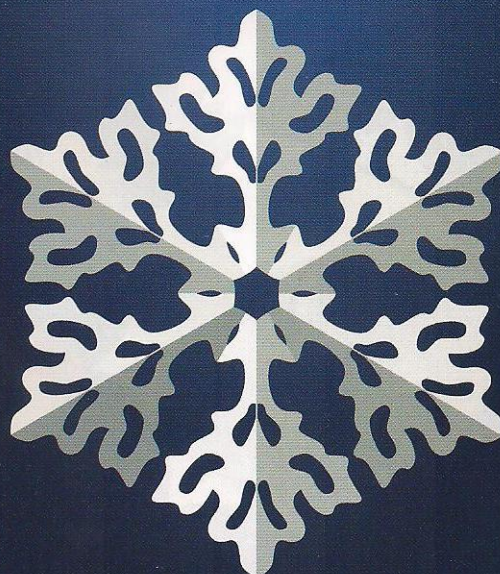
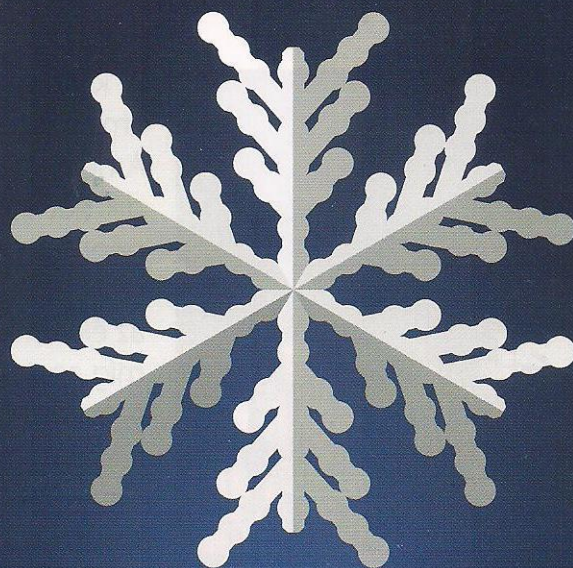
d)

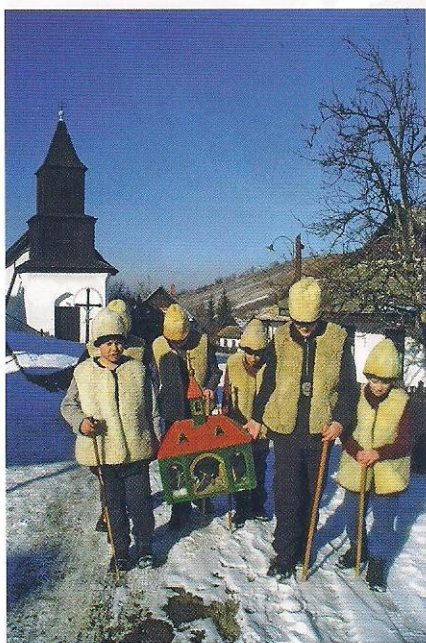
e)

f)

Karácsonyi szokások, hagyományok

Betlehemező fiatalok Hollókőn

Betlehemi kistemplom, Ócsai Tájház

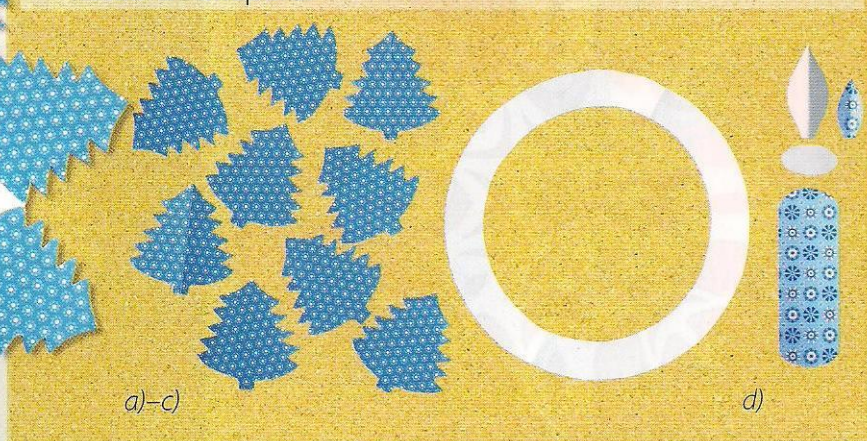
A karácsony Jézus születésének és a szeretetnek az ünnepe, amelyet az **advent** (eljövétel, megérkezés) **időszaka** előz meg. A négy hétig tartó időszak első napja a karácsony előtti negyedik hét vasárnapja, az utolsó pedig december 24. Régi magyar néphagyomány szerint az ilyenkor készített **koszorút** általában szalmából fonják és négy gyertyával díszítik. A koszorú kör alakja az élet örök körforgására utal. A három lila gyertya a bűnbánatot, míg az egy rózsaszín a megtérést, Mária anyai örömeit jelképezi. A gyertyagyújtás sorrendjében a harmadik gyertya színe mindig a rózsaszínű, hiszen közeledik a várva várt karácsony. A gyertyák egy-egy fogalmat: a hitet, a reményt, a szeretetet és az örömet is szimbolizálják.

A **betlehemezés** szintén a karácsonyhoz kötődő magyar népszokás, amelynek résztvevői általában pásztoroknak öltözve, házról házra járva eléneklik, eljátsszák Jézus születésének történetét. Az előadás fontos kelléke a magukkal vitt, házilag készített jászol vagy betlehemi kistemplom. Egy betlehemben a Szent családon kívül jelen vannak a pásztorok, a háromkirályok és az angyalok is. Sok helyen – őrizve a hagyományokat – ma is állítanak saját készítésű betlehemet.

1. Karácsonyi koszorú (csoportmunka)

Anyagok és eszközök: mintás kék kartonok, A/3-as műszaki rajzlap, körző, vonalzó, grafitceruza, olló, ragasztó.

- Készítsetek 9 darab, 10 cm magas és 9 cm széles (egyforma) fenyőfát egy fenyősablon segítségével!
- Rajzoljatok fel körzővel az A/3-as műszaki rajzlapra egy akkora kört, amelyet a lap nagysága megenged, majd még egy kisebbet is! Közben ne mozdítsátok el az első kör középpontjából a körző hegyét! Vágjátok ki a kör alapot!
- Ragasszátok fel a kör alapra a fenyőket csúcsúkkal kifelé!
- Készítsétek el a gyertyát a fotó szerint! Végül ragasszátok a koszorú közepére!

a)–c)

d)

2. Karácsonyi mintaterv

Anyagok és eszközök: műszaki rajzlapok, grafitceruza, filctoll, olló.

- Gyűjts karácsonyi motívumokat! Például fenyőfa, harang, hópihe, gertya, csillag, szaloncukor, masni, gömb alakú karácsonyfadísz.
- Készíts sablonokat a rajzodhoz! Vágd ki a formákat az előzőleg félbehajtott lapból!
- Helyezd a lapra az egyik sablont és rajzold körbe fekete filctollal! Ismételd meg a másik sablonnal is a rajzolást! Izgalmasabb lesz a rajzod, ha a különböző formák átfedik egymást.
- Töltsd ki változatos mintákkal és színekkel a formák felületét!

3. Karácsonyi csomagolópapír tervezése

Anyagok és eszközök: műszaki rajzlapok, grafitceruza, vonalzó, filctoll, olló.

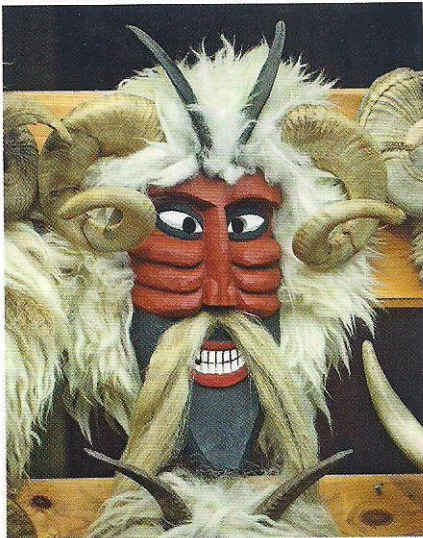
- Készíts sablonokat a mintatervedhez! Például fenyőfát, harangot, hópihét. Vágd ki a formákat az előzőleg félbehajtott lapból!
- Oszd fel egyenes vonalakkal kisebb téglalapokra a műszaki rajzlapot! Helyezd a téglalapok közepére a sablonokat és rajzold körbe azokat grafitceruzával!
- Válogasd ki azt a három vagy négy színt, amelyeket ismételni fogsz a csíkozásnál! Használd ki a hideg és meleg színek ellentétét! A csíkozásnál mindig az elkezdett színsorrendet kövesd! Az egymás melletti képeknél változtasd meg a csíkok irányát! Töltsd ki a ritmikusan ismétlődő vonalakkal a háttér és a minták felületét!

Farsangi népszokások – a busójárás

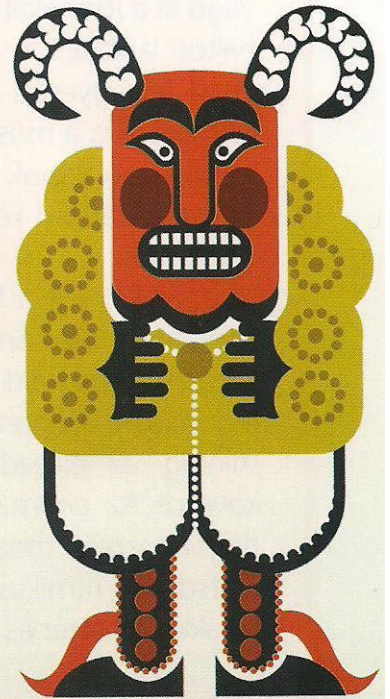
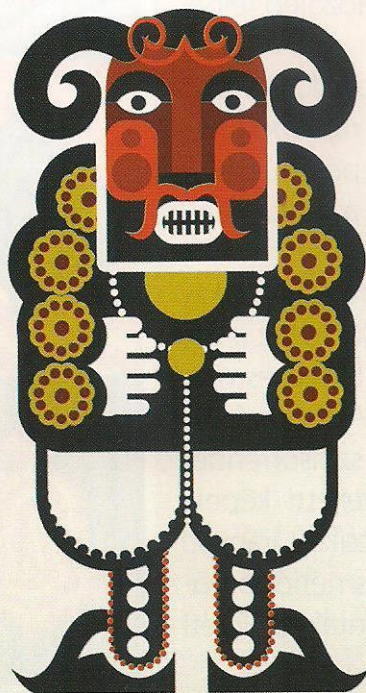
Busók felvonulása (fotó: Balogh István)

Busóálarc (fotó: Balogh István)

Az egyik híres népszokásunk, a **mohácsi busójárás** eredetét sokan a török seregek kiűzésével hozzák kapcsolatba. A legenda szerint a lakosok a törökök elől a Mohács-szigeti mocsárvilágba menekültek. Itt a férfiak Bubreg Mátyás vezetésével csapattá szerveződtek, és ijesztő maszkok alá rejtették az arcukat, testüket pedig állatbőrökbe bújtatták. Az éjszaka leple alatt, hatalmas lármát csapva, ordítózva, kezükben fáklyákkal és kereplőkkel átkeltek a Dunán. Amikor a török csapatok meglátták őket, fejvesztve elmenekültek, így szabadították fel a várost.

Valószínűleg mindez csak legenda, kevés köze van a valósághoz. Minden bizonnyal a Mohácson élő **sokácok*** korábbi hazájukból hozták magukkal ezt a szokást, amely aztán a későbbiekben tovább alakult. A közel egy hétig tartó busójárás inkább a télbúcsúztató, tavaszköszöntő szertartásokhoz kötődik. Három nagyobb fontosságú napja van: a **kisfarsang**, a **farsangvasárnap** és a **farsangtemetés**. A karnevál kezdete a kisfarsang napja, ekkor a férfiak és a fiúk felveszik a rémisztő maszkokat. Állatbőrökbe bújnak, majd házról házra járva ijesztgetik és megkergetik a lányokat. A farsangvasárnapon is tovább folytatódik a tréfálkozás, a vidám bolondozás. A jelmezesek a felvonulás során meghuzigálják az arra járó nők haját. Persze csak azért, hogy az minél hosszabbra nőjön. Mohácsra ilyenkor sok érdeklődő érkezik más városokból, sőt még külföldről is. Ez a nap a „busójárás” igazi napja. A karnevál záróünnepségén, a farsangtemetés estéjén hatalmas máglyát raknak és a tűzön elégetik a „tél okozta bajokat”, amelyeket egy nagyméretű fakoporsó jelképez.

Tatai Tibor: Mohácsi busók

A busók öltözetének jellemzői

A busók öltözete a **bunda**, a **bocskor*** vagy a **csizma**, a **fehér vászongatya** és az **álarc**. A szőrével kifordított birkabundát a derekukon kötéssel fogják össze. Vászonból szőtt fehér gatyájukat néha szalmával is kötömi. Lábszárjukon keresztkötéssel felerősített hosszú szíjú bocskort viselnek vagy magasszárú, fekete bőrcsizmába bújnak. Az öltözetük legfontosabb kelléke az általában fűzfából faragott, legtöbbször sötétvörösre vagy feketére festett álarc. A maszkok kizárólag emberi arcot ábrázolnak és többféle érzelmet jelenítenek meg. A legjellemzőbb a mérges, rémisztő karakterű, de vannak vidámságot kifejező álarcok is. Az álarc hátsó része egy kifordított bunda, amelyet csuklyaszerűen, szögekkel erősítenek rá a maszk szélére.

Egyéb kiegészítők még: a tarisznya és a kolomp. A kolompot az övükre függesztik vagy a nyakukba akasztják. Kereplőt (fából készült hangszer, zajkeltő eszköz), buzogányt és bőrből font ostort is szoktak magukkal vinni. Az úgynevezett „szép busók” a sokác nők népviseletét öltik magukra: szoknyát, kötényt és fehér blúzt viselnek, a lábukra ciframintás vagy bütykös női harisnyát húznak és az arcukat fehér vagy fekete vászongatyával takarják el.

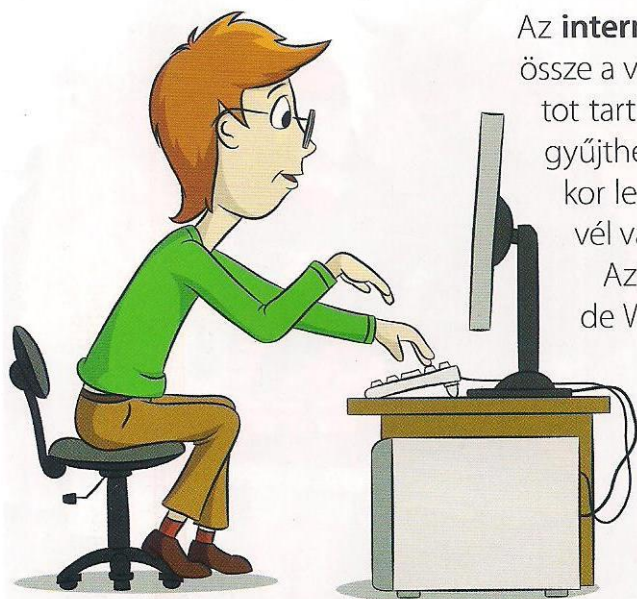
Busó viseletek (fotó: Spannenberger Imre)

Honnan ered a mohácsi busójárás hagyománya? Miért öltöznek be a férfiak az ijesztő jelmezekbe?

Tatai Tibor: Mohácsi busók

Tájékozódás az interneten, a világhálón

Az **internet** egy olyan hálózat, amely számítógépek millióit köti össze a világban. Az emberek ezen keresztül közvetlen kapcsolatot tarthatnak egymással, képeket továbbíthatnak, ismereteket gyűjthetnek, vásárolhatnak vagy akár játszhatnak is. Ugyanakkor levelezhetnek is, ez az **e-mail** (ímél), azaz elektronikus levél vagy posta.

Az internet egyik szolgáltatása a **web**. Az angol World Wide Web (www, vörlđ vájd veb) kifejezésből származik. Jelentése: világháló. Az interneten felkereshető **weblapok (honlapok)** általában tetszetős, színes képekkel, feltűnő feliratokkal hívják fel magukra a figyelmet. A honlap tartalmát gyakran még zenével és mozgóképpel is színesítik. A honlapok segítségével könnyen megtalálhatunk egy-egy céget, intézményt, szervezetet vagy személyt, és információt szerezhethetünk a tevékenységükről. A honlapon szereplő információkat a hivatkozásokon, az úgynevezett linkeken keresztül érhetjük el. A **link** olyan része a honlapnak, amelyre kattintva újabb oldalakra juthatunk. Általában aláhúzással vagy a többi szövegrésztől eltérő színnel különböztetik meg. Ha fölé visszük az egeret, akkor a monitoron az egérmutató nyila felfelé mutató ujjú, fehér kézzel változik át.

1. **Beszélgessetek** arról, hogy melyik honlapokat keressetek fel legtöbbször!

2. **Nézzétek meg**, hogy az iskolátok honlapján milyen információk találhatóak! Milyen linkekre tudtok ott rákattintani!

3. **Keressetek** közösen olyan internetes oldalakat, amelyek a mohácsi busójárásról szólnak! Válogassatok busókat ábrázoló képeket a honlapokon! Tanítótok segítségével gyűjtsétek közös mappába a képeket!

4. **Tájékozódjatok** a busójárással kapcsolatos ismeretlen szavakról az interneten!

poklade, téltemetés, alakoskodás, forgácsfánk (csöröge), maskara, hamvazószerda, sokácok, szalmabábú, bocskor, farsangvasárnap, kereplő, böjt

5. **Hasonlítsátok össze**, az e-mail (elektronikus levél) és a postán feladott levél jellemzőit!

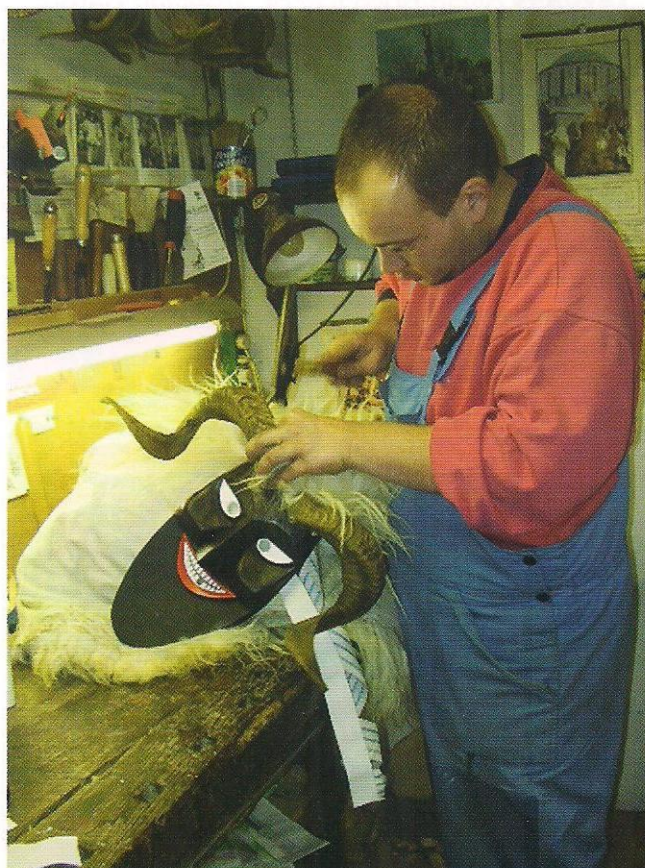
Népi mesterségek – hagyományőrző busómaszkfaragók

A mohácsi busómaszkokat általában fűzfából és hársfából készítik. Azért ezeket a fafajtákat használják, mert jól faraghatók és könnyűek. A régi hagyományokhoz híven a festésnél a vöröset, a barnát, a vörösésbarnát és a feketét részesítik előnyben. A fogakat fehérrel emelik ki. Érdekeség, hogy korábban állatvérről (például disznóvérről) festették vörösre az álarcokat. Prókai György busómaszkfaragó népi iparművész még ma is használja maszkjai festésénél ezt az ősi festési technikát.

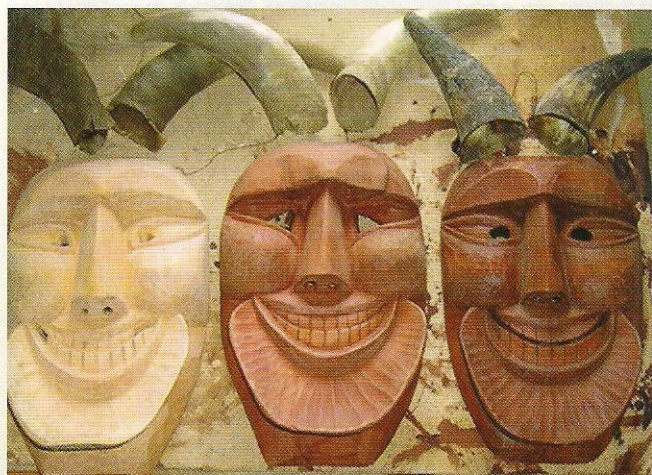
A maszk felső részére először ráerősítik a kos-, tehen- vagy kecskeszarvat, majd a hátuljára rászögelik a szőrével kifordított birkabőrt. A legtöbb álarcon megjelenik a bajusz is, amelyet általában kenderkócából vagy lószőröből készítenek.

A régi fafaragó mesterek munkáját, faragási módszereit ma a népi iparművészek viszik tovább. Sokan közülük a műhelyükben is szívesen bemutatják a maszkokat és a készítés folyamatát is elmesélik.

1. **Keressetek** az interneten olyan honlapokat, amelyeken busómaszkfaragó népi iparművészek ismertetik a munkájukat (például Élő József, Pávkovics Péter, Prókai György)!
2. **Gyűjtsétek össze** a képek alapján a busómaszkok fő jellemzőit!

Prókai György busómaszkfaragó iparművész munka közben

Pávkovics Péter: *Natúr színű és festett busómaszkok*

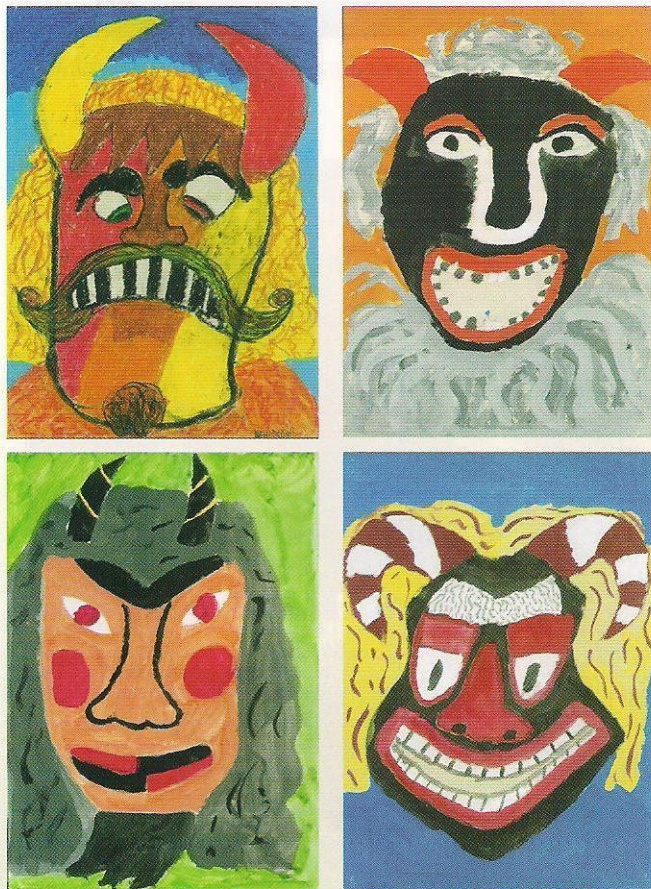
Élő József: *Busómaszk*

Busóálarc készítése

Tervezz olyan busóálarcot, amelyen bemutadod a busók fő jellegzetességeit! Rajzolj minél ijesztőbb arckifejezést! A legjobb terved kidolgozásához tetszőleges technikát válassz, például viaszkarc, kollázs színes papírokból, vegyes technika (festék és olajpasztell vagy filctoll és színes ceruza).

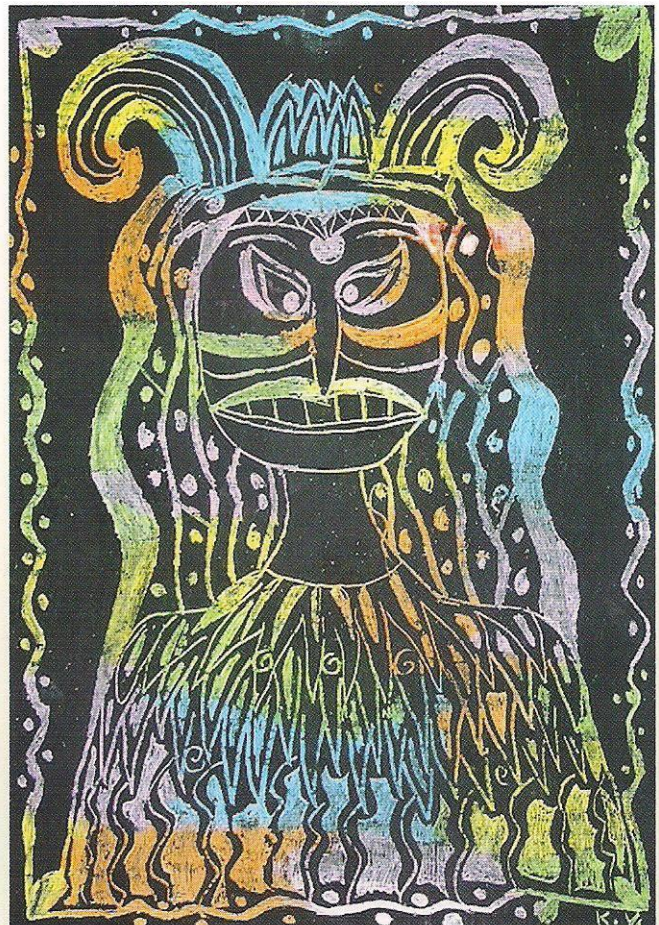
Kis Zsófia, Mágel Petra: *Busók*. Olajpasztell, tempera (tanár: Kertész Jánosné)

Pap Zsófia, Patonai Ágnes: *Busók*. Olajpasztell, tempera (tanár: Horváth Katalin)

Tatai Tibor: *Busó, kezében kereplővel*

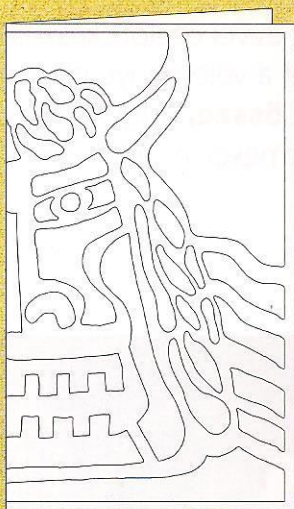

Kovács Vivien: *Busó*. Viaszkarc (tanár: Kertész Jánosné)

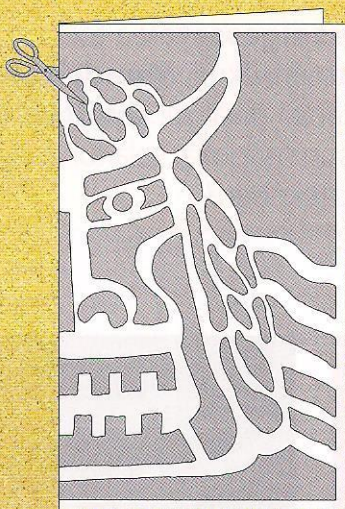
Busómaszkok papírkivágással

Anyagok és eszközök: fekete karton; fehér és színes vékonyabb lapok; olló; ragasztó és vonalzó.

- Hajtsd félbe a fehér színű, téglalap alakú lapot!
 - Rajzold rá a képen szereplő fél busómaszkot!
 - A szürke színnel jelölt részeket vágd ki kisollóval! A körömvágó olló erre a legalkalmasabb, mert hegyes, és könnyen lehet vele a belső, kisebb részeket kialakítani.
 - Hajtsd szét a lapot, és óvatosan ragaszd fel a fekete lapra! Vigyázz, ne kerüljön ragasztó-csepp a kartonra! Óvatosan dolgozz, nehogy elszakadjon közben a fehér lap!
- Próbáld ki további változatokat is, az alapforma rajzolatát megváltoztatva, különböző színes lapokat felhasználva!

a)-b)

c)

d)

A RUHA TESZI AZ EMBERT?

Divatos öltözékek (1855)

Sok-sok évvel ezelőtt a felnőttek és a gyermekek öltözéke alig különbözött egymástól. Sokszor még a karon ülő csecsemőket is a felnőttekéhez hasonló, kényelmetlen, túldíszített ruhákba kényszerítették. Képzeld el, milyen furcsa lenne, ha születek ruháinak kicsinyített mását kellene hordanotok, a kislányok kosztümben és magas sarkú cipőben, a fiúk pedig öltönyben és nyakkendőben járnának iskolába!

Beszélgetsetek a több száz évvel ezelőtt készült festményekről! **Mondjátok el** a véleményeteket a korabeli divatról! **Gyűjtsétek össze**, hogy milyen hasonlóságokat találtok a gyermekek és a felnőttek öltözkéiben?

Sir Walter és fia (1602)

Ifj. Marcus Gheeraerts: Anne Lady és gyermekei (1601)

Még a száz évvel ezelőtt viselt gyermekruhák is kényelmetlennek tűnnek számunkra, pedig ekkor a tervezők már igyekeztek egyszerű, célszerű és kényelmes ruhákat létrehozni. A gyermekek öltözéke mégis sokáig magán viselte a felnőttek öltözékeinek jellegzetességeit.

1. Képzeld magadat a rajzokon látott gyermekek helyébe! **Meséld el**, milyen darabokból áll az öltözéked, és hogyan érzed benne magadat!

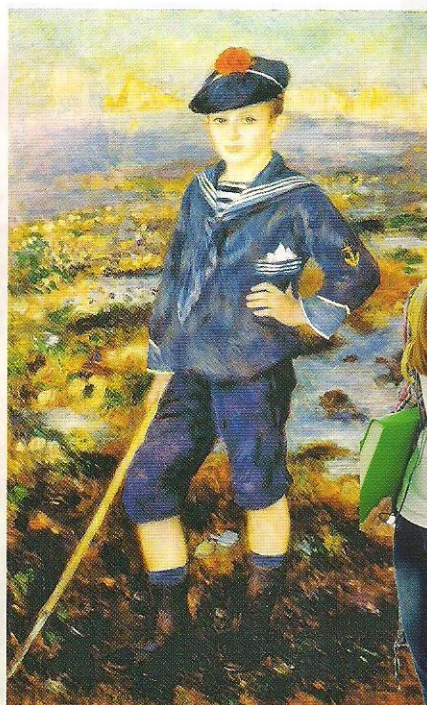
2. **Nézzétek meg** Auguste Renoir (ogüsztrönoár) festményeit! A képek több mint száz évvel ezelőtt készültek. Mindkét kompozíció középpontjában egy tíz év körüli gyermek áll. Meséljétek el, milyen a megjelenésük, milyen öltözékben örökítette meg őket a festő!

9-10 éves gyermekek ruházata a 19. század végén

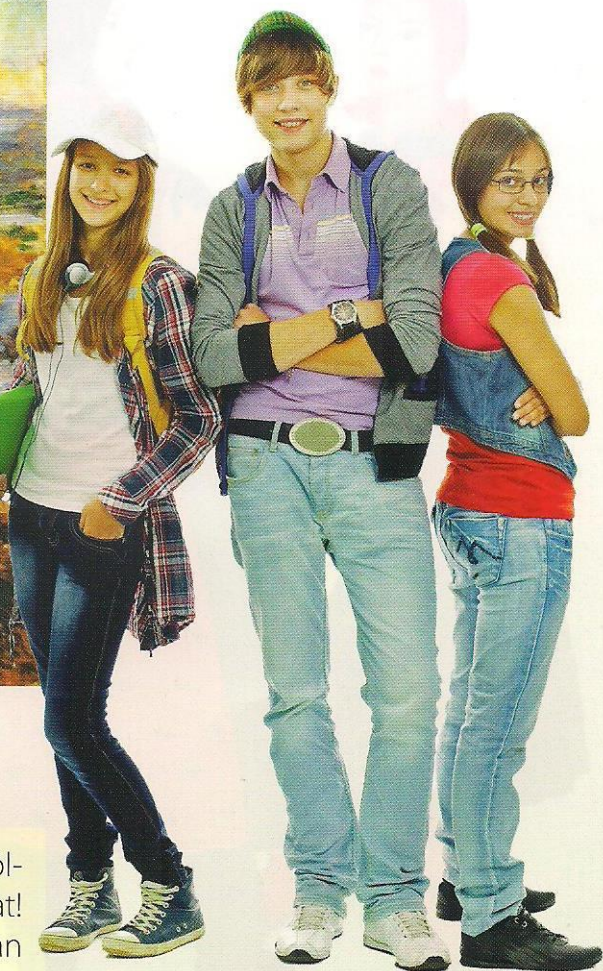

Auguste Renoir:
Fiatal lány ernyővel (1883), olaj, vászon, 130 x 79 cm

Auguste Renoir: *Matrózruhás fiú* (1883), olaj, vászon, 130 x 79 cm

3. **Hasonlítsátok össze** a régi korok viseletét napjaink öltözékeivel! Soroljátok fel a leglényegesebb változásokat! Mondjatok példákat olyan darabokra, amelyet napjainkban egyaránt viselhetnek a felnőttek és a gyermekek is!

Divatos öltözékek napjainkban

Magyar népviseletek

Ködmön (Somogy megye, Hild)
A juh vagy a kecske szőrmés bőrből készült ujjas kabát. Szűcsmesterek készítették. Nők, férfiak és gyermekek is hordták. A derékban karcsúsított, fodrorral toldott változata a bekecs. A női ködmönöket bőrből kivágott és felvarrt virágmintákkal és hímzéssel díszítették

Régen törvények szabályozták, hogy mit viselhettek a nemesek, a polgárok és a parasztemberek. Díszes, drága anyagokból varrt ruhákat csak az előkelő családok tagjai hordhattak. Az egyszerű emberek házilag szőtt, olcsó alapanyagokból, például lenvászonból készült ruhákat vehettek magukra. Nem követték a divat változásait, évtizedekig is megőrizték a **hagyományos formákat**. Később már a nép viselete is díszesebbé, színebbé válhatott. Különösen az ünnepi öltözékekre varrtak sok csipkét, hímzést és gyöngyöt. Ezeket a hagyományőrző, díszes öltözékeket ma is felöltik az ünnepi alkalmak idején egyes vidékek lakói, pl. a palócok, vagy az erdélyi emberek. Nézzünk meg ezek közül a jellegzetes ruhadarabok közül néhányat!

Bodrogközi menyecskek ködmönben (Pekáry István rajza)

Kalocsai lányok hímzéssel díszített viselete. A legdíszesebb, legélénkebb színezésű a fiatal lányok ruhája volt. A lányok 4-5 alszoknyát is felvettek szoknya alá. A fehér kötényt, a fehér inget és a rövid mellényt (a pruszlikot) hímzett virágokkal színesítették. Piros hímzett papucsot hordtak fehér harisnyával (Pekári István rajza)

A **mezőkövesdi matyók** híresek voltak arról, hogy itt hordták a legcifrább viseletet. A ruhák jellegzetessége a fekete alapra hímzett tarka virágminta volt. Még a férfiak is gazdagon hímzett hosszú kötényt, bő ujjú inget és hímzett mellényt öltöttek magukra.

Miért kerültek hímzett virágok a matyó férfiak kötényére?

Egy legenda szerint egyszer egy matyó legényt elvitt az ördög. A menyasszonya sírva könyörgött azért, hogy visszakaphassa a párját. Az ördög rá is állt, de azért feltételt szabott. Így szólt a lányhoz: – Ha hozol nekem egy tele kötény színes rózsát, visszakapod a vőlegényedet!

A lány először nagyon megijedt, mert az eset éppen télen történt. Mivel okos menyecske volt, gondolt egy nagyot: telehímizte a kötényét rózsával. Az ördög kénytelen volt ráállni a cserére. Nem is járt rosszul! Ettől fogva a matyó lányok és a legények is cifra kötényt viseltek s viselnek a mai napig.

1. Képzeld magadat a fényképen látott matyó babák helyébe!

Meséld el, hogy milyen öltözetet vettél magadra!

2. **Olvasd el** a cifraszűrről szóló leírást! Mondj példákat arra, hogy mit jelentett régen, ha „kitették valakinek a szűrét”, és mit jelent manapság!

Matyó viseletbe öltöztetett babák
(Gyenei Józsefné és Papp Ferencné alkotása)

A cifraszűr

A cifraszűr a magyar parasztemberek legdíszesebb felsőruhája volt. Alapanyaga az erős szűrposztó. Hímzéssel és posztórátés mintákkal díszítették. A vállukra terítve hordták. Rövid ujját kerek posztóval bevarrták, itt tarthatták használati tárgyukat. A parasztleány addig nem házasodhatott meg, amíg egy cifra szűrét nem szerzett magának. Leánynézőbe is cifraszűrben ment. Távozáskor szándékosan „ottfelejtette” a szűrét. Ha nem tartották kívánatos kérőnek, akkor kirakták a szűrét a ház elé. Ekkor a legény visszaosont, és szégyenkezve elvitte a szűrét. Innen a mondás: „kitették a szűrét”.

Somogyi legény cifraszűrben
(Pekáry István rajza)

A divat és az egyéni stílus

Vásárolgató lányok

1. Mit jelent manapság a „menő”, divatos öltözködés? **Soroljátok fel** a legújabb divat jellemzőit! (Előzetes feladatok: divatképek gyűjtése újságokból és az internetről, fényképek készítése az utcai öltözetekről, fényképek készítése egymásról.)

Az öltözködés stílusa folyamatosan változik. A divattervezők évről-évre újabb fazonokkal és divatszínekkel jelennek meg. A divatot követő emberek pedig gyakran önkritika nélkül vásárolják meg az új stílusú öltözékeket. Vannak emberek, akik szenvedélyesen szeretnek vásárolni. Üzletről-üzletre járnak, keresik a legújabb kínálatot, és ami megtetszik nekik, a szükségleten felül is megveszik maguknak. A „divatbolondok” például minden újdonságot kipróbálnak, még akkor is felveszik a legújabb öltözékeket, ha kényelmetlen vagy nem áll jól, mert így érzik magukat „menőnek”.

Az emberek ruhatárában különböző alkalmakhoz illő ruhák találhatóak. Másképpen öltözünk egy sportfoglalkozáson, mint az iskolai tanórán vagy a munkahelyen. Nem ugyanabban a ruhában megyünk kirándulni, mint amit a színházban viselünk. Ugyanaz az öltözködés az egyik helyzetben elfogadott, de más környezetben már feltűnést vagy visszatetszést kelthet.

2. **Beszélgessetek** a különböző alkalmakhoz illő viseletekről! Állapítsátok meg, hogy milyen tevékenységhez öltöztek be az alsó képen látható emberek!

3. Milyen öltözködési stílus tetszik neked a legjobban? **Rajzold le** magadat kedvenc viseletedben! Indokold is, hogy miért ezt az öltözéket hordod a legszívesebben! **Tervezz** magadnak egy olyan pólót is, amelynek a felületét rád jellemző mintával és felirattal díszíted!

Különböző alkalmak viseletei

Más a cifra, más a szép

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy özvegyasszony, s annak két leánya; az egyik édes, a másik mostoha.... Az édest öltöztette selyembe, bársonyba, a mostohát járatta folton folt ruhába.

Éppen tizennyolc esztendősek lettek a lányok, amikor a királyfi közhírré tétette, hogy nem keres ő királyleányt messze földön, nem kutat tündérrálynőt, sem pedig kényes hercegisasszonyt, hanem birodalmában választ feleséget. Ezért valahány leány csak található a birodalomban, jelenjék meg ezen s ezen a napon a királyi udvarnál [...]

Hej, micsoda készülődés kezdődött az özvegyasszony házánál! Hordták végszám a selymet, a bársonyt, a sok tarka szalagot, készült a ruha, nem is egy, de három, s valamennyi az édesnek, a kedvesnek. A mostohának a nagy készülődésből az jutott, hogy varrhatta, hímezhetette, készíthette az édes ünneplőjét. Jómagának csak az éjszaka, nagy titokban, lopva jutott annyi ideje, hogy kivassalja egyetlen, kékbabos ünneplőjét, hogy illendően jelenhessék meg a királyi udvarnál.

Felvirradt a nagy nap. Az özvegyasszony elindult két lányával, a felékesített édessel s a kékbabos ruhában árválkodó mostohával a királyi várba. [...]

Először a mostoha lépett a kékbabos ruhájában a király trónusa elé. Az özvegyasszony hallotta, hogy sűgás-bűgás támadt a teremben, mint a kerekedő szellő, s látta, hogy a királyfi felemelkedik trónusán, meghajlik a mostohalány előtt, mint nád a szélben.

„No – gondolta magában az özvegyasszony –, ha még ezt a szürke verebecskét is megcsodálják, mi lesz, ha az én édesemre pillantanak.” – Azzal gyengéden oldalba taszította az édeslányát, hogy most már ő következik.

Megindult az édes tipegve-topogva, mintha tojáson lépkedne. Ragyogott rajta a bársony, fénylett rajta a selyem, tündökölt a nyakában a gyémánt, csengett-bongott a sok kőszötyűje*, százfélérepedett száz szalagja. Amint lépett, lépegetett, innen is, onnan is nevetgélés támadt. A kényes-fényes leány begyeesen megállott a trónus előtt, majd mélyen bókol. De hogyan történt, hogyan nem, a lába belegabalyodott az egyik földig érő szalagjába. Hát-rarúgott, hogy kiszabadítsa a lábát, de a rúgás olyan szerencsétlenül sikerült, hogy megrántotta a fején csillogó gyöngyös pártát. A tündöklő fejké hátrabillent a haján, míg a nehéz bársonyszoknya a bokájára tekeredett. A lány most a másik lábát emelgette, hogy kikecmeregjen a szoknya bodrai-fodrai közül. De úgy talált lépni, hogy a szoknya elbukttatta, s teljes hosszában végighasalt a trónszék előtt. A sok selyem bársony, a töméntelen kőszötyű olyan suhogást, olyan csengést-bongást támasztott, hogy a nagy zenebona elnyomta az udvari népek vihogását.

A király azonban komoly arccal lelépett trónjáról, s talpra segítette a lányt. Az boldogan tekintett reá, s megkérdezte:

– Engem választ, felséges királyfi úr?

– Ha a legcifrábbat keresném, bizonyára téged választanálak – felelt a királyfi. – De én a legszebbet keresem.

Faképnél hagyta a leányt, kezét nyújtotta a mostohának. Hoppon maradt a cifra, aranyos trónszékre ült a szép. Még aznap megtartották a kézfogót, másnap meg a lagzit.

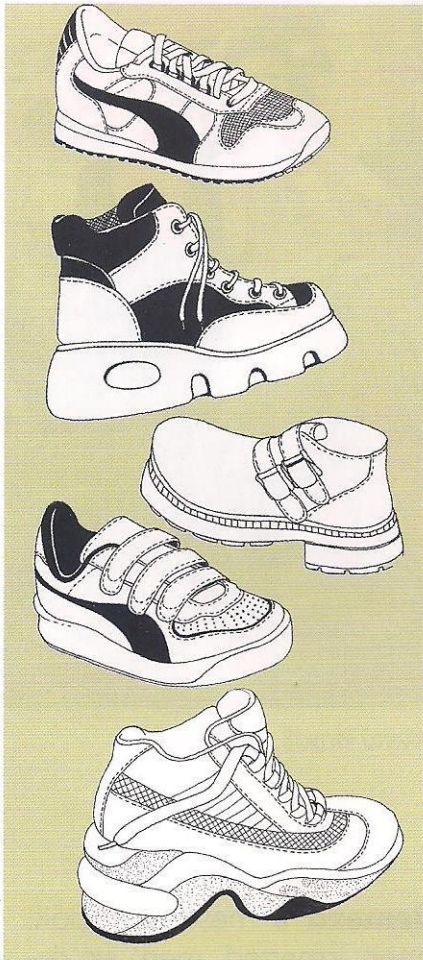
(Részletek Hárs László meséjéből)

Különc öltözetű lányok

1. **Jellemezd** a mese szereplőit! Milyennek ismerted meg az özvegyasszonyt, a lányait és a királyfit? Mondj külső és belső tulajdonságokat mindegyikre! Mit gondolsz, miért nem a cifra ruhába öltözött lányt kérte feleségül a királyfi? Mi a mese tanulsága?
2. **Gyűjtsd ki** a meséből, hogy milyen anyagokból készültek a lányok ruhái, és mivel díszítették fel magukat! Nézd meg a kislexikonban a kőszötyű jelentését!
3. Mi a véleményetek a képen látható lányok öltözetéről? Megítélhetünk-e valakit a külső megjelenése alapján? Melyik ember életében fontos általában az öltözködés és kinek nem számít, hogy milyen a külső megjelenése? **Magyarázzátok meg** a „nem a ruha teszi az embert” szólást!

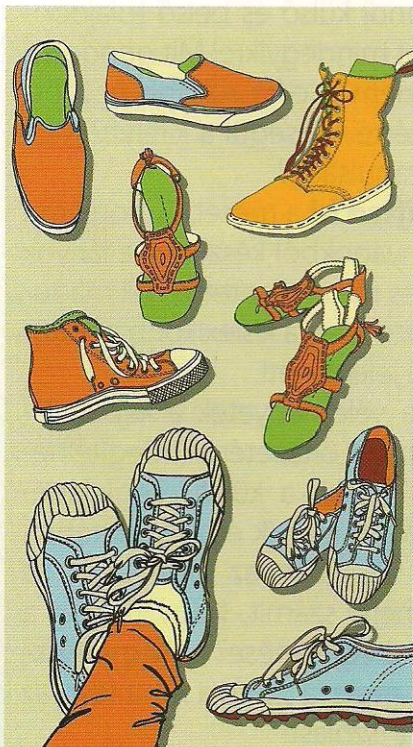
Mit viselünk a lábunkon?

Sportcipők

A lábbeli viseletünk fontos tartozéka. Védi a lábat az időjárás viszontagságaitól és a talaj egyenetlenségétől. Egy jó lábbeli kényelmes, jól tartja a lábat, természetes alapanyagokból készül, és jól tisztítható a felülete. A felsorolt célszerűségek mellett természetesen az esztétikus külső és a divatos forma is számít.

1. Milyen típusú lábbeliket ismersz? **Folytasd** a felsorolást! Szandál, tornacipő, klumpa, bocskor, papucs, gumicsizma...
2. Gyűjtsd össze, milyen anyagokat használnak a cipőgyártásban a bőrön kívül? **Mondd el**, hogy milyen anyagokat használtak a lábadon lévő cipő készítésekor! **Rajzold le** a cipődöt, majd írd mellé a felhasznált anyagok nevét!
3. **Alakítsd át** cipődöt! **Tervezz** olyan szokatlan cipőt, amelyre biztos felfigyelnének az emberek! Például rajzolj rá mintákat, használj élénk színeket, tervezz vicces formát! A rajz oldalnézetben vagy felülnézetben készüljön!
4. A mesék szereplői gyakran viselnek különleges lábbeliket. Olvashatunk például a hétmérföldes csizmáról, Hamupipőke és a királykisasszony cipőjéről. **Tervezz** te is egy mesébe illő, varázserejű cipőt! Például milyen cipőt hordhatott Hófehérke és a hét törpe, milyen lehetne a Cizmás Kandúr csizmája, a mindentlátó cipő, a beszélő cipő, vagy a bohócok és a tündérek cipője?

Cipő, szandál, bakancs

Cipőtervek felülnézeti képe

Az üzletekben változatos mintázatú és sokféle színű zoknikat és harisnyákat lehet kapni. Az egyszínű, a csíkos, a pöttyös és a kockás mintájúak mellett különböző mesefigurák, számok és betűk is megjelenhetnek a zoknik felületén. A vásárláskor sokat jelent a minta, de figyelni kell arra is, hogy kellemes viseletet a természetes alapanyagból – például pamut, gyapjú – készült zoknik biztosítanak.

Zokni

Teregetek, teregetek,
Minden zoknit felcsíptetek.
Apa, anya, kistestvérem,
Mennyi zoknit hordunk négyen!

Felteszem a katicásat,
Utána a zöld kockásat.
Most jöhet a kék, a sárga,
Itt egy kalóz ott egy bálna,

Rakok mellé harisnyákat,
Csíkosat és karikásat.
Felcsíptetem mindet gyorsan,
Pöttyös zokni jön a sorban.

Felteszem a rakétásat,
Feketéből három párat.
Ide jön a szivárványos,
Felhős, focis, pókos, rákos.

Teszek mellé csillagosat,
Szürkét, lilát, virágosat.
Cikkcakkosat, sötétkéket,
bordót, barnát, cseresznyéslet!

Most jöhet a szörnyeteges,
Hópihész és kisegeres,
Itt egy lufi, ott egy hajó,
Melyik lábra melyik való?

(Bartos Erika verse)

1. **Olvasd el** a *Zokni* című verset! **Sorold fel**, milyen minták és színek díszítik a zoknik és a harisnyák felületét!

2. **Tervezz** élénk színekből és vidám mintákból álló zoknit magadnak! A tervezés néhány alapszabályát figyeld meg a képeken!

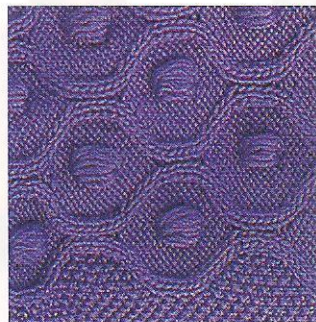
3. **Tervezz** egy plakátot a *Zoknibábok divatbemutatója* címmel! Cél, hogy a kompozíció, az ötletes figurák felkeltsék az érdeklődést, és a nézők kedvet kapjanak a bábszínházban játszott *Zoknibábok* című előadás megtekintésére. **Gyűjts** ötleteket az interneten! Nézd meg, milyen figurák képe jön elő, ha beírod a „zoknibábok” szót a keresőbe!

Mintás textilek

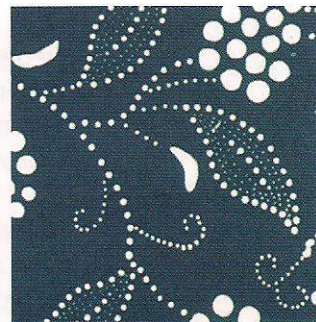
Horgolás

Kötés

Hímzés

Nyomott anyag (kérfestés)

Szövés (kockás minta)

Patchwork (foltvarrás)

Ruháink alapanyaga lehet egyszínű vagy különböző mintákkal díszített. A minta belekerülhet az anyagba **szövés** (például így készül a kockás ing); kézi vagy **gépi kötés** (például a kötött pulóverek) vagy **hurkolással** (például a horgolt anyagok). Az egyszínűre szőtt anyagokat később **hímzéssel** és festéssel is lehet díszíteni (például batikolással, kérfestéssel).

Az anyagot festhetjük ecsettel vagy egy előre elkészített dúccal (például a kérfestő anyagokat).

Különböző mintájú anyagfoltok összeillesztésével is létrehozhatunk újabb mintás felületeket. A textildarabok összevarrásával készült kézimunka nemzetközi elnevezése a **patchwork** (pecsvörk). A technika az Amerikai Egyesült Államokból terjedt el az egész világon. Többnyire takarókat, párnákat, de ruhákat és használati tárgyakat (például táskákat) is varrnak a különböző színű és mintázatú textiltoltok összevarrásával.

Tervezz különböző mintákból összevarrt hátzacsát vagy kényeztáskát! (Lerajzolhatod az itt látható hátzacsát nagyobb méretben, de más formákat is tervezhetsz). Dolgozhatsz sokféle mintával, de ügyelj arra, hogy a színek harmonikusan illeszkedjenek egymáshoz! Filctollat és színes ceruzát használj!

Mintatervezés

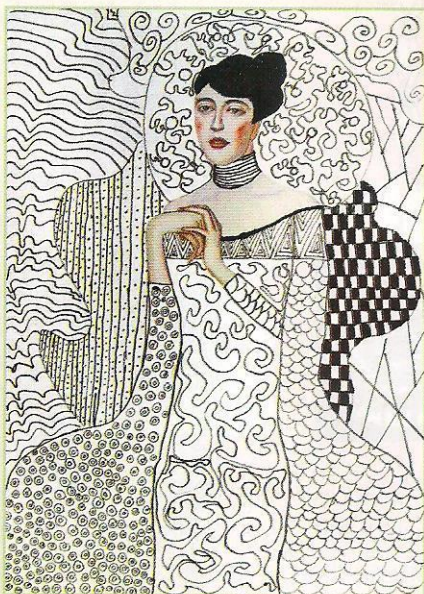
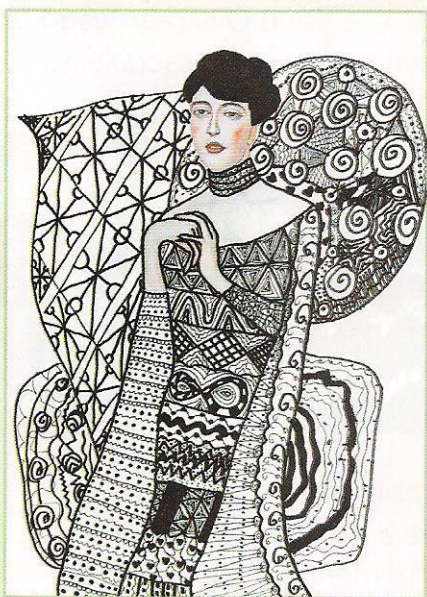
1. Ismerd meg Gustav Klimt művészetét! **Mesélj** az *Adéle* című festményről! Mit gondolsz a kép szereplőjéről, a kompozícióról, a kidolgozásról és a színekről?

2. **Rajzolj** mintákkal díszített ruhát a festményen bemutatott Adélnak! Ragaszd fel a rajzlapra a fénymásolt arcot és a kezeket, majd folytasd a képet saját tervezésű mintákkal! Kísérletezz egyenes és íves, rövid és hosszú, nyitott és zárt vonalakkal! Filctollal dolgozz!

Gustav Klimt: *Adéle Bloch-Bauer* (1907), olaj, vászon, ezüst és aranylemezek, 138×138 cm. Szecessziós stílus

Az arany színű ruhába öltözött előkelő hölgy szinte teljesen beleolvad a ruhához hasonlóan mintázott arany háttérbe. A mértanias, ismétlődő minták többségét szemhez hasonló formák, csigavonalak, négyzetek és háromszögek alkotják. A minták mozaikszerűen kapcsolódnak egymáshoz. Az arc és a kezek valóságghú kidolgozása eltér a ruha és a háttér dekoratív megoldásától.

Nagy Fanni, Lantai Lili, Papp Sára: *Ruhatervek Gustav Klimt Adéle című festménye alapján* (tanár: Mosonyi Emese)

Textilfestés batikolással

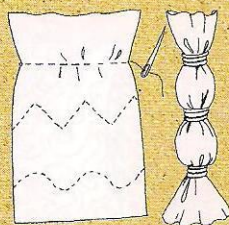
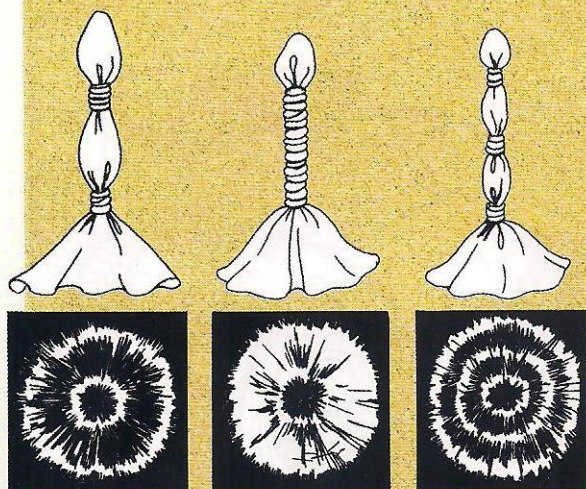
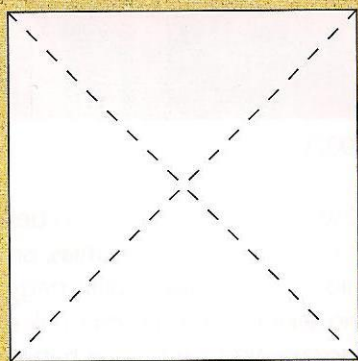
Egy több ezer éves ősi technikával, a **batikolás-sal** is mintázhatjuk a textileket. A mintázatot forró viasz használatával vagy kötözéssel érjük el. Mindkét eljárás lényege, hogy a viasszal vagy spárgával lefedett területeket nem fogja be a festék.

A **kötözött (vagy csomózott) batik** lényege, hogy a textil egyes részein ráncokat képezünk, amelyeket spárgával szorosan körülkötözünk, majd textilfestékben kifőzünk. Ha többszínű textilt akarunk, akkor a világos színtől haladunk a sötét felé. A leszorított részek alá nem kerül festék, és a spárga lebontása után kirajzolódik a világos minta.

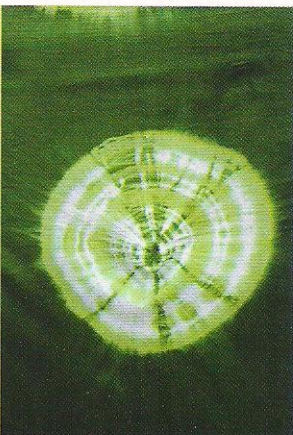
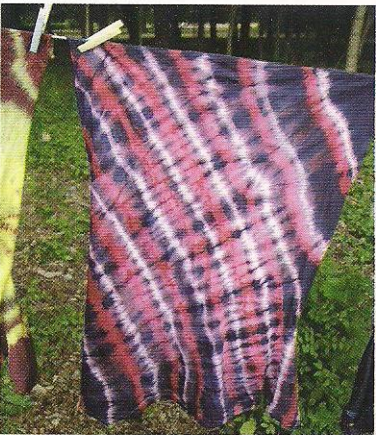
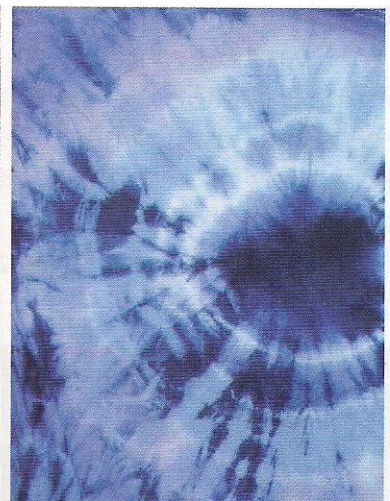
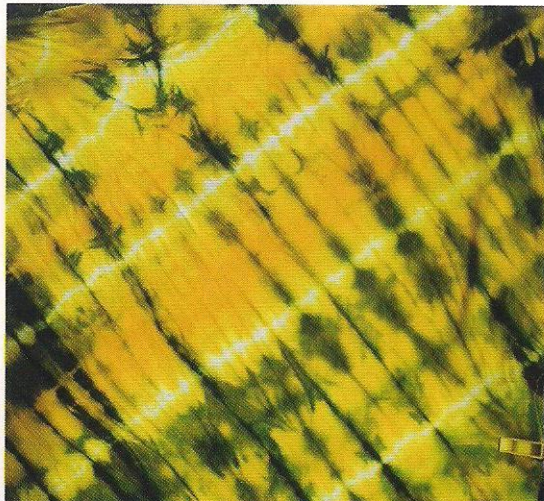
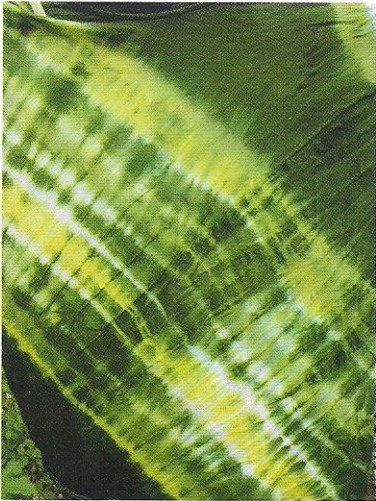
Batikolt póló

Anyagok és eszközök: világos színű póló, ruhafesték, spárga, nagyméretű festőedények, fakanál, olló, gumikesztyű, műanyag terítő (a munkaasztal letakarásához), ecet a festék rögzítéséhez.

- A tervezett kör középpontjánál csípd fel az egyik kezeddel a textilt! A másikkal rendezd el egyenletesen körben a redőket! Szorítsd le az anyagot!
- Attól függően, hogy hány csíkot, széles vagy keskeny mintasávot szeretnél, kösd le szorosan spárgával! Ezek a lefedett részek maradnak majd világosak a festés végén. Szébb lesz a minta, ha a spárgákat úgy tekered, hogy a fordulónál kilátszik a textil.
- Az előkészített pólót nedvesítsd be, majd főzd ki világos színű festéklében a csomagoláson található használati utasítás szerint! Az első festés után ne bontsd ki a spárgát, hanem máshol is kösd meg az anyagot! Ezután mártsd a sötétebb színű lébe, és főzd ki! Ha elérted a kívánt árnyalatot, emeld ki a festékléből, öblítsd ki az anyagot, nyomkodd ki a vizet! Óvatosan vágd fel a spárgát és tekerd le, hogy megcsodálhasd a létrejött mintát!
- Végül öblítsd ki ecetes vízben a pólót, ezzel rögzíted a festéket!

A kör alakú minták mellett nagyon sok más lehetőség is kínálkozik. Kialakíthatsz egyeneseket, hullámvonalakat és szögletes mintákat is. Rajzold meg előre a mintát, majd fércöltéssel varrd végig! (Fércöltés: nagy öltésekkel fel-le bújtatod a tűt a vonal mentén.) Végül húzd össze az anyagot! Ezután ugyanúgy kell kötözni és festeni, mint a kör alakú mintákat.

Póló készítése kötöttbatik-technikával (diák-
munkák) tanár: Adorján Lászlóné, Békéscsaba

ITT VAN MÁR A TAVASZ!

A tavasz a megújulás, a természet újjászületésének az évszaka. A nappalok hosszabbodnak, enyhül az időjárás, és lekerül ró-lunk a meleg kabát. Virágok kucukskálnak a hó alól, madarak készülődnek a fészekrakáshoz, csivitelésüktől egyre hangosab-bak a kertek és a mezők.

A tavasz kedvenc témája az íróknak, a költőknek és a zene-szerzőknek is. Számos mese, költemény és zenemű készült az éledező természetről, az il-latos virágokról, és a tavasszal születő állatokról.

Kinyílt a hóvirág,
Vidámabb lett a világ...
Itt a tavasz, megy a tél,
Kis magban a csíra kél...
(Részlet Gazdag Erzszi *A hóvirág éneke*
című verséből)

Készítsetek közösen ta-vaszi dekorációt! Díszítse-tek az osztálytermet origa-mi hóvirágokkal!

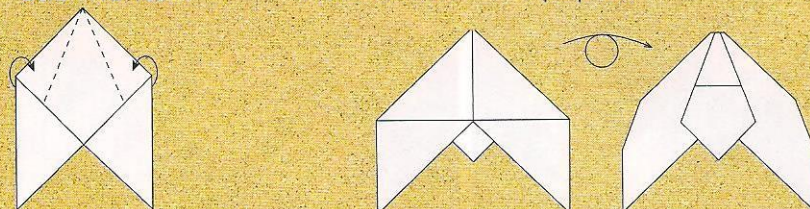
Origami hóvirág

Anyagok és eszközök: 1 db 15 x 15 cm-es fehér papír a virághoz, 1 db 15 x 15 cm-es zöld papír a levélhez, zöld papírcsík a szárhoz, kék karton alaplapnak, olló, ragasztó.

A virág hajtogatása

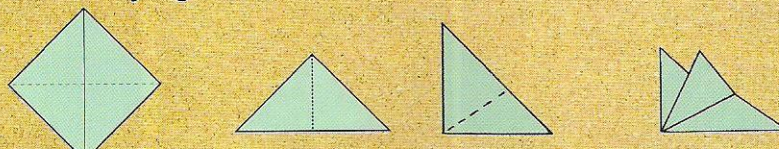

- a) Vágd félbe a négyzetlapot az átló mentén!
b) Hajtsd le a lap felső egyhar-mad részét!
c) Hajtsd középre a fel-ső éleket! Élezd le a papírt!

- d) Fordítsd meg a formát! Hajtsd kö-zépre a felső széleket a szaggatott vonallal jelzett élek mentén úgy, hogy alulról kipördüljenek az alsó lapok!
e) Fordítsd meg a for-mát, majd hajtsd hát-ra a szirmok két szé-lét!

A levél hajtogatása

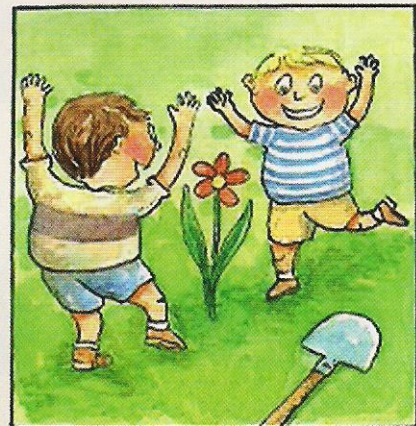
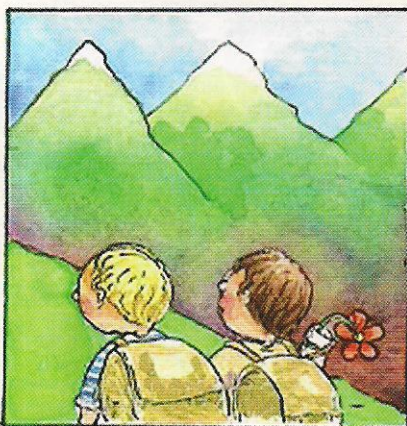
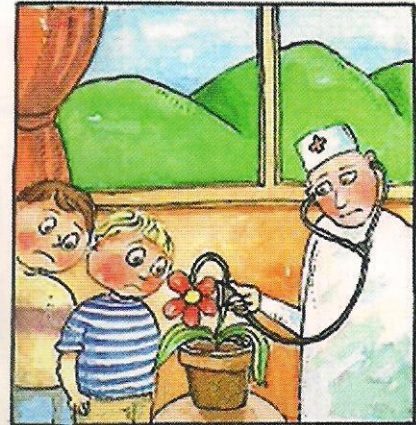
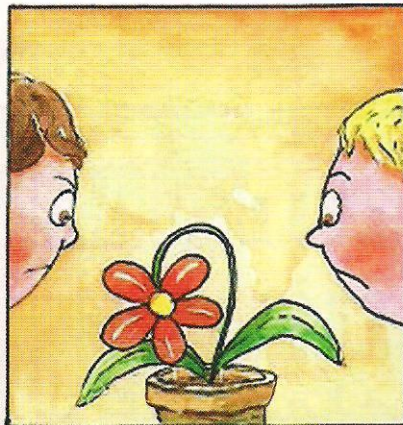
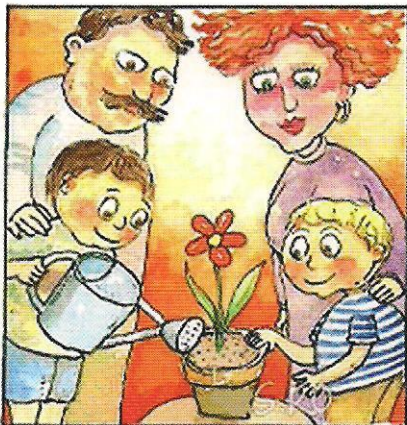
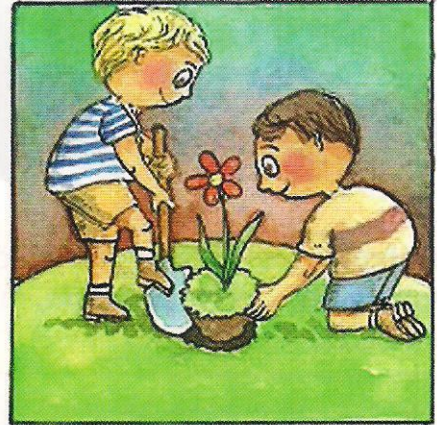
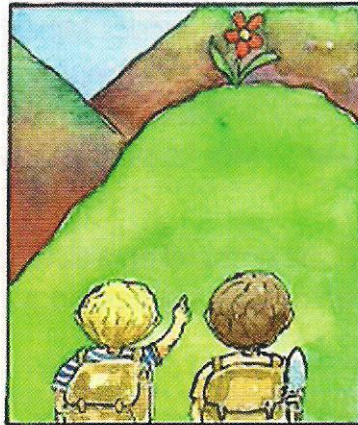
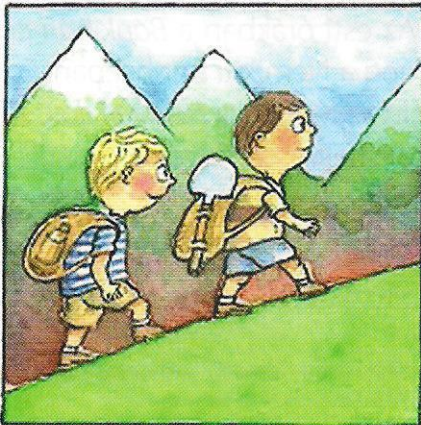
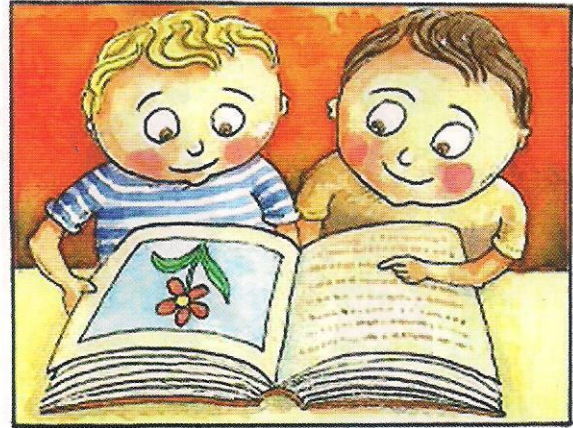
- a) Élezd le az átlót, majd hajtsd vissza a lapot!
b) Hajtsd fel a la-pot a másik átló mentén!
c) A háromszög bal sarkát hajtsd a jobb sarokhoz!
d) Hajtsd fel a szaggatott vo-nal mentén a felső lapot!

- e) Az alsó lapot hajtsd a másik két levélkére!
f) A virág szárát két keskeny, zöld papírból készítsd el!
g) Ragaszd fel a kész hóvirágot egy szí-nes kartonra!

A kisvirág és a hegy

Itt egy képek sorozatából álló **képregényt** látsz. A történet főszereplői egy virág és két kisfiú. Meséljétek el, melyek a cselekmény egymást követő mozzanatai! Milyen nézőpontból látjuk az egyes jeleneteket? **Játszátok el** párban a szerepeket, szóltassátok meg a kisfiúkat! Mit fejez ki az arcuk, és miről beszélgethetnek az egyes jelenetekben? Mi a történet tanulsága? **Beszélgessetek** a környezetvédelem fontosságáról! Mondjatok példákat különböző környezetvédelmi tevékenységekre!

Gabriel Rusu: A kisvirág és a hegy

Éljen a szabadság!

Március 15. az egyik legnagyobb nemzeti ünnepünk. Vegyük sorra, mi történt 1848-ban ezen a kiemelkedő napon! A forradalmárok a Pilvax kávéházban gyülekeztek. Innen indultak el az egyetemisták toborzására, akik csatlakoztak hozzájuk. Majd a Landerer- és Heckenast (hekenászt)-nyomdában kinyomtatták a 12 pontot és a Nemzeti dalt. Délután három órára nagygyűlést hirdettek a Nemzeti Múzeum elé. Innen átmentek a pesti városházára, ahol aláírták a követeléseiket a városi tanács tagjaival, majd a budai Helytartótanácsához vonultak. Később kiszabadították a börtönből a raboskodó Táncsics Mihályt. Az esti órákban a *Bánk bán* című előadást tekintették meg a Nemzeti Színházban. Egressy Gábor, színművész itt szavalta el a *Nemzeti dalt*, Jókai Mór író pedig méltatta a nap eseményeit.

Rajzolj olyan korabeli ruhába öltözött embereket, akik részt vehettek volna az 1848-as pesti forradalomban! **Nézz utána**, milyen ruhákat viseltek, hogyan öltözködtek abban az időben az emberek!

1848. március 15. gyülekezés a Nemzeti Múzeum előtt (korabeli illusztráció), Nemzeti Múzeum

Origami kokárda

TÁVZÖH

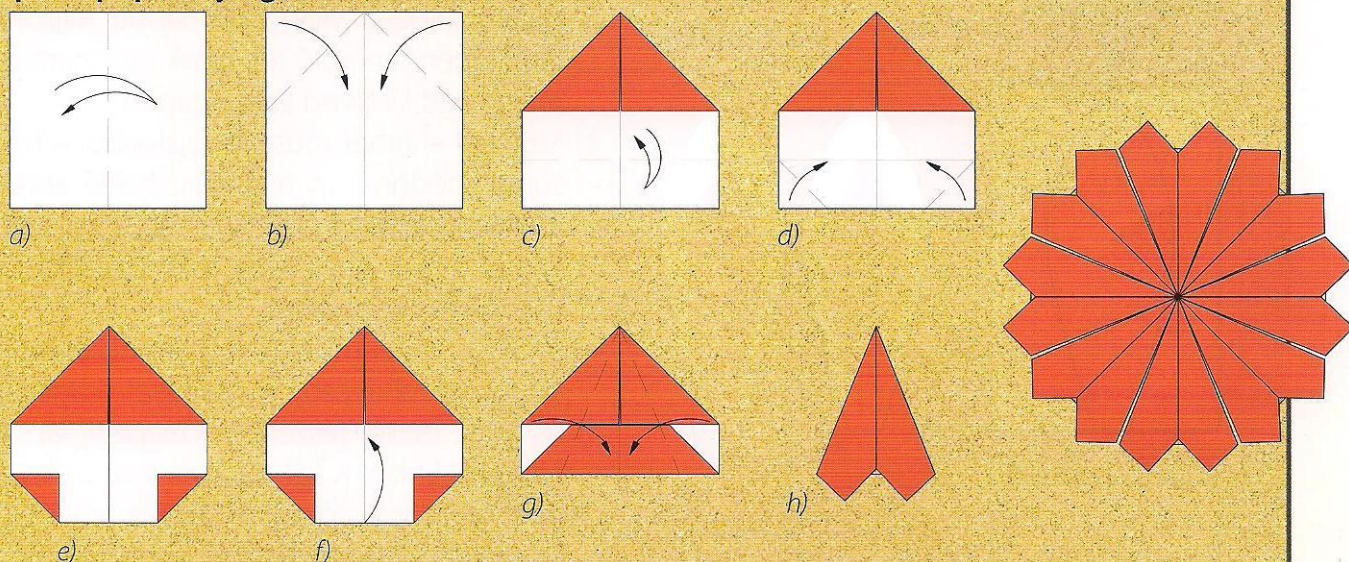
Készítsetek egyéni vagy csoportmunkával ünnepi dekorációt! Hajtogassátok meg a kokárdát a fázisrajzok alapján! Kövessétek az utasításokat és dolgozzatok pontosan!

Anyagok és eszközök: 8 db 10 × 10 cm-es piros papír; 8 db 7,5 × 7,5 cm-es egyik oldalán fehér, a másik oldalán zöld papír; fehér vagy színes alaplap; olló, ragasztó.

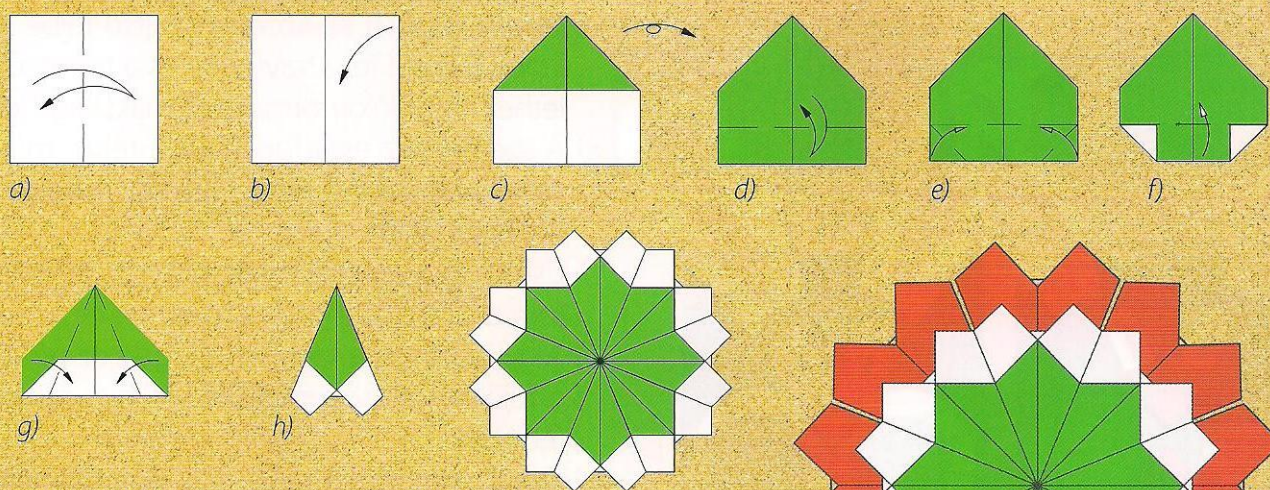
Hajtogasd meg a papírnégyzeteket a fázisrajzok alapján! Ragaszd rá az ábrán látottak szerint a piros formákat egy alaplapra! Ragaszd a tetejére a zöld-fehér formákat is szorosan egymás mellé úgy, hogy a hegyes csúcsuk középerjen!

Ha nagyobb kokárdát szeretnétek készíteni közös munkával, akkor növeljétek az alaplápetet és osszátok fel egymás között a feladatokat!

A piros papír hajtogatása

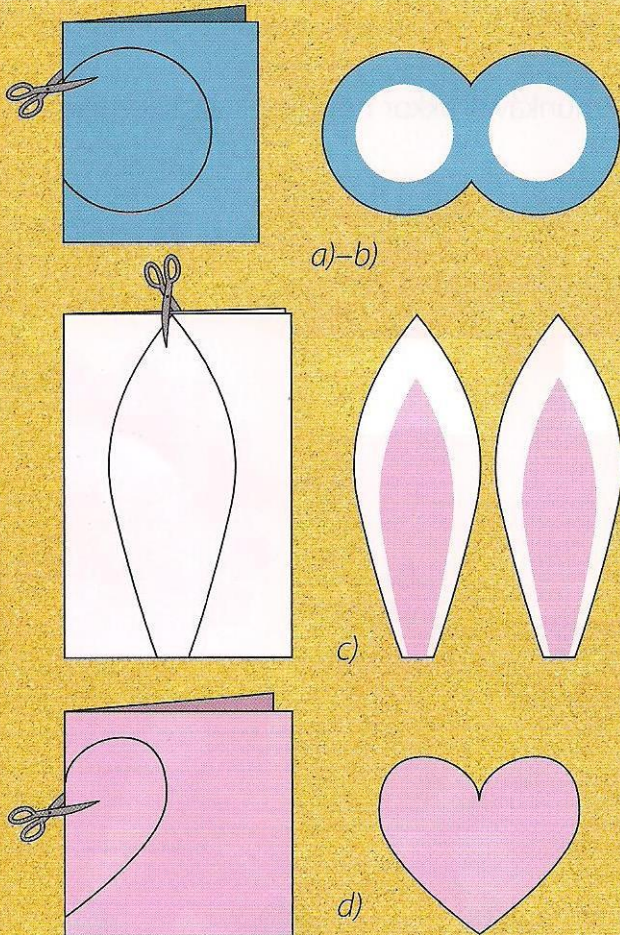
A zöld papír hajtogatása

HÚSVÉT

A húsvét az egyik legnagyobb keresztény ünnep, Jézus Krisztus feltámadásának az ünnepe. Egyben a tavaszvárás időszaka, a természet újjáéledésének kezdete is.

1. Milyen szimbólumok társulnak húsvét ünnepéhez? **Folytassátok** a felsorolást! Barka, bárány, ...
2. Milyen tojásfestési technikákat ismertek? **Idézzétek fel** a tavaly tanultakat!

Húsvéti nyusztáskák

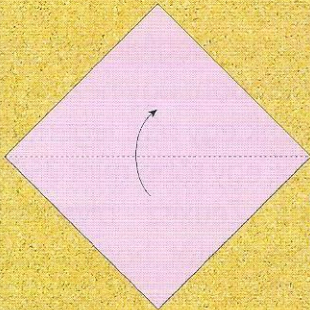
Anyagok és eszközök: sötétkék vagy más színű használt papírtáska; fehér műszaki rajzlapok; világoskék, rózsaszín színes papírok, fekete filctoll; olló; ragasztó és vonalzó.

- a) Hajtsd félbe a világoskék lapot! Rajzold rá a képen szereplő fél, kerek nyusziarcot, majd vágd ki! Nyisd szét a papírt!
- b) Készítsd el fehér műszaki rajzlapból – hasonló módon – a nyusziarc belső körét! Két darab kör formára lesz szükség. Ragaszd rá a kép szerint a körformákat a világoskék nyusziarcra!
- c) A füleket fehér műszaki rajzlapból készítsd el! Az összehajtásos módszerrel dolgozz! A fülek belső részéhez rózsaszín lapot használj! Ebből is két darabra lesz szükséged. Miután kivágtad, ragaszd a fehér fülek belsejébe a rózsaszínű, kisebb formákat!
- d) A szájat és az orrot a sötétebb rózsaszínű lapból készítsd el! Középen hajtsd félbe a lapot! Rajzold fel a szívforma és a tortaszelethez hasonló orrforma felét, majd vágd ki!
- e) A szemekhez és a fogakhoz a fehér műszaki rajzlapokból eddig leesett maradékot használd!
- f) Csokornyakkendőt is készíthetsz, de más formával is díszítheted a nyusztáskát.
- g) A nyuszi arcát, a szemeit, a fogait, az orrát, a füleit és a csokornyakkendőjét ragaszd fel a táskára!
- h) Végül rajzold meg a bajszát és a szemeit fekete filctollal!

Origami nyuszi

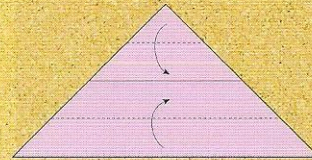
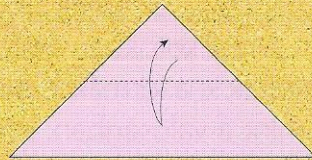
Anyagok és eszközök: rózsaszínű lap (a nyuszi fejéhez 12 x 12 cm-es, a testéhez 9 x 9 cm-es), fehér és zöld papír, olló, filctoll, ragasztó.

A fej készítése

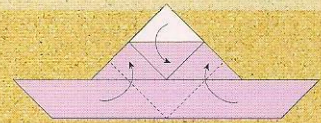

a) Hajtsd félbe a papírt!

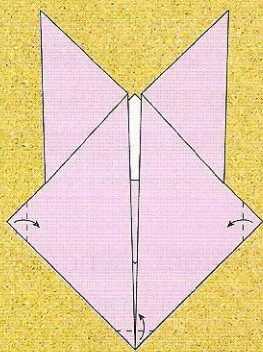
b) Ismét hajtsd félbe, lentről felfelé!

c) Nyisd szét és hajtsd sokkal felezzel meg az ábra szerint!

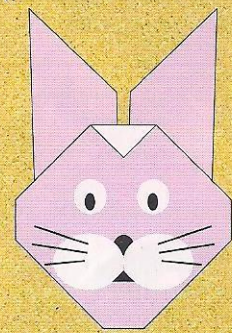
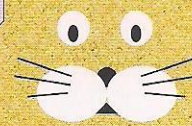
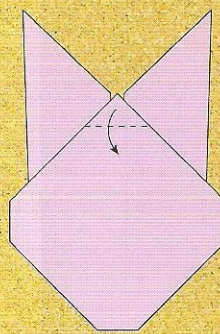
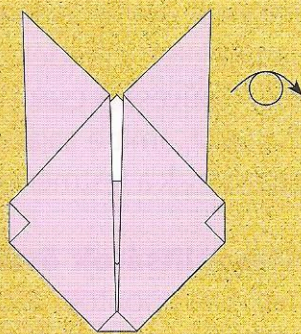

d) Hajtsd az alsó részt fel, a csúcs felső lapját pedig le! Ezután hajtsd fel a kilógó részeket a szaggatott vonalak mentén!

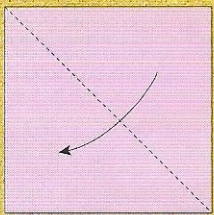
e)-f) Hajtsd be a szaggatott vonalakkal jelzett kisebb részeket!

g) Fordítsd vissza, és a fülek közötti háromszög alakú részt hajtsd le!

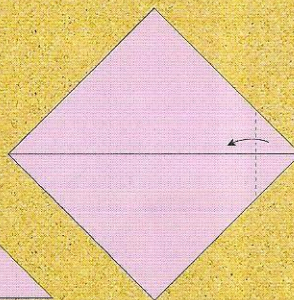
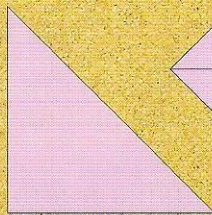

h)-i) Külön papírból vágd ki az arc részeit és ragaszd fel! Rajzold meg az orrot, a szemet és a bajuszt fekete filctollal!

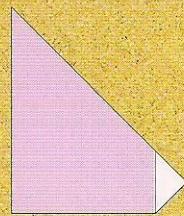
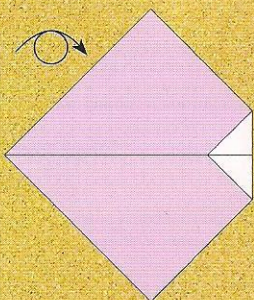
A test készítése

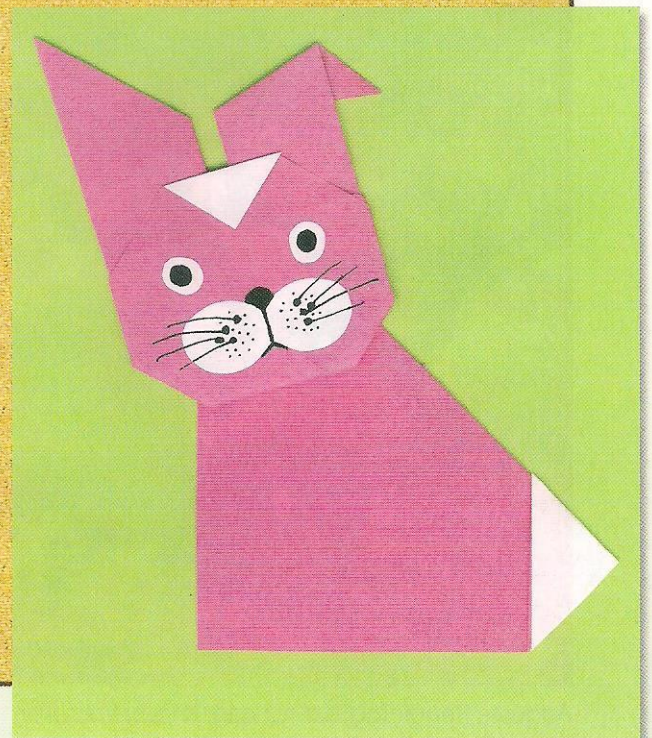
a)-b) Hajtsd félbe az átló mentén a lapot!

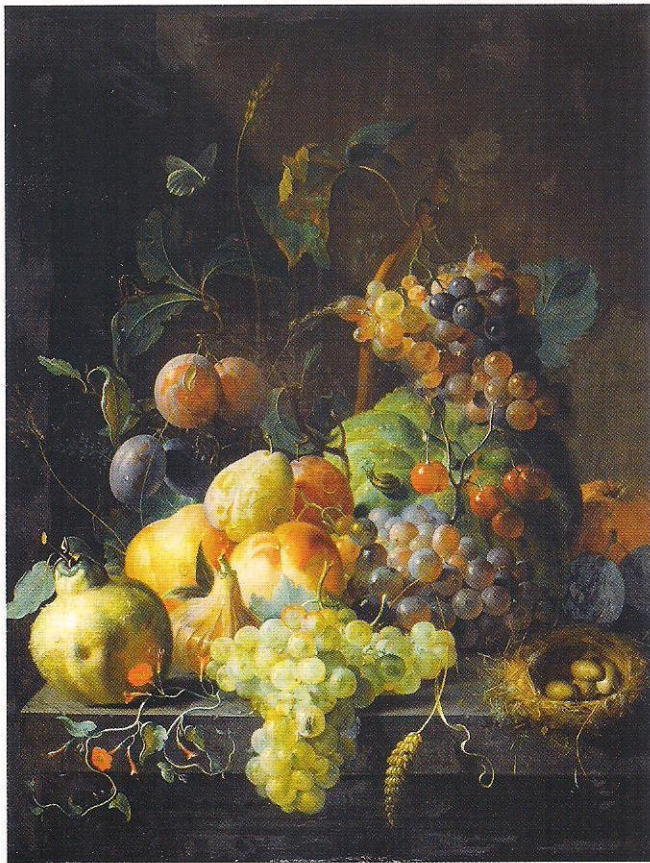
c)-d) Nyisd szét, és hajtsd fel a jobb csúcsát!

e) Fordítsd meg, és zárd össze a formát!

CSENDÉLET

Coenraet Roepel (kúnrát rúpl): *Csendélet gyümölcsökkel* (1720), olaj, vászon, 43,8×57,5 cm

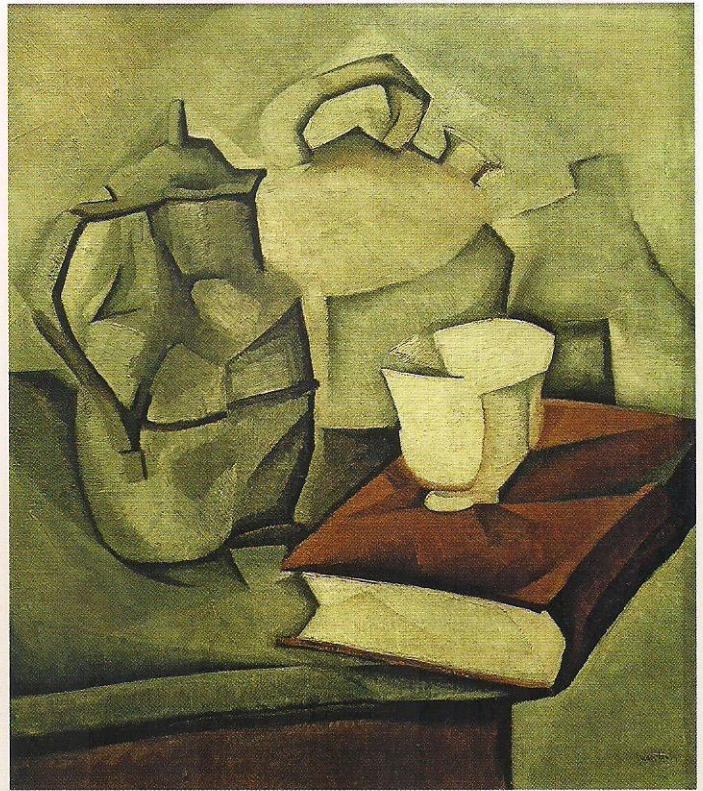

Auguste Renoir (ogüsztt rönoár): *Krizantémcsokor* (1885 körül), olaj, vászon, 82×66 cm

A **csendélet** olyan festészeti műfaj, amely **különböző tárgyak csoportját ábrázolja**. A képeken virágok, ételek és mindennapi vagy ünnepi tárgyak szerepelhetnek.

A régi korokban a látottaknak megfelelően festették le a formákat. A képen pont úgy néztek ki, mint a valóságban. Ismerünk egy régi legendát egy valóság-hű festményről: egy több mint 2500 éve élt görög festőművész - Zeuxisz - olyan tökéletesen festett le egy szőlőfürtöt, hogy a madarak a festményhez repültek, mert csipegetni akartak belőle. Ilyen tökéletes részletességgel megörökített csendéletek ma már ritkán készülnek. A művészek csak kiindulópontnak tekintik a látottakat, amit a saját stílusuknak megfelelően átalakítanak a festményen.

Hasonlítsátok össze a három csendéleteket! Szempontok: téma (mit ábrázolnak), a valóságos és az ábrázolt formák különbsége, milyen a festők stílusa (a kép kidolgozása, ecsetkezelés, színek).

Juan Gris (huán grisz): *Könyv* (1911), olaj, vászon, 55×46 cm

Csendélet – különböző technikákkal

Készíts színes virágcsendéleteket! A kidolgozáshoz válassz az itt felsorolt technikák közül!

1. Akvarell – tempera

- Vázold fel halvány ceruzavonallal a beállított csendéleteket! Törekedj arra, hogy a formák jól töltsék ki a képmezőt!
- Fesd meg a háttérrel, majd a vázát, végül a virágokat és az egyéb részleteket! A térbeliséget érzékeltess az ön- és vetett árnyékokkal!

2. Kollázs

- Gyűjts színes papírokat, színes prospektusokból és újságokból kivágott képeket!
- Vázold fel a csendélet kompozícióját az A/4-es rajzlapra! Jelöld színes ceruzával a tervezett színeket!
- Tépkedd vagy vágd kisebb-nagyobb darabokra a papírokat!
- Ragaszd fel először a háttér és az alap színeit, majd a vázát, a szárazakat, a leveleket és végül a virágokat!
- Vágd körbe a kép széleit!

3. Papírbatik

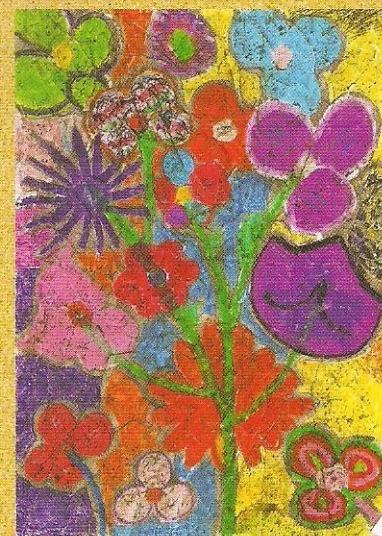
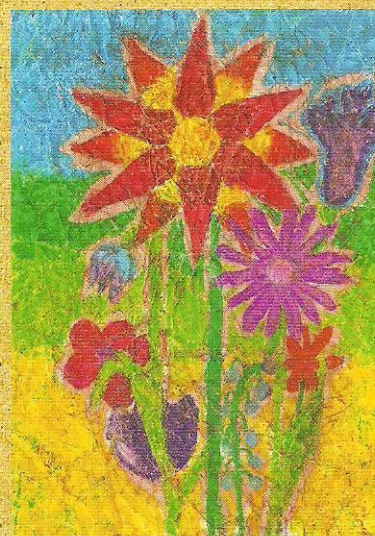
- Rajzold meg olajpasztell krétával a színes virágokat, majd színezd ki a háttérrel is! Világos színeket használj!
- Gyúrd össze a rajzlapot úgy, hogy éles törések keletkezzenek a felületén!
- Simítsd ki a lapot, majd fess be sötét színekkel! Elsősorban a repedésekbe kerüljön a festék.
- Nedves szivaccsal töröld át a felületet!
- Préseld le a lapot, hogy teljesen kisimuljon a felülete!

Gyurcsányi Krisztina, Túri Maximilian: *Csendélet*. Tempera (tanár: Rab Beatrix)

Csendéletek, kollázs (tanár: Varga Mária)

Bencsik Adél, Vámos Viki: *Csendélet*. Papírbatik (tanár: Pádár Miklósné)

Virágok a magyar népművészetben

Falitka (1852), Vargyas
Téka: polcos faliszekrény. Ebben tartották a Bibliát, a kalendáriumot, a szentképeket, a gyógyszereket és még a pálinkát is

Fali sótartó fedéllel és fiókkal

„Tulipános láda” (18. század második fele), Magyar Néprajzi Múzeum.
A láda elejére szimmetrikus kompozíciót festett a „virágozó” asztalos. A két négyszögletes területet a szívből kinövő kinyílt tulipánvirág és levelei töltik ki. A láda közepén és két szélén egy-egy szál bimbós tulipán áll. A szív a szeretetet és megértést, a tulipán a szerelmet és nőiességet jelképezte

A magyar népművészet tárgyai arról tanúskodnak, hogy az alkotók a **használhatóság** mellett a **díszítést** is fontosnak tartották. Az asszonyok fonalat fontak, textilt szöttek, az egyszínű textilt pedig hímzéssel ékesítették. A férfiak megépítették a házakat, majd faragott és festett mintákkal díszítették. Az asztalos bútort faragott, a fazekas edényeket korongolt, a kovács szerszámokat készített, a pásztor pedig a használati tárgyak faragásában jeleskedett.

A magyar díszítőművészet mintái

A magyar díszítőművészet legjellegzetesebb motívuma a **virág** volt. A virágmintás díszítést „**virágozásnak**” nevezték. Leggyakrabban a tulipán, a rózsza, a búzavirág, a szegfű és a liliom jelent meg a díszített felületeken. Általában az életet, a halált és a szerelmet jelképezték, de különböző tulajdonságokat is megjeleníthettek. Például az ibolya a szerénység, a liliom az ártatlanság, a tulipán a nőieség jelképeként ismert. Jellegzetes motívum a szívből, a cserépből vagy a korszóból szétágazó virágcsokor és a csőrében virágot tartó madár.

Menyasszonyi láda

A faragott és festett ládának nagyon fontos szerepe volt a hajdani lányok és asszonyok életében. Amikor egy lány eladósorba került, apja csináltatott neki egy ládát. A lány elkezdte szőni és varrni a **kelengyét***, majd ezeket a ládába rakosgatta. Egyes vidékeken a férjhez menő lány ladját külön szekéren vitték át a férje házába, hiszen a házasság után már ott éltek. A ládát és tartalmát az egész falu megcsodálta. Fontos volt, hogy külseje is szép legyen, és a benne lévő ruhaneműk is az asszony szorgalmát mutassák.

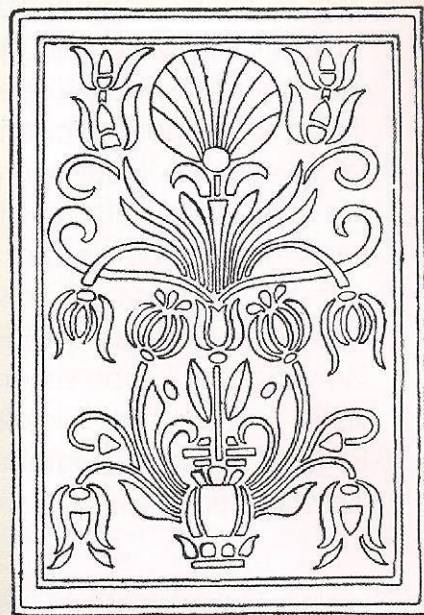
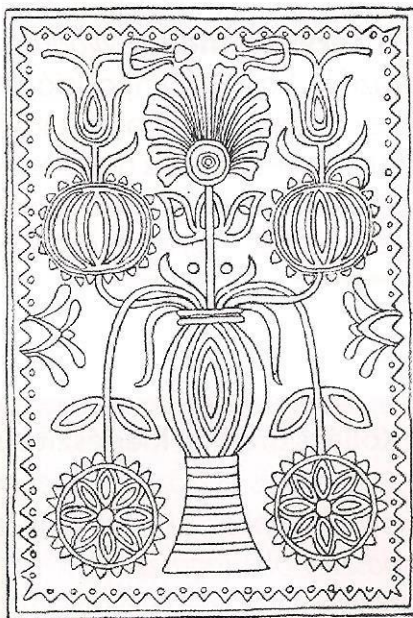
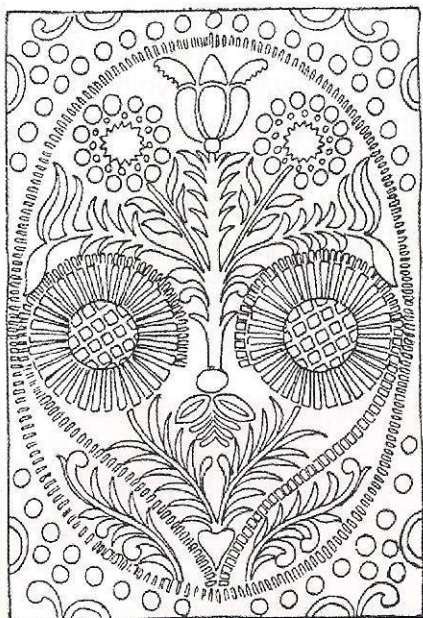
A menyasszonyi ládákat többnyire **szimmetrikusan elrendezett, festett virágmintákkal díszítették.**

A magyar népművészeti minták jellemzői:

- a **szimmetrikus** kompozíció;
- a **ritmikusan** ismétlődő mintasor;
- a formák **síkszerű** elrendezése (a formák nem takarják egymást);
- egyszerűsített, **jelképes** rajzolat: a növények szára, levele, virága nem a valóság pontos másaként jelent meg a díszített felületen;
- jellegzetes a **vörös szín** gyakori alkalmazása a festett és hímzett mintákon.

1. Képzeld magadat egy „virágozó” asztalos helyébe! **Tervezd** meg egy menyasszonyi láda oldallapját! Alkalmazd a népművészeti tárgyak díszítésének jellemzőit!

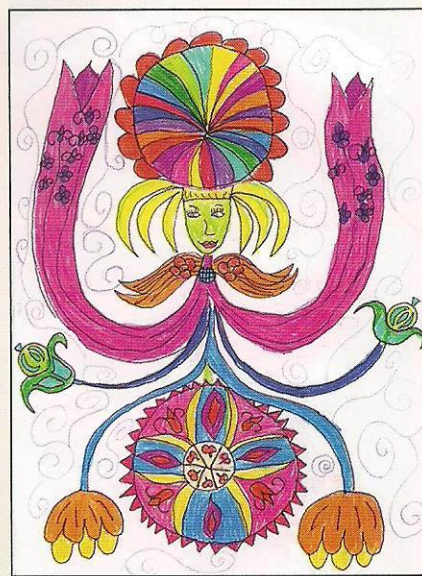

Kályhacsempék rajzai (Undi Mariska gyűjtése)

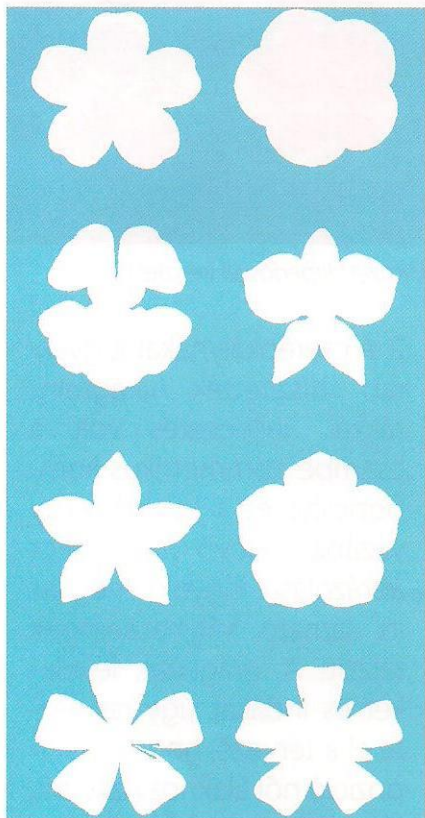
Hímzett lepedősél (részlet)

2. A cserépkályhákat is gyakran díszítették virágmin-tákkal. Jellegzetes volt a csempe szimmetrikus kompozíciója és a szívből vagy vázából kinövő virágcsokor ábrázolása. Figyeld meg az itt látható kályhacsempék rajzait! A virágokat, leveleket és indákat úgy rendezte el a tervező, hogy a kompozíció női alakhoz hasonlít. Nevezzük el Virágasszony-nak! **Folytasd** a sorozatot! **Tervezz** egy mesebeli virágasszonyt! A testrészeket növényi formákkal helyettesítsd! A tervet dolgozd ki egy általad választott színes technikával!

Madarász Fanni: Virágasszony (tanár: Rab Beatrix)

Formaegyszerűsítés – stilizálás

Stilizált virágok

A látvány valóság-hű ábrázolása természetes igény volt régen. Napjaink művészetére már nem jellemző a valóság pontos másolása. Képzeljük csak el, ha a karikaturisták nem torzíthatnák el a formákat! Vagy az emblémák, a textilminták és a csomagolópapírok tervezői nem alkalmazhatnának jelle egyszerűsített formákat!

A formák jelle egyszerűsítését **stilizálásnak** nevezzük. A stilizálás során elhagyjuk a lényegtelen részleteket, a jellegzetességeket pedig kihangsúlyozzuk! Mintát is tervezhetünk a jel bizonyos kompozíciós ritmus szerinti megismétlésével. (Például kicsi-nagy, sötét-világos, hideg-meleg színek váltakozása.)

1. **Állapítsátok meg** közösen, hogy melyek a stilizált virágrajzok hasonlóságai, és miben térnek el egymástól!
2. **Tervezd meg** a *Virágmesék* című könyv címlapját! Célul tűzd ki, hogy a kompozíció felkeltse az olvasók figyelmét! Ennek érdekében jól olvasható feliratot készíts, feltűnő színű és különleges mintájú mesebeli virágokat rajzolj!
3. **Készítsetek** közösen tavaszi osztálydekorációt a papírkollázs technikával! A tervezés előtt olvasd el a technika leírását!

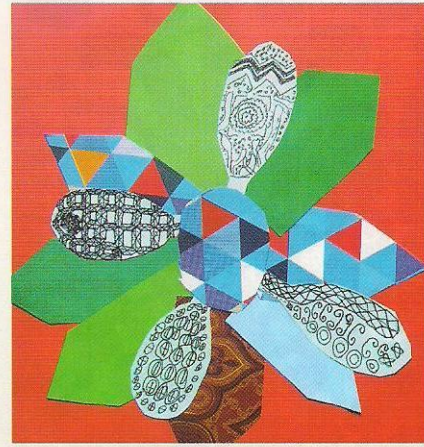
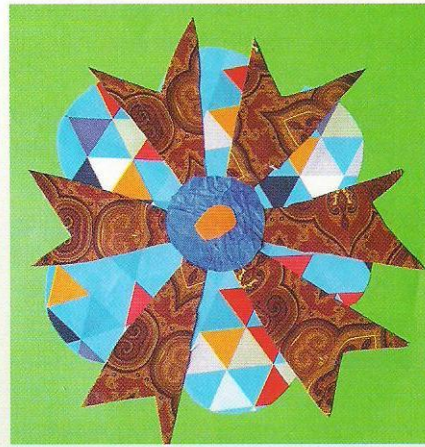
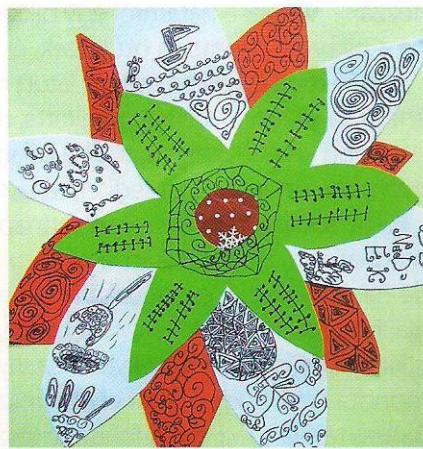
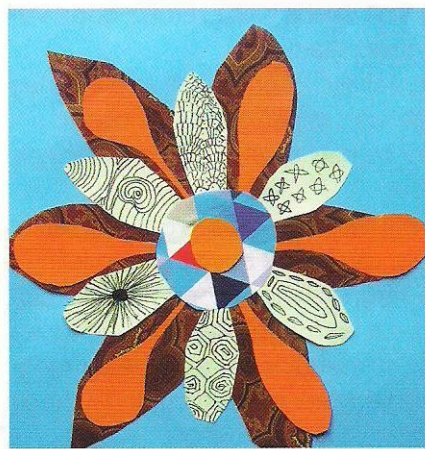
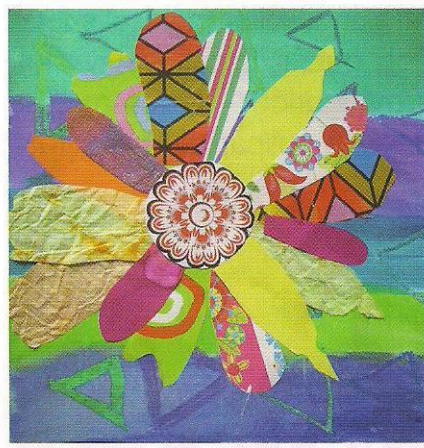
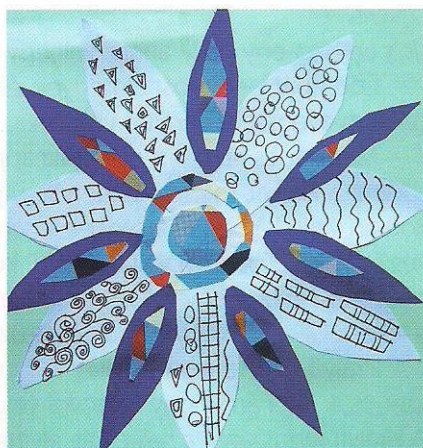
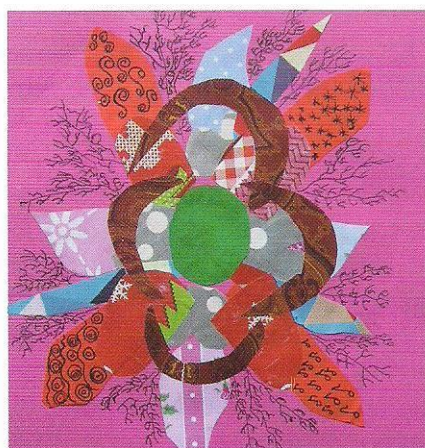
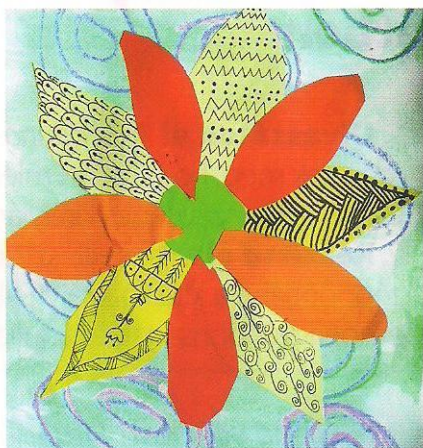
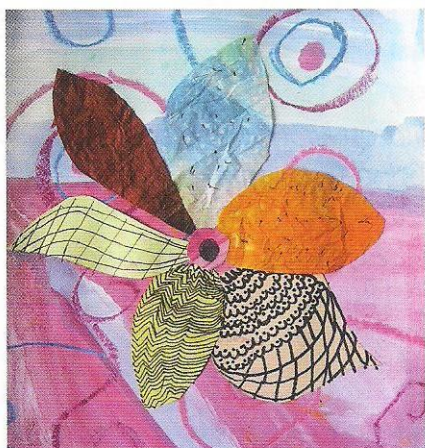

Kollázs grafikai kiegészítéssel

Anyagok és eszközök: A/4-es méretű rajzlap, fehér, színes vagy mintás papírok, akvarell vagy tempera, grafitceruza, filctoll, olajpasztell, olló, ragasztó.

- a) Fesd be színárnyalatosan az egész rajzlapot!
- b) Vágj ki mintás vagy egyszínű papírokból egyszerűsített virágformát! Az egyszínű papírra rajzolhatsz mintákat is! (Készíthetsz mintás felületet frottázs technikával is! Ehhez illeszd az írólapot egy olyan formára, amelyiken domborulatok vannak, például cipőtalp vagy a falevél fonáka! Vágd ki a színezett felületből a stilizált virágformát!) Egy virág elkészítéséhez többféle színt és mintát is használhatsz.
- c) A festék száradása után díszítheted a hátteret is a formához illeszkedő faktúrával! Rajzolj körkörös vonalakat, hullámvonalakat, kisebb virágmintákat, kisebb-nagyobb karikákat, pöttyöket stb! Filctollal vagy krétával dolgozz!
- d) Ragaszd fel a kész virágformát a rajzlap közepére!
- e) Illesszédtek egymás mellé a kész munkáitokat!

Gombor Lilla, Kárpáti-Klein Péter: *Virágok*. Papírkollázs
(tanár: Mosonyi Emese)

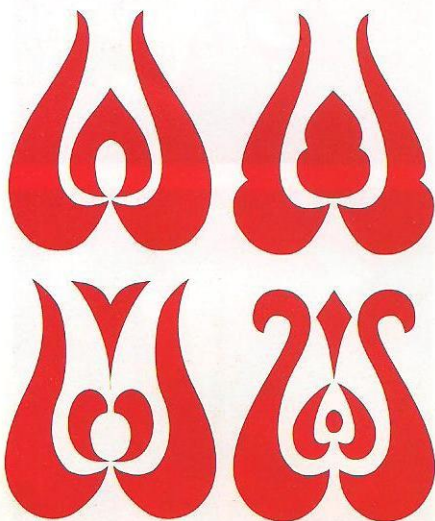

Heinbach Lili, Seliga Klaudia, Vörös Száva, Vellai Nemes Szofi, Tóth Levente, Kántor Bíbor, Bodor Levente, Kránicz Benedek, Stark Berenike, Kasza Zsombor, Takács Rebeka, Kovács Gábor: *Virágkompozíció. Papírkollázs* (tanár: Mosonyi Emese)

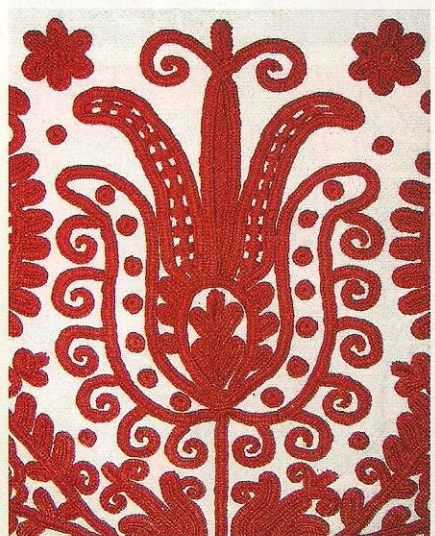
Jelképek a művészetben

A tulipán

A **magyarság** egyik legkedveltebb **jelképe** a tulipánvirág. A kiviruló tavaszi természetet, a szerelmet és a nőiességet jelképezi. Gyakori szereplője a népdaloknak és a népmeséknek. A hímzéseket, a népművészeti tárgyakat – különösen a szerelmi ajándékokat (például a faragott guzsalytalpat, a sulykolót, a mángorlót) – szívesen díszítették a tulipán jellé alakított, stilizált formájával.

Stilizált tulipánok

Kalotaszegi hímzett tulipán

1. **Olvasátok el** A *tulipánna változott királyfi* című mesét! Beszéljétek meg, hogy vajon miért éppen a tulipán képében bújt el a királyfi a szépséges királylány elől!

2. **Készítsd el** a mese illusztrációját! Helyezd a kompozíció középpontjába a kitaró királyfi alakját! Egy testben mutasd be az emberi tulajdonságait és a tulipán jellemzőit is!

A tulipánna változott királyfi (magyar népmese)

Volt egyszer egy király, annak volt egy fia. Azt mondta egyszer a fiú az apjának:

– Édesapám, én most elmegyek, és addig vissza sem jövök, míg meg nem találok a legszebb lányt a világon.

– Menj, édes fiam – mondta az apja –, és járj szerencsével!

Ment a királyfi, ment, mendegélt, útjában sűrű erdőbe tévedt. Egy túskebokorban varjú károgtott kétségbeesetten, sehogy sem szabadulhatott a sűrű, tűskés ágak közül. Jóságos volt a királyfi, kiszabadította a varjút, az meg így szólt hozzá: – Húzz ki egy tollat a szárnyamból, s ha valaha bajba kerülsz, röptsd a levegőbe a tollat, nyomban ott leszek, és segíték rajtad!

A királyfi eltette a varjútollat, s ment tovább. Most országútra ért, s egyszer csak látja ám, hogy halacska vergődik az egyik kiszáradt keréknyomban. A királyfi megszánta a halacska, elvitte a tóhoz, beledobta. Az meg így szólt hozzá: – Vegyél a hátamról egy pikkelyt, s ha valaha bajba kerülsz, dobd vízbe a pikkelyt, nyomban ott leszek, és segíték rajtad!

Ezután meg egy öregembert látott meg a királyfi. Szomjas volt az öreg, meg éhes is; a királyfi jó szívvel megittatta, megetette, az pedig így szólt hozzá:

– Tépd ki két hajszálat, s ha valamikor bajban leszel, ereszd csak szélnek, nyomban ott leszek, és segíték rajtad!

Ment tovább a királyfi; harmadnapra egy falu határába ért. A falusiaktól meghallotta, hogy lakik itt egy öreg király, van annak egy világos szép leánya, de ha azt valaki feleségül akarja venni, a kérőnek háromszor úgy el kell bújnia, hogy a királylány ne találja meg. „No, ezt én megpróbálom” – gondolta a királyfi. El is ment a királykisasszonyhoz, feleségül is kérte, az pedig megmondta neki, hogy bújjon el háromszor; ha egyszer is el tud bújni úgy, hogy ő nem találja meg, hát a felesége lesz.

No, a királyfi levegőbe dobta a varjútollat. Jöttek a varjak seregestül, fölvittek egy magas hegy tetejére. De a királylány egyenesen odament, meg is találta, ki is nevette a királyfit.

Másnap tóba dobta a pikkelyt. A partra úszott egy hatalmas hal, annak a hasába bújt a királyfi. De jött ám a királylány, merítőhálóval kifogta a halat meg a királyfit, és még ki is nevette.

Harmadnap szélnek eresztette a két hajszálat. Jött az öregember, megcírógatta a királyfit, az nyomban tulipánna változott, és az öregember a kalapja mellé tűzte. Kereste a királylány a kérőjét, de hiába kereste. Estére ki is hirdette, hogy ő bizony nem találja. Akkor a szépséges lány elé állt az öregember, a kezébe adta a piros tulipánt. A szép lány még meg is csókolta a virágot, s az nyomban újra királyfi lett.

– Te az enyém, én a tiéd – mondta a királylány, s mindjárt meg is tartották a lakodalmat.

A királyfi így hát megtalálta, haza is vitte a falujába a világ legszebb lányát.

Mesebeli virágok

Pócza Sára, Bencze Zsófia, Nagy Fanni: A varázsló kertje, vegyes technika (tanár: Mosonyi Emese)

Az osztrák származású Hundertwasser varázslatos épületeivel már megismerkedhettél a tankönyv épületekkel foglalkozó fejezetében. A művész az épületek tervezése mellett festéssel is foglalkozott. Szívesen festett egyedi mintájú, élénk színekben pompázó mesebeli virágokat is. Ezek a festmények egy soha nem létezett, mesebeli kertet, egy varázslatos világot tárnak a néző elé.

1. **Gyűjts képeket** az interneten Hundertwasser festészetéről! Gyűjtsétek össze közösen a képek alapján Hundertwasser művészténeke fő jellemzőit!
2. **Fesd meg** a képzeletedben élő varázsló kertjét! Ebben a kertben olyan különleges, mesebeli virágok pompáznak, melyeknek színe és mintázata is eltér a valóságból ismert virágoktól.

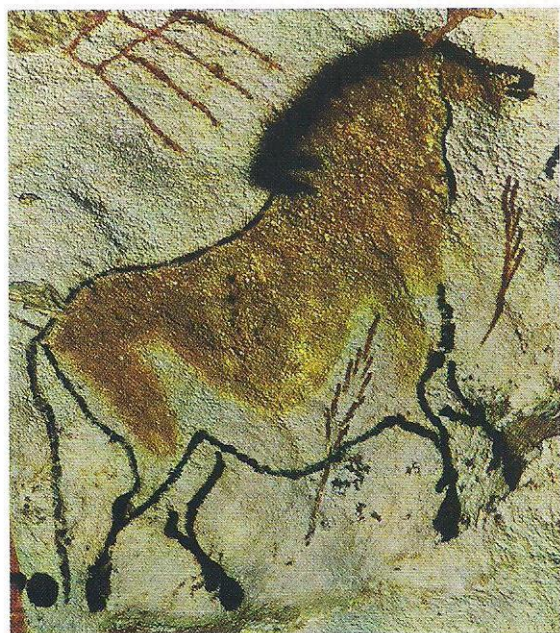
A varázsló kertje

Anyagok és eszközök: A/4-es rajzlap, tempera, vastag ecsetek, szivacs, fekete karton, körző, olló, fehér zselés toll, ragasztó, olajpasztell.

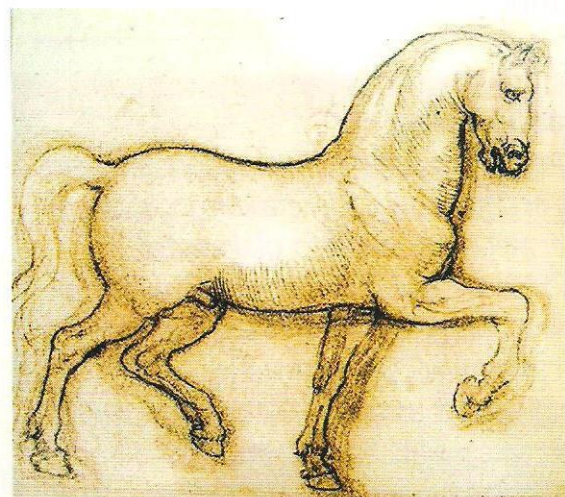
- a) Fesd be az egész rajzlapot élénk színfoltokkal! Nagy ecsettel vagy temperába mártott szivaccsal dolgozz!
- b) Amíg szárad az alap, készítsd el a varázslatos virágokat! Rajzolj körzővel kisebb-nagyobb köröket a fekete kartonra, majd vágd ki a korongokat! Rajzolj a korongokra fehér zselés tollal dekoratív mintákat!
- c) Ragaszd fel a korongokat a színárnyalatossá alapra úgy, hogy még a szárnak és a leveleknek is hagyj helyet!
- d) Rajzolj a virágoknak szarát és leveleket olajpasztellel!

(Fekete karton és fehér zselés toll hiányában más anyagokból is elkészíthető a varázskert. Figyeld meg a harmadik festményt, ez temperával és filctollal készült!)

ÁLLATOK ÁBRÁZOLÁSA

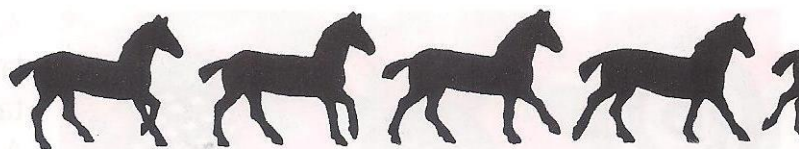
„Kínai ló” a lascaux-i (lászkó) barlangból
(Kr. e. 14 000 körül), őskori barlangfestmény

Leonardo da Vinci: *Tanulmányrajz* (1490 körül)

Donatello: *Gattamelata lovas szobra* (1447–1453),
bronz, 3,4 méter

Gyakran láthatunk különféle állatokat festményeken, szobrokon, fényképeken, filmekben, különböző iparművészeti és népművészeti tárgyakon. Régen a mozgásnak csak egy-egy pillanatát (mozdulatát) tudták bemutatni. Elsőként Muybridge (májbridzs) készített 1878-ban Amerikában egy olyan fotósorozatot, melyen a vágató ló mozgásának tizenkét részletét fényképezte le. Ezután a felvételeket egy forgó tárcsára helyezte, és azt megforgatta. Ekkor a nézők már nem mozdulatlan képeket, hanem egy mozgó, vágató lovat láttak maguk előtt. Ezzel a fotósorozattal megteremtette a **mozgófilm** készítésének lehetőségét.

1. **Hasonlítsd össze** az itt látható állatábrázolásokat! Milyen egyezéseket és eltéréseket találsz a különböző korszakokban készült alkotások között? Milyenek az egyes ábrázolások a valósághoz képest?
2. **Beszélgétek meg**, hogyan érzékeltette a *Ló és lovas* című festmény alkotója a mozgást, a vágató lovas sebességét!
3. **Nézd meg** az interneten, hogy milyennek látták 1878-ban a ló mozgását, amikor folyamatosan levetítették a mozgás tizenkét részletét! (Írd be a keresőbe Muybridge nevét!)

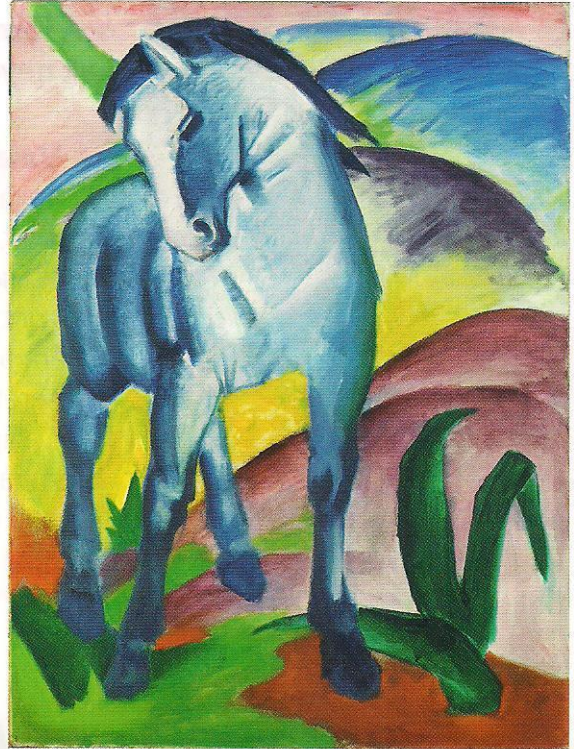
Carlo Carrà (kárló kárrá): *Ló és lovas* (1913), tinta,
tempera, papír, 26 x 36 cm

A valóság művészi átalakítása

A valóságot sokféleképpen megörökíthetik a művészek. Bemutathatják a látványt **fényképszerű pontossággal, vagy attól eltérően is**. Az utóbbi évszázadban a művészek már nem ragaszkodnak a valósághű ábrázoláshoz. Különböző művészi eszközöket alkalmaznak a látottak átalakításához. Például:

- A lényegtelen részleteket elhagyják, és a látvány jellemző tulajdonságait kiemelik.
- A valóságtól eltérő színekkel vagy mintákkal ábrázolják a valóság jelenségeit.
- Elhagyják a térbeliséget kifejező árnyékokat, ezzel a térformákat síkká egyszerűsítik. Ezekkel a síkformákkal később különböző mintákat is létrehozhatnak.
- A művészek nemcsak a valóságot, hanem kitalált dolgokat is megörökíthetnek.

Franz Marc (márk): *Kék ló* (1911), olaj, vászon, 112,5×84,8 cm

Szőke Gábor Miklós: *Unikornis* (2013), fa, 3 méter magas és 6 méter hosszú. Kazincbarcika (fotó: Röghegyiné Spisák Anita)

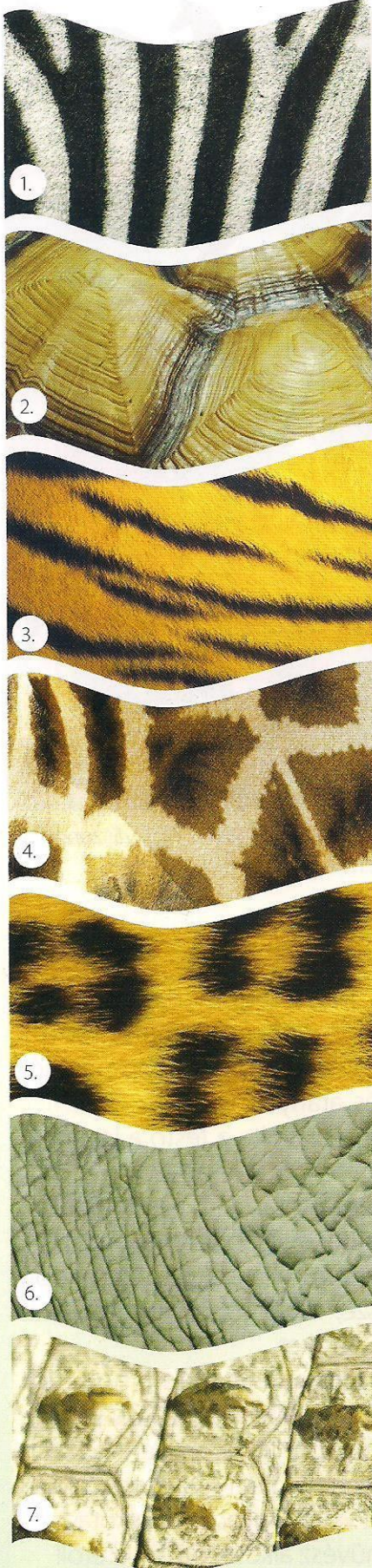
1. **Franz Marc** legismertebb művei közé tartozik a *Kék ló* című festménye. **Mesélj** a képről! Milyen a kompozíció (térkitöltés, arányok, színek)?

2. Hogyan ábrázolta a festő a lovat és a tájat a valósághoz képest?

3. Különös alkotásokat készít **Szőke Gábor Miklós** szobrászművész. Hatalmas méretű állatalakjait falécekből állítja össze, majd többnyire színesre festi a felületüket.

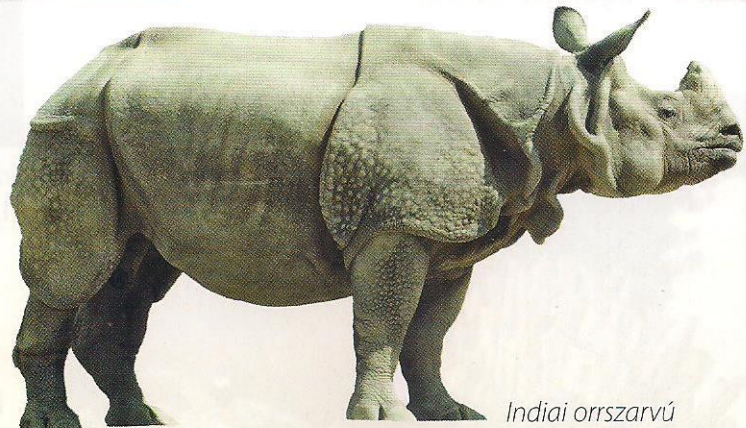
Nézz utána az interneten, hogy az Unikornis, a Sárkány, a Bika és a Hintaló szobrokon kívül milyen köztéri szobrai vannak még Magyarországon! Mondd el véleményedet az alkotásokról és a művész alkotói módszeréről!

Felület és minta

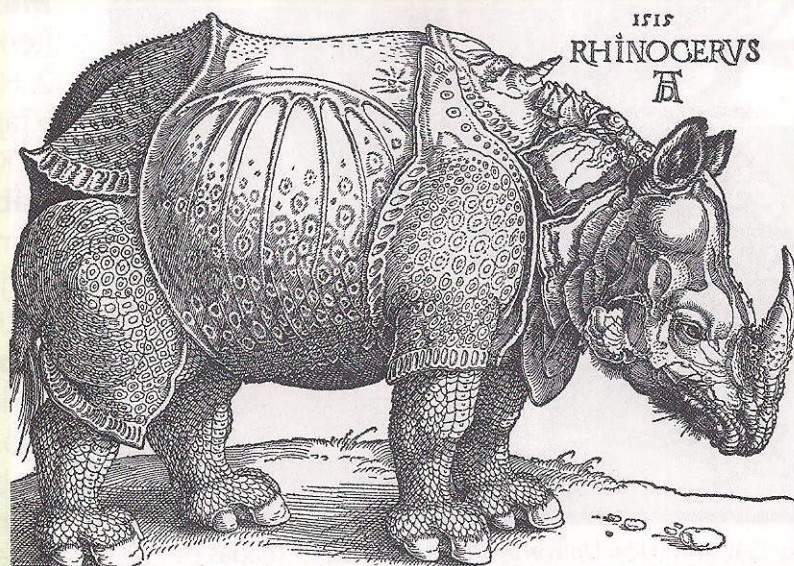

Az állatokat nemcsak **alakjuk**, és **méretük**, hanem **jellegzetes felületük** – azaz kültakarójuk – alapján is megkülönböztethetjük egymástól. Lehet az állat például szőrös, tollas, pikkelyes, ráncos vagy sima. A különböző színű felületek mintát is alkothatnak. Van közöttük pöttyös, csíkos, foltos, tarka-barka és még számos más is. **A formáknak ezt a különböző felületi minőségét textúrának nevezzük.**

1. **Válaszd ki** a következő felsorolásból, hogy mely állatok kültakarói szerepelnek az 1–7. ábrán! Melyik a tigris, az elefánt, a zsiráf, a teknős, a krokodil, a zebra, és a párduc?
2. **Hasonlítsátok össze** a fényképen látott orrszarvút Dürer rinocérosz-ábrázolásával! (Rinocérosz az orrszarvú tudományos elnevezése.) A grafika érdekessége, hogy Dürer egy ismeretlen alkotó vázlatrajza és a hozzá tartozó szöveges leírás alapján rajzolta le az indiai orrszarvút. A valóságban soha nem látta az állatot, ezért ábrázolt a rajzon valóságban nem létező részleteket is. **Állapítsátok meg**, mely részletekben tér el a rajz a valóságos állattól!

Indiai orrszarvú

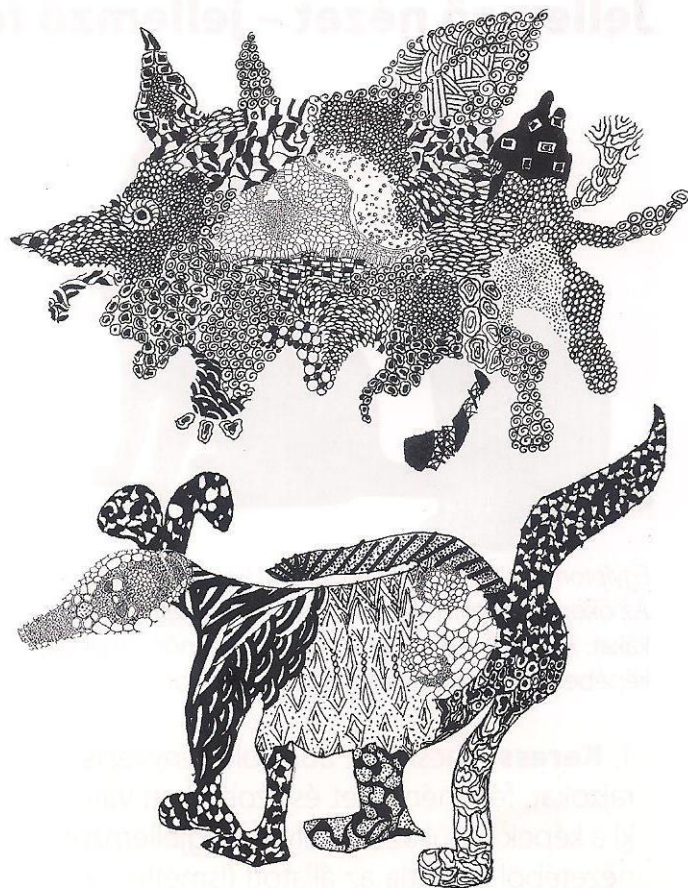

Albrecht Dürer: *Rinocérosz* (1515), fametszet

Képzeltország állatkertje

1. **Rajzolj** pontokból, vonalakkból és foltokból alkotott **dekoratív felületeket** filctollal! Kísérletezz különböző pont- és vonalfajtákkal (például kicsi-nagy, egyenes-görbe, szabályos-szabálytalan, nyitott-zárt, függőleges-vízszintes-ferde, vékony-vastag stb.)! A mintákat úgy illeszd egymás mellé, hogy végül egy kitalált – soha nem létezett – állat formája rajzolódjon ki előtted!

2. **Készítsetek** nagyméretű, **színes kompozíciót csoportmunkában** egy létező vagy kitalált állatról és környezetéről! Tervezzétek meg az állat formáját és díszítését! Daraboljátok szét legalább tizenkét részre a rajzot, majd nagyítsátok ki a részleteket! Mindenki egy részt dolgozzon ki a megbeszéléseknek megfelelően (például az állatot csak meleg színekkel a háttérrel pedig hideg színekkel lehet kidolgozni). Az elkészült részleteket illesszétek egymás mellé, és ragasszátok fel egy nagy kartonra!

Nemes Fanni, Nyíri Dominika: *Vonalak játékaival alkotott kitalált lény. Filctoll (tanár: Papp Károly)*

Elefánt-puzzle csoportmunkában. Olajpasztell (tanár: Rab Beatrix)

Jellemző nézet – jellemző forma

Egyiptomi macskaszobor (Kr. e. 600 körül), bronz
Az ókori egyiptomiak szent állatként tisztelték a macskákat. Az egyik istenüket – Bászdet istennőt – macska képében ábrázolták, alakját több alkotáson is láthatjuk.

1. **Keress** macskákat ábrázoló fényképeket, rajzokat, festményeket és szobrokat! Válaszd ki a képek közül azt, amelyik a legjellemzőbb nézetéből mutatja az állatot! (Ismétlés: a jellemző nézete alapján ismerjük fel a legkönnyebben a formát, ebből a nézetéből mutatja a legtöbb jellegzetességet.) **Rajzold le** a kép alapján pontosan úgy, amilyennek látod!

2. **Mondj példákat** mesékben, versekben, dalokban, a televízióban és a mozikban látható animációs filmekben szereplő macskákra, például Kacor király, Macskacicó, Garfield stb.! Gyűjtsd össze, hogy melyek a valóságos állatok és a mesebeli állatok hasonlóságai és különbségei!

3. **Írj** egy rövid reklámszöveget, amiben felhívod a nézők figyelmét egy mostanában játszott mesefilmre! Mit tanácsolsz, milyen napszakban kellene műsorra tűzni ezt a reklámot?

4. **Jellemezd** az itt látható macska-karikatúrákat! Játsszátok el a kiválasztott karaktereket! Törekedj arra, hogy mozdulatokkal, mimikával és hangokkal is fejezd ki a szereplő jellemét! Folytasd a rajzsorozatot! Tervezd meg egy macskákról szóló rajzfilm vagy animációs film szereplőit! Találj ki egy rövid történetet, amiben különböző jellemelek (karakterek), pozitív és negatív hősök is szerepelnek! Legyen lusta, harcias, kedves, bátor, barátságos, haragos, szép és csúnya, cirmos és tarka macskaszereplője a filmnek!

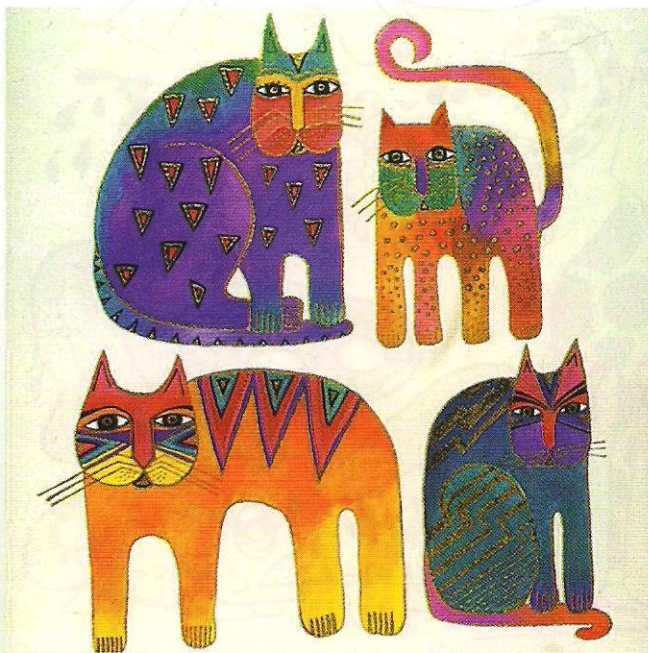
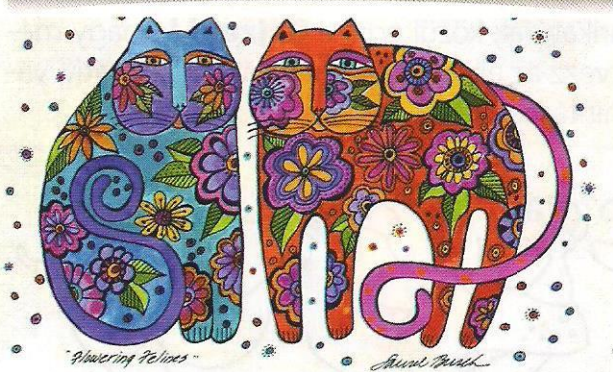
Macska-karikatúrák

Mókás macskák

Laurel Burch (lórel börcs) amerikai művésznő festményei elvarázsolt világba vezetnek el bennünket. Alkotásain titokzatos, képzeletbeli lényeket, szivárványszínekben pompázó, különleges mintákkal díszített macskákat láthatunk.

1. Elemezd Laurel Burch különleges macskarajzait! Emeld ki három legjellegzetesebb tulajdonságukat!

Olvasd el a három kiscica mesebeli történetét! **Tervezd meg**, milyennek képzeld el a színes és tarka „mesebeli cicaöltözéket”! Rajzold meg az állat körvonalát és a legjellegzetesebb részleteit, majd rajzolj a felületére dekoratív, a valóságostól eltérő, szokatlan mintákat! A kidolgozásához használj élénk színeket! Rendezetek szépségversenyt az elkészült rajzok között!

Laurel Burch: *Tarka macskák*

A három kiscica

Valamikor réges-régen hallottam ezt a történetet. Hogy igaz volt, vagy sem, azt dönts el te!

Élt egy tarka cica Bergengócia városában, ki-
nek egy szép napon
három gyönyörű
szép kölyke szület-
tett: Tarka, Cirmi
és Miau.

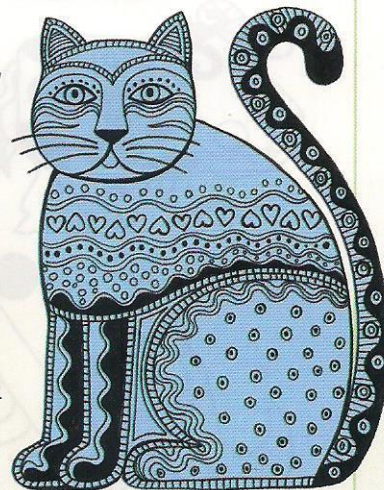

Tarka

Cirmi

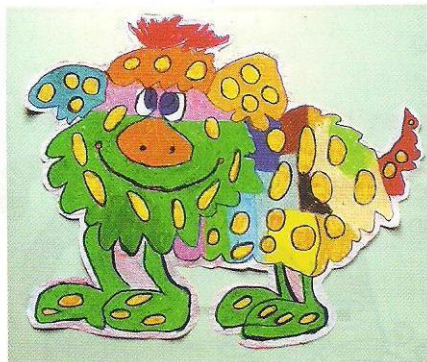
Miau

Csodájára jártak a környékről, mert nem akármilyen kiscicák voltak ám. Az egyik sárga, a másik kék, a harmadik piros színű volt, bundájukat pedig különleges minták díszítették. Pöttyök, csíkok, virágok, csillagok, csigavonalak és még sok más minta volt rajtuk. Irigykedett is rájuk a környék összes macskája! Törték a fejüket, hogyan lehetnének ők is ilyen szépek!

Elhatározták, hogy megkeresik a város leghíresebb tervezőjét, és megrendelik tőle az új bundájukat. Egy kikötésük volt: még több szín és minta díszítse ruhájukat. Néhány hét múlva el is készültek a cicaruhák, melyben büszkén vonultak végig a főutcán. Mindenki megcsodálta tarka-barka megjelenésüket, és rögtön megszavazták a legszebbnek járó díjat is.

Humoros állatok

Színes karikatúrák Fülöp György rajzai alapján (tanár: Horváthné Sümegi Mária)

Mesék és rajzfilmek kedvelt szereplői a tréfásan viselkedő **karikatúrafigurák**. A rajzolók sokféle módon teszik humorossá a valóságos állatokat is. Például szándékosan eltorzítják a testrészeket; még nagyobbra rajzolják azt, ami a valóságban is nagy; olyan cipőt és ruhát adnak rájuk, amelyet az emberek hordanak; vagy valószerűtlen színekkel és mintákkal díszítik a felületüket.

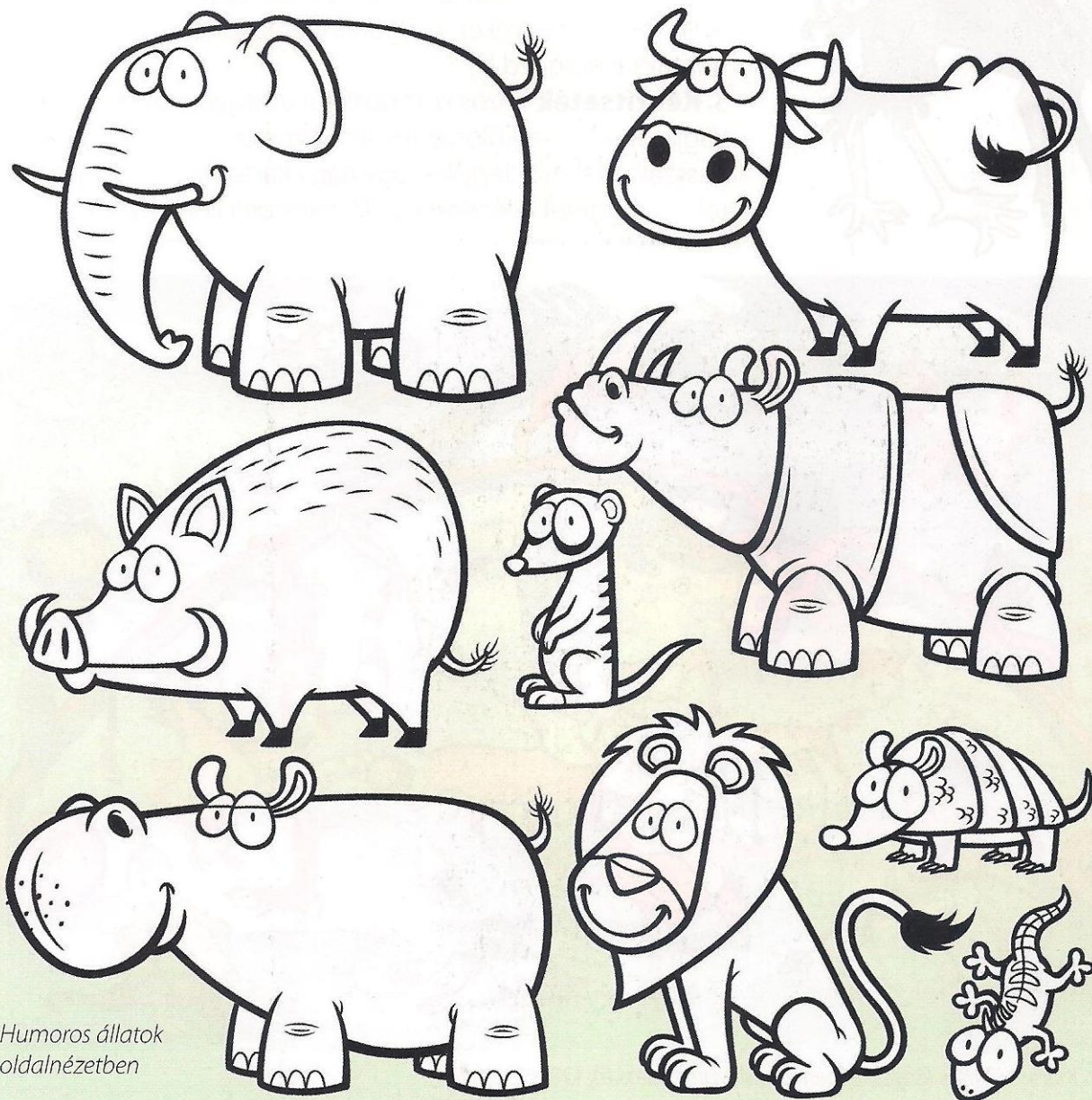
1. **Gyűjts** napilapokból vagy magazinokból karikatúrákat! Meséld el, hogyan változtatták meg a valóságos formákat a rajzolók! Írj szöveget az egyik karikatúrához!
2. **Próbáld ki** te is a karikatúra rajzolásának művészetét! **Gyűjts** állatrajzokat és képeket, majd készíts egy rajzsorozatot arról, hogyan lett a valóságos formából karikatúra! Bátran változtasd meg az állat színét és mintázatát! Minél jobban elszakadsz a látványtól, annál mókásabb lesz a végeredmény.
3. **Rajzold le** a következő oldalon látható állatportrék közül egyiket! Egészítsd ki a rajzot humoros részletekkel! Például milyen lenne a teste, hogyan mozogna?
4. **Válassz** Fülöp György karikatúráiból, vagy a következő oldalon látható karikatúrák közül egyet! **Rajzold le** nagy méretben, majd tervezz az állatnak színárnyalatos, dekoratív, valóságtól eltérő mintás felületet!

Fülöp György karikatúrái

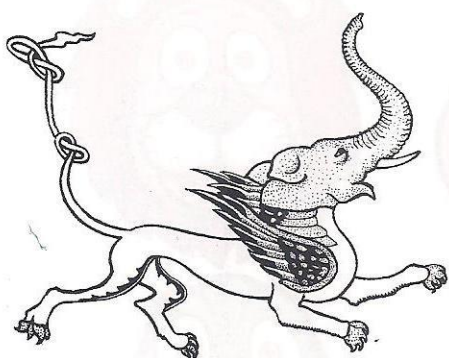

Humoros állatportrék előlnézetben

Humoros állatok oldalnézetben

KÉPZELT LÉNYEK

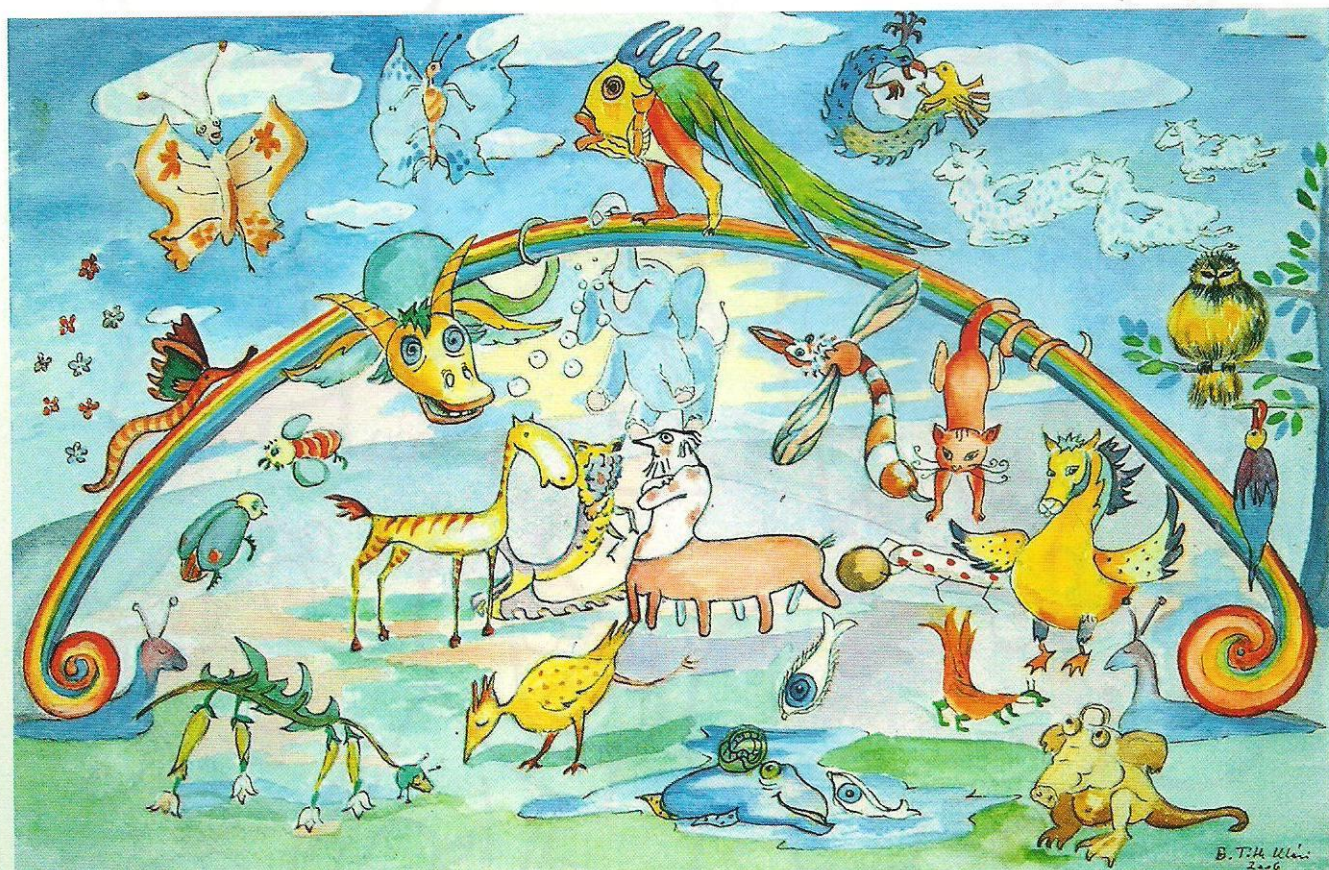

Különös állatkertbe indulunk, ahol soha nem létezett titokzatos lényeket fogunk megismerni. Ezek a képzeletünkben született lények több, valóságos állat testrészeiből állnak. Némelyiken még emberi testrészeket és növényrészleteket is felismerhetünk. Ezeket a furcsa lényeket láthatjuk különböző műalkotásokon, és olvashatunk róluk a mesékben. Híres keveréklény például a **pegazus** (szárnyas ló), a **szfinx** (emberfejű oroszlán), a **kentaur** (lótesttel rendelkező férfi) és a **szirén** (alsóteste hal, felsőteste madár és női feje van).

1. Lépj be képzeletben a különös lények kertjébe! **Meséld el**, milyen állatokat fedezel fel a lap alján látható festményen!

2. **Tervezz** különleges keveréklényeket többféle állat testrészeinek felhasználásával! Minél furcsább és szokatlanabb tárításokat alkalmazol, annál viccesebb lesz a rajzod. Rajzolhatsz ember-állat keveréket is, hiszen a művészetekből is ismerünk ilyen teremtményeket. A figurát élénk színekkel és dekoratív mintákkal dolgozd ki!

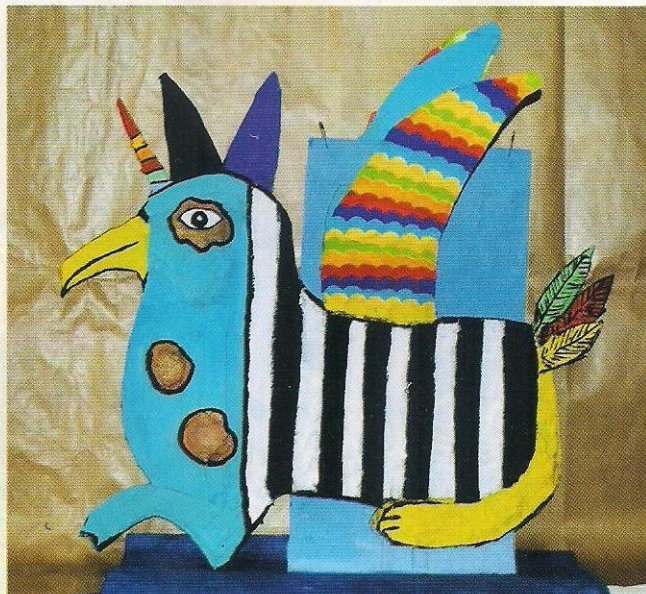
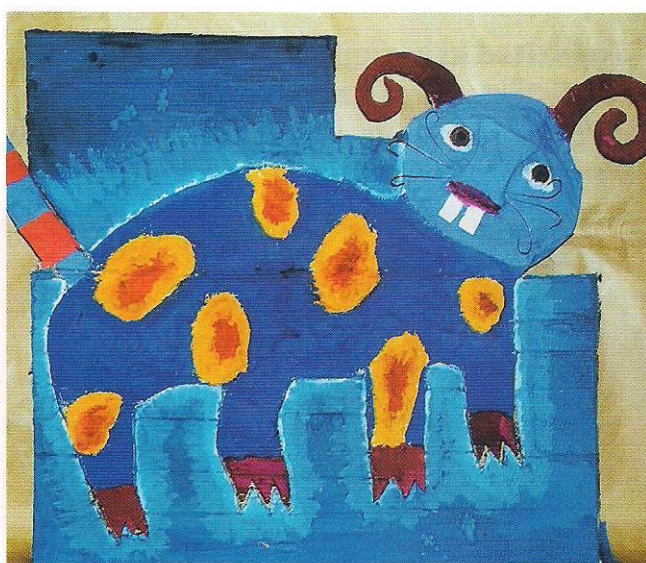
3. **Készítsetek** közös kompozíciót az egyéni ötletek alapján! Vágjátok körül a különleges lényeitekről készült rajzokat, ragasszátok fel mindegyiket egy nagy kartonra, majd egészítsétek ki a háttérrel a lényekhez illő mesebeli környezettel!

B. Tóth Klára: Különös lényekkel benépesült varázslatos táj (2006)

Síkból kilépő formák

Fotó: J. J. J.

Díákmunkák: Különös lények síkban és térben. Technika: színes papírok, kartonpapír, tempera. Üröm, Művészeti Iskola (tanár: Gyantár Berta)

Foltokból formák

Egészítsd ki a véletlenszerűen létrejött színes festékfoltokat! **Rajzolj** a formákból kiinduló valóságos vagy kitalált lényeket!

Pacnikép

Anyagok és eszközök: akvarellpapír, akvarell, spricelős vizes flakon, filctoll, színes ceruza.

a) Vizezd be az egész rajzlapodat! Csepegtesd a még nedves felületre különböző színű festéket! Mozgasd egy kicsit a papírt, hogy egymásba folyjanak a színek!

b) A lap száradása után rajzold meg a foltokból ki-rajzolódó formákat fekete filctollal! Tervezz szokatlan figurákat, dekoratív felületeket! Fejleszd tovább a rajzodat különböző színes ceruzákkal!

Kiss Dóra: Pacniból figurák (tanár: Gyantár Berta)

Csordás Dorottya Pacniból figurák (tanár: Gyantár Berta)

Darabont Lilla: Pacniból figurák (tanár: Gyantár Berta)

Mesebeli karakterek

A mesékben gyakran találkozhatunk varázslatos tulajdonságokkal rendelkező szereplőkkel. A legismeretebbek közülük a jó és szépséges tündérek, valamint az ijesztő külsejű, gonosz boszorkányok. Alakjuk sokféle megjelenést ölthet, de a tündéreket többnyire fiatalnak, míg a boszorkányokat öregnek ábrázolják. Egy igazi gonosz boszorkány el sem képzelhető a varázserejű seprűje és a macskája nélkül, a tündérek pedig sokszor hordanak magukkal varázspálcát.

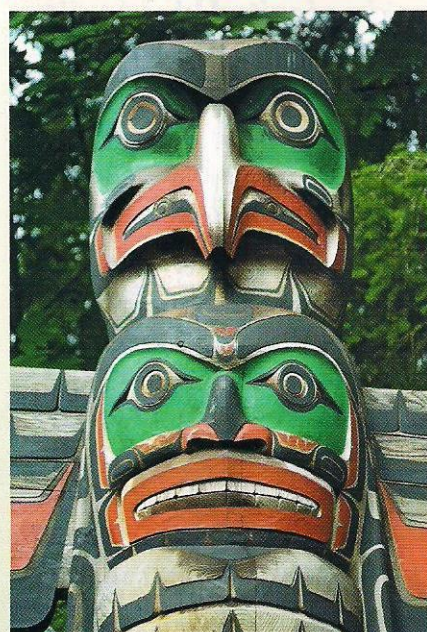
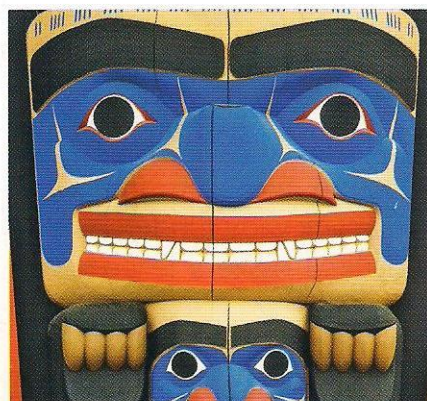

1. Kik a kedvenc mesehőseid? **Indokold meg**, miért őket választottad?
2. **Keress** olyan meséket, amelyekben boszorkányok vagy tündérek szerepelnek! Gyűjtsd össze a jellegzetes tulajdonságaikat!
3. Milyenek képzeled el a sziluettrajz boszorkányát? **Másold le** a rajz körvonalát, majd **egészítsd ki** a képzeletedben megjelent részletekkel! **Rendezz** **kiállítást** *Boszorkányok divatbemutatója* címmel!
4. Lázár Ervin meséiben bizonyára olvastál már a különös Százarcú Boszorkáról és a jóságos Hétfejű Tündérről. Az író keveréklényeket is alkotott, a „tünkány” és a „boszordér” alakjának megteremtésével. **Rajzold meg**, milyenek képzeled el ezeket a különös meseszereplőket! Szerinted a boszorkány és a tündér mely tulajdonságai keverednek bennük? (Előzetes feladat: olvasd el Lázár Ervin *Bab Berci kalandjai* című meséjét!)

Vissza a titokzatos múltba

Totemoszlop. Az oszlop tetején a világegyetem ura, a Mennydörgés-madár alatta az emberzsákmányát szorító grizzly medve alakja

Totemoszlopok részletei

A Csendes-óceán mellett, Amerika északnyugati partszakaszán élő indián törzsek különleges fafaragásairól váltak ismertté. Az itt őshonos örökzöld erdők fáiból házakat, kenukat, fegyvereket, használati tárgyakat és totémoszlopokat készítettek.

A **totem** az észak-amerikai indián törzs nyelvén **rokont, őst** jelent. Azt az őst, akivel egy adott embercsoport rokonságot vállal. Régen ugyanis azt hitték az emberek, hogy őseik rokonságban állnak az állatokkal, növényekkel, esetleg a természeti jelenségekkel vagy élettelen tárgyakkal (kavicsokkal, kövekkel). Ezért ábrázoltak az oszlopok legtöbbször állatokat (bikát, sast, farkast, medvét, szarvast), leegyszerűsített emberi alakokat, néha szellemeket. Ezeket a jelképállatokat totemnek, a hozzájuk fűződő hiedelmeket pedig **totemizmusnak** nevezzük.

A totem a hiedelmek szerint figyelmeztette a hozzátartozókat a veszélyre, és segítséget nyújtott nekik az életben, megóvta őket a különféle bajoktól.

A totemoszlopok fajtájuktól függően sokféle feladatot láttak el. A **halotti oszlopok** sírhalomként fogadták be az elhunyt törzsfőnök hamvait. Az **emlékoszlopok** a tulajdonos dicsőségét, emlékét őrizték. A házak homlokzatán (bejárati részén) lévő oszlopok elsődleges szerepe a tetőszerkezet megtartása volt, de formájukkal a háztulajdonos származására is utaltak. A folyóparton jól látható helyen felállított **üdvözlőoszlopok** pedig az idegeneket köszöntötték.

Gyűjtsétek össze közösen a képeken és a rajzokon látott totemoszlopok fő sajátosságait! Fogalmazzátok meg, hogy mit ábrázolnak és melyek a kompozícióik jellemzői!

Szellemarcok

Totemoszlopok tervezése

1. **Tervezz** olyan oszlopot, amely hasonlít az indiánok által faragott totemoszlopokhoz! Több állatot és embert ábrázoló formát építs egymásra, kapcsolj össze! A formák részleteit leegyszerűsítve, eltúlozva, felnagyítva rajzold meg! Élénk, tiszta színekkel dolgozz! Javasolt technikák: filctoll, tempera vagy olajpasztell.

2. **Készíts** fekete-fehér, illetve pozitív és negatív formák ellentétére épülő oszlopot! A motívumokat szimmetrikusan alakítsd ki! Az oszlop középtengelyéhez képest játszhatasz a sötét és a világos részek kitöltésével. Például, ha a forma az egyik oldalon tömör fekete, akkor a másik oldalon legyen fehér, vagyis ekkor a háttérrel kell beszínezned feketére!

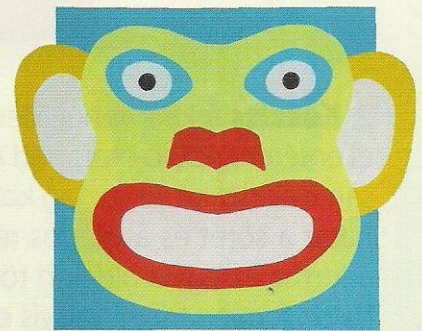
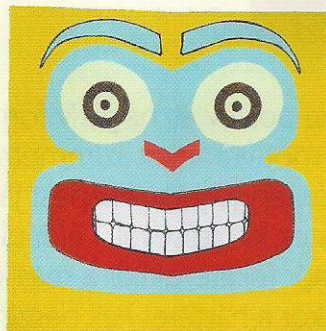
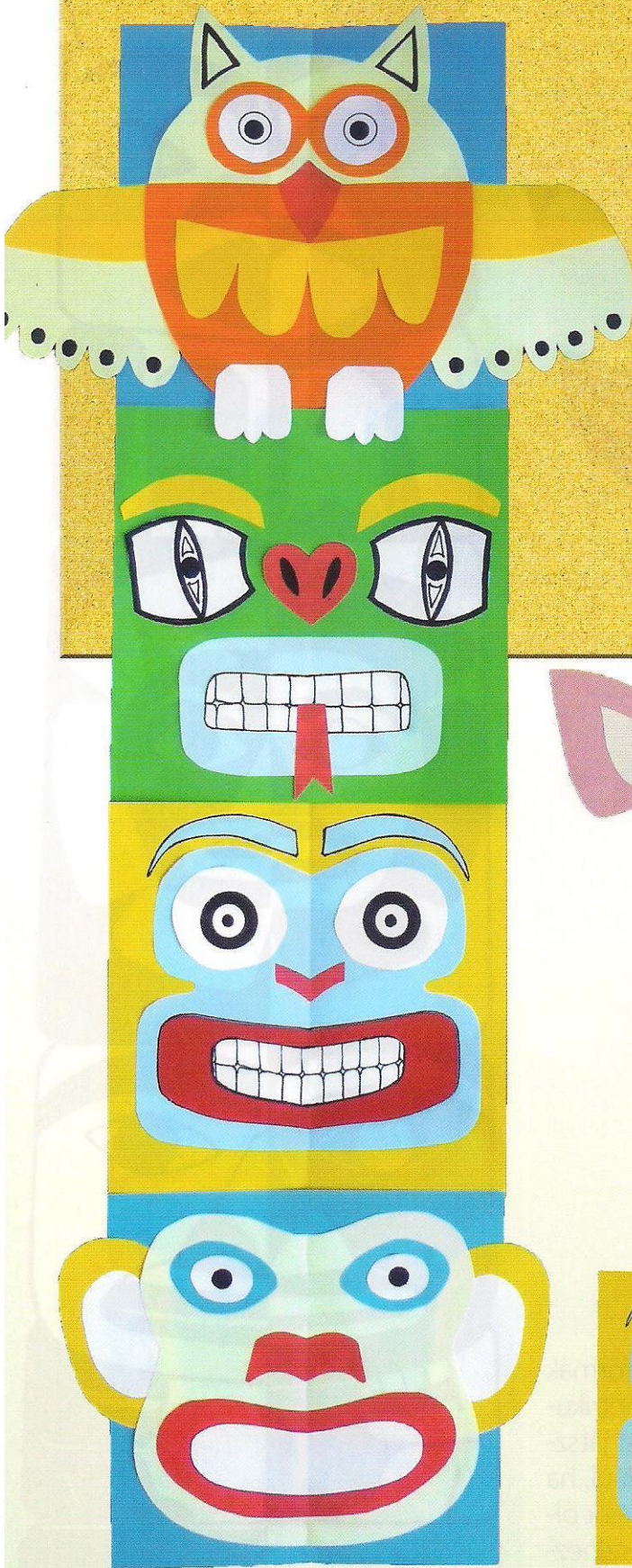
Totemoszlop síkban és térben

Totemoszlop színes lapokból (csoportmunka)

Anyagok és eszközök: különböző színű kartonok és színes lapok, attól függően milyen figurákat akartok ábrázolni, fehér lapok, filctoll, olló, ragasztó.

Készítsétek el közösen az osztály totemoszlopát! Természetesen kitalálhattok más totemfigurákat is. Fontos, hogy a kiinduláshoz használt színes karton vagy lap mindenkinél azonos szélességű legyen! Használjátok a szemek, a száj, az orr, a fülek, a szárnyak vagy a lábak kivágásánál a már megismert félbehajtásos módszert! Így könnyen kialakíthatjátok azok szimmetrikus elrendezését.

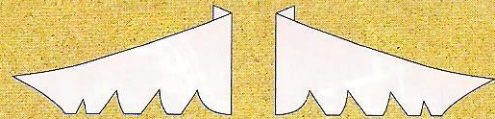
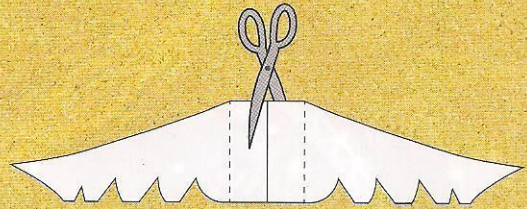
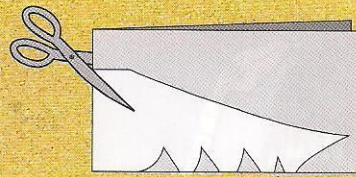
Az egyes elemek elkészülte után ragasszátok össze a legjobb totemkompozíciót!

Totemszobor papírból (csoportmunka)

Anyagok és eszközök: különböző színű kartonok (például narancs és barna), fehér műszaki rajzlap, konyhai papírtörldből megmaradt henger, fekete és piros filctoll, olló, ragasztó, vonalzó.

- Vágj a narancsszínű A/4-es karton hosszabbik oldaláról egy 9 cm szélességű csíkot!
- Rajzold a közepére a képen szereplő arcot és a karomszerű lábakat!
- Készítsd el a szárnyakat a rajzon bemutatott módon! A szaggatott vonallal jelölt részeket hajtsd be! Élezd le a hajtásvonalon a szárny rögzítőfüleit és ragaszd fel a helyére!
- Ezután hajtsd henger alakúra a kartont és ragaszd össze hátul!
- Készítsétek el a fenti leíráshoz hasonlóan a másik két madárfigurát is! Annyi lesz a különbség, hogy a kiindulásnál füleket is kell rajzolni a papírcsík felső vonalára! Az arcot színes papírból kell kivágni és felragasztani a testre. A szemekhez fehér műszaki rajzlapot használjatok!
- Amikor a három figurával elkészültök, illesszétek össze a totemet! Színtenként haladjatok felfelé! Az összeállításnál használjatok konyhai papírtörldből megmaradt hengert! Ezt ragasszátok a formák belsejébe! Így megelőzhetitek a totem figuráinak szétcsúszását.

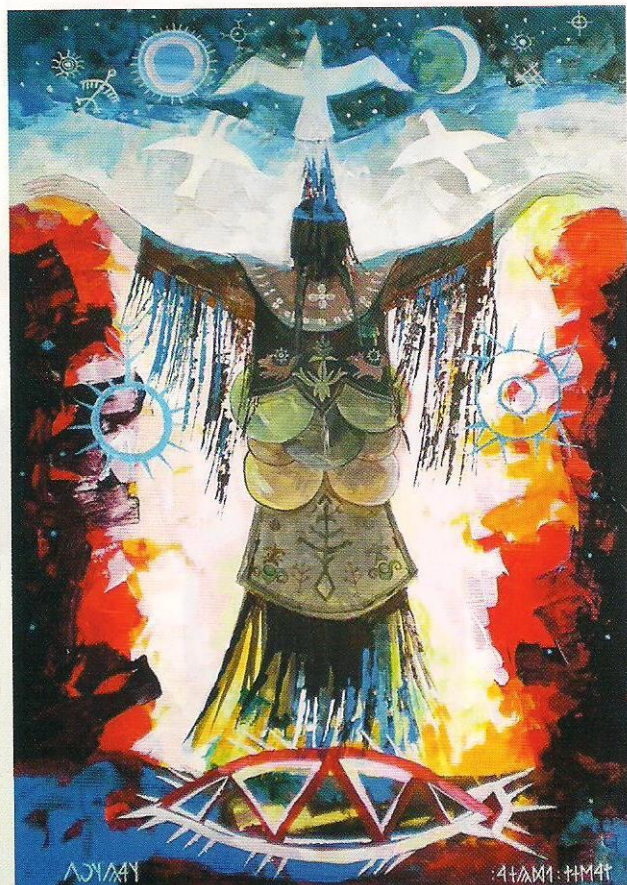
A szárnyak elkészítésének módja

A varázsló

Dávid Júlia: *Táltos* (2003), olaj, vászon, 60 × 80 cm

Dávid Júlia: *Táltos* (2014), akril, vászon, 90 × 110 cm

A régi időkben az emberek bíztak a varázslatok erejében. A céljaik elérése érdekében szertartásokat végeztek, amelynek központi szereplője a **varázsló** (sámán) volt. Fejdíszé általában tollból vagy agancsból készült. Varázserejű **köpenyét** jelképes formák díszítették. Úgy gondolták ezek elősegítik a varázslat sikerét, akár csak a kezében tartott díszes, kerek formájú **dob**.

Tervezz egy varázsköpenyt! A felületét töltsd ki kedvenc állataid egyszerűsített rajzaival és különböző díszes formákkal! A köpenyen ábrázold a varázslót is!

Régi varázsköpeny

Varázserejű tárgyak

1. **Gyűjts** példákat csodatévő tulajdonságú, varázserejű tárgyakra! Mit gondolsz, vajon milyen csodákra lehet képes a mesebeli varázsköpeny, a hétmérföldes csizma, a területülj asztalkám, a varázstükör, a varázsszemüveg és a varázspálca?

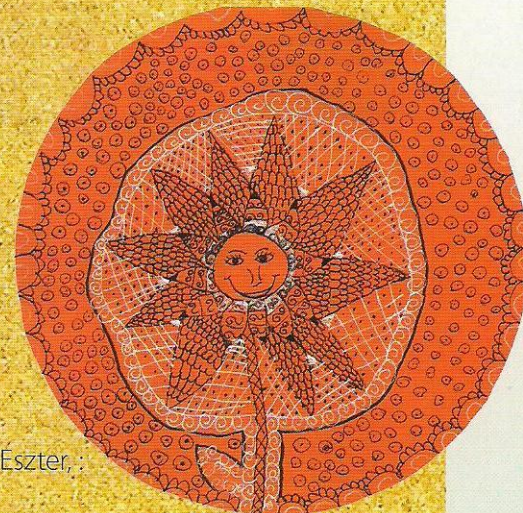
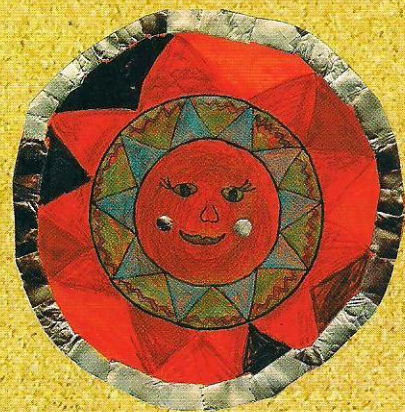
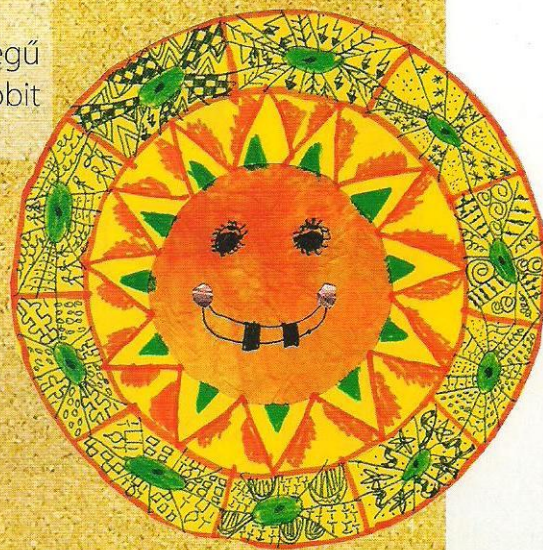
2. **Tervezz** egy olyan varázserejű tárgyat, például dobót, melynek mintája és színe a nyári vakációt idézi! Az elkészült egyéni munkákkal díszítsétek ki közösen az osztálytermet! Kövesd a következő leírást, de egyéni ötlet szerint is dolgozhatsz!

Nyáridéző varázsdob

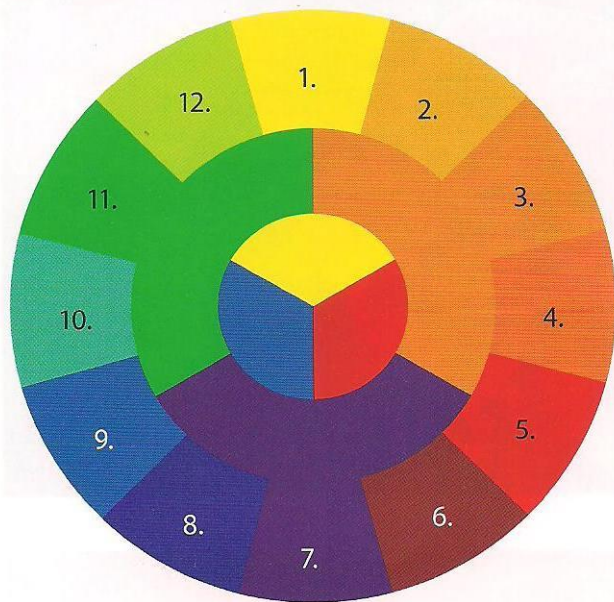
Anyagok és eszközök: színes karton (sárga, narancssárga, piros árnyalatokból), grafitceruza, körző, filctoll, zselés toll, pasztellkréta.

- Rajzolj a színes kartonra körzővel egy legalább 20 cm vagy annál nagyobb átmérőjű kört! Vágd ki a korongot!
- Oszd fel a korongot körzővel három-négy különböző szélességű sávra! A középső legyen a mesebeli napkorong területe, a többit díszítsd dekoratív napsugarakkal és nyarat idéző mintákkal!

Csuta Sára, Heinbach Lili, Kovács Gábor, Kránicz Glória, Majerik Júlia, Vizi Eszter, :
Napmotívumokkal díszített varázsdobok (tanár: Mosonyi Émese)

ÖSSZEFOGLALÁS

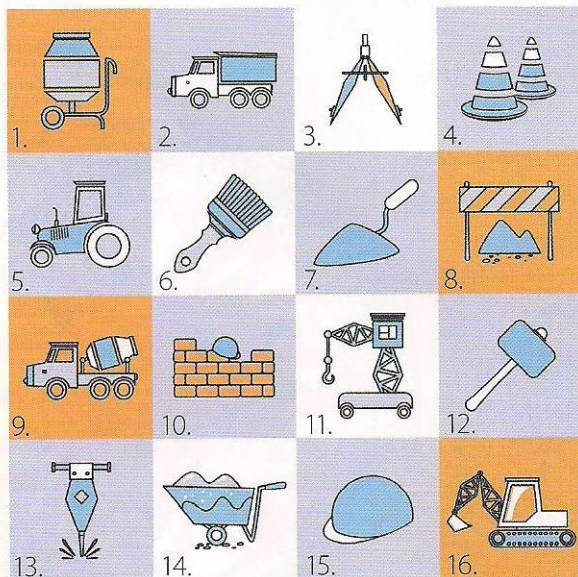

1. Színek

Nevezd meg a 12 tagú színekör színeit! Hány festékszín szükséges a 12 színárnyalat kikeveréséhez? Határozd meg, mit nevezünk főszíneknek?

Csoportosítsd a színeket hőfok szerint: melyek a hideg és a meleg színek! Keresd a tankönyvben olyan festményeket, amelyeken jellemzően meleg vagy éppen hideg színek láthatók!

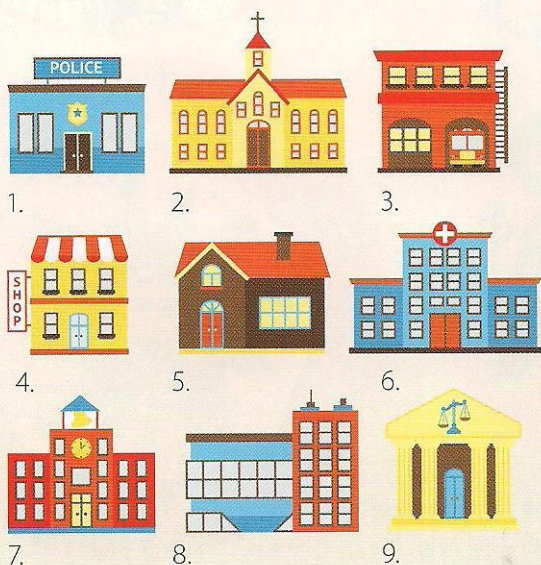
Milyen új szín keletkezik, ha a vöröshöz fekete festéket keverünk? Mondj más példákat is a szín megváltoztatására!

2. Stilizálás, jelalkotás

Fogalmazd meg a stilizálás fő jellemzőit! Magyarázd el egy konkrét példán keresztül a stilizálás folyamatát! Mondj példákat arra, hol alkalmazzák a mindennapi életben a formák stilizált képeit! Folytasd a felsorolást, például a közlekedési táblákon, emblémákon, textilmintákon stb.

Az itt látható egyszerűsített rajzok egy építkezés eszközeit ábrázolják. Nevezd meg az eszközöket! Meséld el az építkezés folyamatát úgy, hogy megemlíted a képen látott eszközöket is! Melyik eszközre van szükség az építkezés kezdetekor, és melyiket használják a legkésőbb?

3. Épületek – épülettípusok

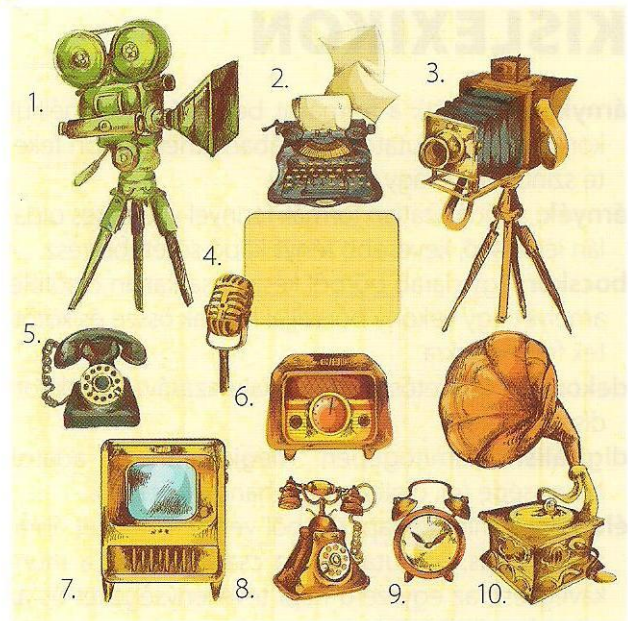
A rajzok kilenc különböző épülettípus homlokzatát ábrázolják. Döntsd el, melyik lehet a tűzoltóaktanya, a rendőrség, a kórház, a múzeum, az irodaház, a lakóépület, az üzlet, a templom és a vasútállomás épülete!

Soroljátok fel közösen, hogy lakóhelyeteken vagy a közelében milyen nevezetes épületek találhatóak!

4. Tárgyak és használatuk

A rajzokon régen használt tárgyakat láthatunk. Mit tudsz ezekről a tárgyokról? Melyiket használjuk még napjainkban is, és melyiket már nem? Hogy változott meg napjainkra a tárgyak formája és funkciója? Hogyan működött például egy régi telefon, és milyen feladatok megoldására képes egy mai telefon?

Társítsd a következő fogalmakat a megfelelő rajzokhoz! Távközlés, tömegkommunikáció, fénykép, mozgókép, filmszalag, élő közvetítés, fonográf, kamera, média, tömegkommunikációs eszközök, írógép, zene, zörej, operatőr, hírműsor, reklám, médiatartalom-előállító, újságíró, idő, beszédhang, billentyű. (Egy képhez több fogalom is tartozhat.)

5. Népművészet

Válaszd ki a következő felsorolásból a képeken látható tárgyak nevét!

butella, kulacs, bödön, lábas, kuglófsütő, tejesköcsög, kancsó, bokály

Folytasd a felsorolást további, régen használt tárgyak megnevezésével és jellemzésével!

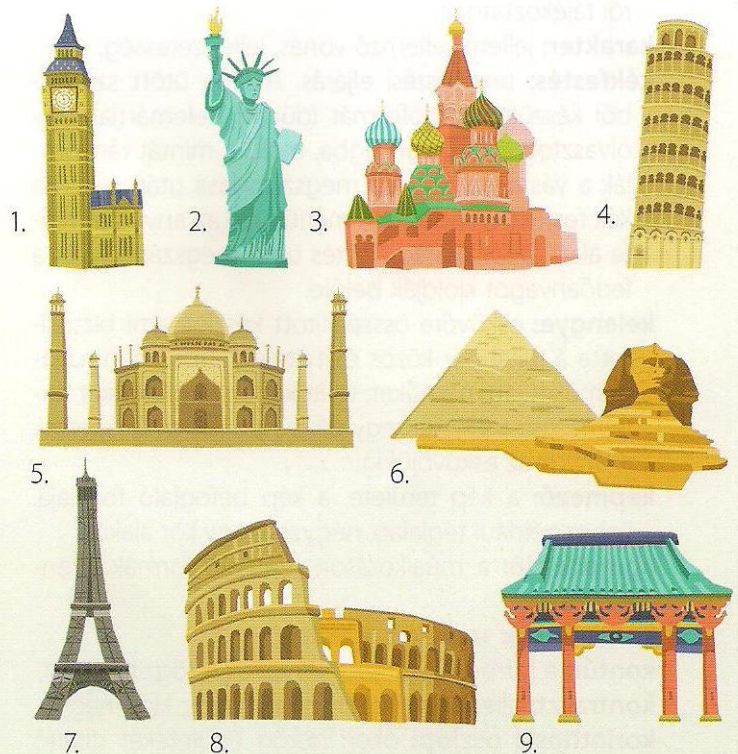
6. Vizuális kommunikáció – utazások

Nyár elején mindenki tervezgeti már, hol és hogyan tölti el a vakációt. Az utazás előtt megtervezi a helyszínt, útvonaltervet készít, összeállítja a csomagokat, és elvégzi a szükséges teendőket (pl. pénzváltás, utazási okmányok, biztosítás stb.).

A rajzok kilenc ország turisztikai szempontból is jelentős nevezetességeit ábrázolják. Rakd párba a következő felsorolás alapján, hogy melyik nevezetesség melyik országban található! (Figyelj arra, hogy egy országhoz két nevezetesség is tartozik.)

Országok: Oroszország, India, Egyiptom, Japán, Amerikai Egyesült Államok, Olaszország, Franciaország, Anglia.

Nevezetességek: a pisai ferde torony, fából épült kapuépítmény, Colosseum (ókori körszínház, amfiteátrum), szfinx, Eiffel-torony, a Szabadság-szobor, Tadzsh-Mahal (síremlék), Vaszilij Blazsennij-székesegyház, Big Ben.

KISLEXIKON

árnykép (sziluett): a formákat belső részletek nélküli körvonalát bemutató – általában fehér alapon fekete színű – rajz vagy festmény.

árnyék: az átlátszatlan formák fénnel ellentétes oldalán létrejövő, kevesebb fényt kapó sötétebb rész.

bocskor: egy darab bőrből készült sarkatlan cipőféle, amelyet egy vékony bőrszíjjal húztak össze és kötöttek fel a lábukra.

dekoratív: tetszetős minták alkalmazásával kialakított díszes felület.

digitális: számítógépen megjeleníthető adatok összessége (pl. digitális fotó, hangfelvételek).

életkép: a mindennapi életből vett jeleneteket ábrázoló alkotás. Bemutathatja a családi életet, a munkavégzést, az egyszerű napi tevékenységeket és az adott kor viseleteit is.

frottázs (dörzsölés): egy forma felületi minázatának dörzsöléssel történő átvitele egy vékony papírlapra. A rajzeszköz lehet például puha grafitceruza, színes ceruza, kréta stb.

funkció: működés, rendeltetés.

guzsaly: a kézi fonáshoz használt eszköz. Ennek a rúd-jára tekerik fel a fonalkészítésre szánt kendert, lent .

hír: olyan információ, amely a médiafogyasztó (olvasó vagy néző) számára újdonságot jelent, felkelti a figyelmét. A legfrissebb híreket az interneten keresztül tudhatjuk meg, az aznap történekről a televízió tudósít, az újságok pedig az előző napi eseményekről tájékoztatnak.

karakter: jellem, jellemző vonás, jellegzetesség.

kékfestés: textilfestési eljárás. A fába ütött szegekből készült nyomóformát (dúcot) belemártják egy olvasztott viaszos anyagba, majd a mintát rányomják a vászonra. A viasz megszáradása után a textilt kék festékbe (indigóba) merítik, de az anyag a minta alatt fehér marad. Festés után megszáritják, és a fedőanyagot kioldják belőle.

kelengye: esküvőre összeállított készlet, ami biztosította a fiatal pár közös életvitelét. Elsősorban ruhá-neműket, ágyneműket, terítőket és törölközőket tartalmazott, melyeket egy díszes ládába gyűjtögettek a lányok az esküvőjükig.

képmező: a kép területe, a kép befoglaló formája. Lehet például téglalap, négyzet vagy kör alakú.

kompozíció: a műalkotáson szereplő formák elrendezése.

konstrukció: szerkezet, felépítés.

kontúr: a forma jellegzetes körvonalait rögzítő vonal.

kontraszt: ellentét. Például sötét-világos, kicsi-nagy.

korinthuszi oszlop: ókori görög épületeket díszítő oszlop.

ködmön: gyapjas birkabőről készült ujjas félkabát.

kösöntyű: a karon, a nyakban vagy a ruhán hordott díszes női ékszer.

mángorló: a kimosott ruha simítására, puhítására szolgáló fa eszköz.

média: a tömegtájékoztató eszközöknek (például újság, rádió, televízió, internet) az összefoglaló neve.

mozaik: apró színes kövekből, üvegdarabokból, vagy színes papírdarabokból összerakott kép.

negatív forma: a pozitív formák közti üres területek a képeken, szobrokon.

pozitív forma: a képen vagy a szobron az alakot megmutató formák.

restaurálás: a sérült képzőművészeti alkotás eredeti állapot szerinti helyreállítása, kijavítása.

satírozás: a vonalas rajz árnyalása tónusos vonalkézéssel.

skanzen: szabadtéri néprajzi múzeum.

sokácok: a Balkánról, Bosznia-Hercegovinából Mohácsra települt délszláv nép.

stilizálás: a forma egyszerűsítése a lényegtelen részletek elhagyásával és a jellegzetességek kihangsúlyozásával. Formaegyszerűsítéssel jönnek rétre például a piktogramok, az emblémák, a kresztáblák, a textilminták stb.

sulykoló: régen a ruha mosásakor használt eszköz. Ezzel ütötték (sulykolták) a nedves ruhát.

szövés: a textilanyagok készítésének technikája, melynek során a láncfonalakat és a vetülékfonalakat egymással keresztezik, összefűzik (szövik).

tanulmányrajz: a formákat valóságúen megörökítő, látvány után készült rajz.

tónus: a színek különböző sötétségű árnyalatai.

térábrázolás: a forma térbeliségének kifejezése a vonalak irányával, tónusokkal, vagy a színek különböző árnyalatával.

tűzfal: a házak függőleges, nyílások nélküli zárófalazata. Főként tűzvédelmi feladatokat lát el, ezért nehezen éghető anyagokból (tömör téglá, beton) épül.

vázolás, vázlatrajz: egy forma főbb vonásait rögzítő egyszerű rajz.

vetett árnyék: a megvilágított testek fénnel ellentétes oldalán, a test mellett megjelenő árnyékfolt.

viaszkarc: 1. Világos színű olajpasztell árnyalatokkal beszínezett kartont átfestjük szappannal kevert fekete tussal. A felület száradása után hegyes eszközzel visszakarcolható a rajzolat. 2. Világos színárnyalatú festékkel befedjük a lapot. A festék száradása után vastagon át kell kenni gyertyával a teljes felületet. Erre szappannal kevert sötét színű festék vagy tus kerül. A teljes száradás után hegyes eszközzel karcolható a felület.